

HARIDUSMINISTEERIUM
Järelevalveosakond

**ÜLEVAADE HARIDUSSÜSTEEMI JÄRELEVALVE TULEMUSTEST
2001/2002 ÕPPEAASTAL**

Tartu 2002

EESSÕNA

Käesolev kokkuvõte kajastab eelkõige riikliku järelevalve tulemusi vastavalt eelmise õppeaasta järelevalve prioriteetidele: õppe- ja kasvatustegevuse kvaliteedi tagamine koolieelses lasteasutuses ja koolieelikute ettevalmistusrühmas, põhihariduses õpilase erivajadustega arvestamine võimetekohase hariduse omandamisel ja kasvatuse teadlik väärtustamine kooli õppe- ja kasvatustegevuse kvaliteedi parendamisel; üldkeskhariduses õpetajate täiendkoolituse teadlik väärtustamine kooli õppe- ja kasvatustegevuse kvaliteedi parendamisel; kutsekeskhariduses kutseõppeasutuste juhtimise kvaliteedi tagamine; kõrghariduses õpetajakoolituse raamnõuete täitmine; huvialahariduses maakondade noorsootöö kaardistamine; õppeasutuse sisekontrolli- ja enesehindamissüsteemi toimimine.

Kokkuvõtte koostamisel on aluseks riikliku/teenistusliku järelevalve aktid, järelevalvetalitusse laekunud kaebused ja ettepanekud, alaealiste komisjonide aruanded, kõrgkoolide akrediteerimise otsused, Haridusministeeriumis registreeritud õpetaja täiendkoolituse õppekavad.

Kokkuvõtte eesmärk on laekunud andmete põhjal anda ülevaade Eesti haridussüsteemis esinevatest valupunktidest ja avalikustada õppeasutuste innovaatiline tegevus ning head praktilised kogemused vastava teema kontekstis.

Meie hea soov on, et valminud kogumikust leiaksid tuge ja vajalikku informatsiooni haridusalaste otsuste tegijad nii igas õppeasutuses kui ka haridusministeeriumi teistes osakondades.

Kadri Peterson
Järelevalveosakonna juhataja

Koostajad:

Kadri Peterson
Maie Kitsing
Eiko Keeman
Priit Laanoja
Eve Leppik
Kristi Mere
Janne Parri
Tiina Peterson
Ulvi Soomlais
Hille Vooremäe

SISUKORD

Eessõna	2
Sisukord	3
I. Koolieelse lasteasutuse riiklik järelevalve	4
1. Kokkuvõtte koolieelsete lasteasutuste riikliku järelevalve tulemustest 2001/2002 õa.	4
2. Õppe- ja kasvatustegevuse kvaliteedi tagamine lasteaia ja koolieelikute ettevalmistusrühmas	5
3. Lastevanemate ja lasteaia koostöö õppe-kasvatustegevuse läbiviimisel	8
4. Laste sujuv üleminek lasteaia ja koolieelikute ettevalmistusrühmast kooli	9
5. Õppeasutuse sisehindamissüsteem	12
II. Üldhariduskoolide riiklik järelevalve	13
1. 2001/2002. õppeaastal komplekselt hinnatud koolide arvuline ülevaade	13
2. Õpilaste erivajadustega arvestamine võimatekohase hariduse omandamisel	17
3. Kasvatamine, õpetamine, õppimine	22
4. Kasvatuse väärtustamine koolitöö planeerimisel	23
5. Maakondade noorsootöö kaardistamine	30
6. Sisehindamine	35
7. Riikliku järelevalve aktide ettekirjutuste ja ettepanekute analüüs	36
III. Alaealiste komisjonide 2001. aasta tegevuse analüüs	40
IV. Kutseõppeasutuste järelevalve tulemused	50
Kutseõppeasutuste järelevalve tulemused	50
V. Koolitusload	52
1. Kutseõppeasutuste koolitusload	52
Erakutseõppeasutuste koolitusload	52
Munitsipaalkutseõppeasutuste koolitusload	54
2. Koolituslubade väljastamine erakõrgkoolidele	54
VI. Kutseõppeasutuste enesehindamise tulemused	56
VII. Haridustöötajate täiendkoolitus 2001. aastal	58
VIII. Õpetajakoolituse õppekavade analüüs akrediteerimisotsuste alusel	67
IX. Kodaniku probleemide analüüs 2002. aastal laekunud kirjade põhjal	69
Kokkuvõtte	76
Lisad	78
Lisa 1. Koolieelsed lasteasutuste kompleksne järelevalve	80
Lisa 2. Üldhariduskoolide kompleksne järelevalve	81
Lisa 3. Üksikprobleemid tähelepanekute, kaebuste, abipalvete põhjal	82
Lisa 4. Teenistusliku järelevalve õiendite kokkuvõtte tulemused 2001 – 2002	84
Lisa 5. Kõrgkoolide akrediteerimise tulemused	88

I. KOOLIEELSE LASTEASUTUSE RIIKLIK JÄRELEVALVE

1. Kokkuvõtte koolieelsete lasteasutuste riikliku järelevalve tulemustest 2001/2002 õa.

Õppeaasta 2001/2002 riikliku järelevalve prioriteediks oli

1. õppe- ja kasvatustegevuse kvaliteedi tagamine koolieelses lasteasutuses ja koolieelikute ettevalmistusrühmas;
alaprioriteetideks
  - lapsest lähtuv õpetamine-kasvatamine;
  - laste sujuv üleminek lasteaiast ja koolieelikute ettevalmistusrühmast kooli;
  - lastevanemate ja lasteasutuse koostöö õppe-kasvatustegevuse läbiviimisel;
2. koolieelse lasteasutuse sisehindamissüsteem.

2001/2002. õa viidi riiklikku järelevalvet läbi 102 koolieelses lasteasutuses: munitsipaalomandis olevas 83 lasteaias ja 16 lasteaed-alkkoolis ning 3 eralasteaias.

Tabel 1.

Arvuline ülevaade maakonniti koolieelsetest lasteasutustest, kus viidi läbi riiklikku järelevalvet õppeaastal 2001/2002

Maakonnad	Koolieelsed lasteasutused kokku	Munitsipaallasteasutused		Eralasteaiad
		Lasteaiad	Lasteaed-Algkoolid	
Harju	26	22	3	1
Hiiu	-	-	-	-
Ida-Virumaa	10	10	-	-
Jõgevamaa	6	4	2	-
Järva	5	5	-	-
Läänemaa	2	2	-	-
Lääne-Virumaa	7	6	1	-
Põlva	4	4	-	-
Pärnu	8	6	2	-
Rapla	5	1	3	1
Saare	5	4	-	1
Tartu	7	7	-	-
Valga	6	4	2	-
Viljandi	7	4	3	-
Võru	4	4	-	-
Kokku	102	83	16	3

Allikas: 2001/2002. õppeaasta riikliku järelevalve aktid

Koolieelsetele lasteasutustele väljastatud koolitusload

Koolieelseid lasteasutusi kokku	Väljastatud koolitusload		
	Munitsipaallasteaiad	Eralasteaiad	Kokku
624	247	21	268

Allikas: haridusministri käskkirjad koolieelsetele lasteasutustele koolituslubade andmise kohta

2. Õppe- ja kasvatustegevuse kvaliteedi tagamine lasteaias ja koolieelikute ettevalmistusrühmas

Koolieelse lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on toetada lapse arengut ning luua eeldused igapäevaeluga toimetulekuks ja koolis õppimiseks ("Koolieelse Lasteasutuse Seadus" § 2 lõige 1, § 3). Selleks luuakse lastele arengut soodustav keskkond, kujundatakse lastes aktiivne eluhoiak, toetatakse last ümbritseva maailmatunnetuse kujunemisel; toetatakse ja abistatakse vanemaid õppe- ja kasvatusküsimuste lahendamisel, vajadusel nõustatakse neid ("Alushariduse raamõppekava" punkt 9).

Lapsest lähtuv õpetamine ja kasvatamine

Õppe- ja kasvatustegevuse planeerimine. Õppekava

Lasteasutustes, kus riiklikku järelevalvet läbi viidi, olid koostatud õppekavad, mis enamjaolt vajasis täiendamist. Hästi olid kajastatud lasteasutuse õppekavades õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ja põhimõtted, välja oli toodud lasteasutuse liik ja eripära ning lasteasutuse tegevuskava aasta vältel. Rahuldavaks hinnati lasteasutuste õppekavades rühmade õppe- ja kasvatuskorralduse planeerimist, sealhulgas rühmade tegevus- ja päevakavu kajastav osa. Hästi oli planeeritud koostöö lastevanematega. Vajakajäämisi esines erivajadustega lastega tehtava töö ja laste arengu hindamise korralduses.

Õppe- ja kasvatustöö planeerimine rühmas

Rühmade õppe- ja kasvatustöö planeerimine ja dokumenteerimine hinnati enamuses lasteaedades rahuldavaks. Tegevuste planeerimine toimus õppekavast ja aasta tegevuskavast lähtuvalt ning arvestas rühma päevakava. Rühmade töö leidis kajastamist päevikutes. Päevikud olid üldjoontes nõuetekohaselt täidetud, kuid puudusi esines kõneuurimistabelite täitmisel ja laste tervise andmete kajastamisel. Seetõttu jäi osaliselt puudulikuks pedagoogide toetus laste kõne arengule. Põhjuseks oli logopeedi ametikoha puudumine ¼ lasteaedades, kus järelevalvet läbi viidi.

Õppe- ja kasvatustöö protsess

Hinnangu andmisel lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevusele jälgisid järelevalve läbiviijad, kuidas õpetajad arvestavad õppeprotsessis laste individuaalsete, vanuseliste, sooliste, rahvuslike ja piirkondlike iseärasustega, kuidas õppe- ja kasvatustöö protsessis järgitakse lapsest lähtuvat õppimiskäsitlust.

Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimine

Indikaatorit iseloomustav aspekt	Hinnang
Õppeprotsessis arvestatakse laste individuaalsusega	Hea/rahuldav
Õppeprotsess toetub laste arengule	Hea/rahuldav
Õppeprotsessis arvestatakse laste sooliste iseärasustega	Rahuldav
Õppeprotsessis arvestatakse laste rahvuslike ja lasteaia piirkondlike iseärasustega	Väga hea/hea
Aktiivne mõtestatud õppimine	Hea/rahuldav
Õppe-kasvatustegevuse valdkondade integratsioon	Rahuldav

Allikas: 2001/2002 õppeaasta riikliku järelevalve aktid

Riikliku järelevalve aktide põhjal saab väita, et suur osa koolieelsete lasteasutuste õpetajaid arvestab õppe- ja kasvatustegevuses laste individuaalsusega.

Läbiviidavad õppe- ja kasvatustegevused olid üles ehitatud vastavalt laste eale ja arengule. Eraldada võis kahte erinevat lähenemist lasteaia õppe- ja kasvatustööle. Pooled lasteasutused ja enamused kooli juures tegutsevatest koolieelikute ettevalmistusrühmadest olid korraldanud õppe- ja kasvatustegevuse õppetegevuseti. Korraga toimus üks õppetegevus, seejärel käsitleti järgmist. Õppe- ja kasvatustegevused toimusid vastavalt lasteaia päevakavale hommikupoolikul. Planeeritud oli aeg õuetegevustele ja laste mängule. Õppe- ja kasvatustegevuste korrad nädalas ei ületanud üldjuhul õppekavas määratud mahtu. Vaadeldud tegevused lähtusid alushariduse raamõppekavas käsitletud teemadest. Õpetajad suunasid lapsi oskuslikult ning juhendasid neid vajadusel ka individuaalselt, arvestades laste arengutaset. Õpetajate ja nende abide hea koostöö tagas võrdse tähelepanu kõigile lastele.

Selline õppe- ja kasvatustegevuste korraldus võimaldas frontaalselt õpetada kogu rühma. Õppeülesannete valik lapsele oli seejuures piiratud. Rõhk oli õpetajapoolsel juhendamisel ja tegevuse näitlikustamisel. Õppe- ja kasvatuskorraldus oli sarnane ainetundidele ülesehitatud kooli õppe- ja kasvatuskorraldusega. Niisugune õpetus pärssis laste algatust ja valikuvõimalusi. Õpetaja poolt tehtav ettevalmistustöö õppevahendite väljapakkumiseks jäi kesiseks. Õppemõistete selgitamiseks valitud vahendid ei olnud alati laste jaoks huvipakkuvad, kuna ei võimaldanud lastel nendega loovalt tegutseda. Kõige enam kasutatavamateks vahenditeks lasteaedades ja kooliks ettevalmistusrühmades on kujunenud trükitud töölehed ja -vihikud. Õpetajatel on neid mugav kasutada. Küsitavaks jääb niisuguse õpetusviisi kasutegur laste arutlusoskuse, loovuse, koostööoskuse soodustamisel. Kindlasti aitab selline õpetamisviis kaasa laste iseseisvumisele etteantud ülesannete lahendamisel ja käelistele oskustele arengule.

Riiklike järelevalveaktide põhjal võib järeldada, et pooltes inspekteeritud lasteaedades toimus õppe- ja kasvatustöö üldõpetuse põhimõttel, kus ühe õppepäeva jooksul oli lastel võimalus osaleda mitmetes erinevates integreeritud õppe- ja kasvatustegevustes. Läbivõetava teema puhul kujunes oluliseks, et lapsed läbi oma isikliku huvi ja aktiivsuse said võimalikult mitmekülgseid teadmisi antud temast, seejuures arendasid oma sotsiaalseid oskusi nagu koostööoskus, üksteisega arvestamine jne. Niisugune õppe- ja kasvatuskorraldus võimaldas lastel

rohkem valikuid teha, arendas iseseisvust ja otsustusvõimet. Õpetajate poolt tehtav eeltöö erinevate õppevahendite väljapakumisel ja ka nädala planeerimisel oli põhjalikum.

Hea hinnangu sai anda kujutavatele tegevustele, loodusõpetuse tegevustele, liikumis- ja muusikategevustele. Nende tegevuste osas oli näha head lasteaiaõpetajate meetodilist ettevalmistust. Tegevused olid samas laste jaoks arendavad ja ka huvitavad. Inspektorite küsitluste põhjal vääriskooliõpetajate hinnangul esiletõstmist just lasteaialaste hea käeline vilumus, mis on märgatavalt parem kui kodustel lastel.

Matemaatiliste ja emakeeleoskuste arendamisel jäi kohati metoodiline pool nõrgemaks. Paljud õpetajad ei oska lapsepärast matemaatilisi ja emakeeles vajalikke oskusi kujundada. Koolieelikute ettevalmistusrühmas on tekkimas kooliks drillimise fenomen, eesmärgiga võimaldada lastel saada võimalikult rohkem teadmisi matemaatikast ja emakeelest. Koolieelses eas on peamine luua võimalused ja tingimused tervikliku isiksuse kujundamiseks, pöörates tähelepanu nii sotsiaalsele, intellektuaalsele ja eelkõige psühhofüsioloogilisele aspektile.

Esiletõstmist vääriskooliõpetamisel ja kasvatamisel emotsionaalse kasvatuse osa. Lasteaiad korraldasid aasta jooksul mitmeid huvitavaid üritusi lastele ja peredele, mis enamasti lähtusid rahvakalendri tähtpäevadest. Läbivõetavat õppesisu toetasid erinevad õppekäigud ja ekskursioonid. Aktiivselt võeti osa piirkondlikest joonistus-, laulu- ja spordivõistlustest.

Laste arengu hindamine

Lasteaiaõpetajad olid läbinud mitmeid erinevaid koolitusi laste arengu hindamisest. 1/3 lasteasutuses, kus riiklikku järelevalvet läbi viidi, oli lasteasutuse õppekavas määratletud laste hindamise põhimõtted ja korraldus. Laste arengu hindamiseks kasutati erinevaid meetodeid, koostati laste arengumappe ja täideti spetsiaalseid arengutabeleid. Laste arengut tutvustati vanematele. Samas jäi paljudes lasteasutustes küsitavaks laste arengu analüüsi tulemuste kasutamine õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise alusena. Üksikudel juhtudel oli erivajadusega lapse arengu analüüsimise tulemuste põhjal töötatud välja individuaalne tegevuskava. Enamuses lasteaedades on laste arengu hindamise terviksüsteem väljatöötamisel.

Tabel 4.

Lapse arengu hindamine

Indikaatorit iseloomustav aspekt	Hinnang
Lapse arengu jälgimise protsess	rahuldav
Info edastamine lapsevanemale	hea
Info kogumine lapsevanemalt	hea
Lapse arengu analüüsi tulemuste kasutamine	rahuldav

Allikas: 2001/2002. õppeaasta riikliku järelevalve aktid

Töö erivajadustega lastega

Laste erivajaduste väljaselgitamiseks ja nendega arvestamiseks on lasteasutustel erinevad võimalused. Lasteasutustes, kus logopeed töötas, toimus laste logopeediline teenindamine heal tasemel. Logopeedid olid oma töö korrektselt planeerinud ja läbi viinud, lastevanemate ja rühmaõpetajatega oli tihe koostöö, kuid

ametikoha väiksusest tingituna ei toetatud kõiki abivajajaid. Tegeldi peamiselt kooliminevate lastega ja raskemate kõnepuude juhtumitega. Võimaluste piires olid sisustatud logopeedide tööruumid vajalike õppematerjalidega (sh ka isevalmistatutega). Vajadus logopeediteenuse järele oleks kõikides koolieelsetes õppeasutustes suurem. Osadesse lasteasutustesse kutsuti polikliinikute juures tegutsevaid logopeede 1 – 2 korda aastas, et selgitada välja logopeedilist abi vajavad lapsed. 1/2 lasteaedades ei ole erivajadustega lapsi spetsialistide poolt välja selgitatud. Lasteaedades, kus olid erirühmad, hinnati eripedagoogilise töö korraldus enamasti heaks või rahuldavaks (vt tabel 4).

Tabel 5.

Töö erivajadustega lastega

Indikaatorit iseloomustav aspekt	Hinnang
Logopeedilise töö korraldus	puudulik
Eripedagoogilise töö korraldus	hea/rahuldav

Allikas: 2001/2002. õppeaasta riikliku järelevalve aktid

3. Lastevanemate ja lasteaia koostöö õppe-kasvatustegevuse läbiviimisel

Üldjuhul oli lasteasutuse ja lastevanemate vaheline koostöö planeeritud. Kasutati erinevaid kodu ja lasteaia vahelise koostöö vorme (ühisüritused, näitused, vanemate nõustamine, küsitlus vanemate hinnangu ja soovide kohta jms). Traditsiooniliselt viidi läbi lastevanemate koosolekuid. Valdkonna puudusteks tuleb lugeda asjaolu, et alati pole lastevanematele edastatav informatsioon lasteasutuse töö kohta piisav. Koolieelsed lasteasutused viitasid vanemate vähesele huvile laste igapäevategevuse ja laste arengu suhtes, adumata, et huvi tekitajateks saavad lasteaiaid ka ise olla. Senisest enam on tarvis pöörata tähelepanu lastevanemate koolitamisele-nõustamisele.

Hoolekogud olid moodustatud kõigi lasteasutuste juurde, kuid nende töö efektiivsus sõltus juhataja ja hoolekogu esimehe initsiatiivist. Üldjuhul täideti seadusega fikseeritud kohustusi, mõningatel juhtudel oli hoolekogul oluline roll kohalikus omavalitsuses lastevanemate esindajana. Hoolekogu roll ja initsiatiiv lasteasutuse arendustegevuses oli vähene. Peamiselt arutati finants-majanduslikke küsimusi. Hoolekogude koosolekud toimusid ebaregulaarselt, kokku saadi peamiselt juhataja initsiatiivil.

Tabel 6.

Koostöö lastevanematega

Indikaatorit iseloomustav aspekt	Hinnang
Kuidas saavad lapsevanemad üldinfot lasteasutuse kohta?	Rahuldav
Kuidas kaasatakse lapsevanemaid lasteasutuse õppe-kasvatusteprotsessi	Hea
Kuidas on korraldatud lastevanemate koosolekute läbiviimine lasteaia	Väga hea/hea
Missugune on hoolekogu roll lasteasutuse juhtimises	Rahuldav
Kuidas on korraldatud lastevanemate koolitus lasteasutuses?	Rahuldav/puudulik

Allikas: 2001/2002.. õppeaasta riikliku järelevalve aktid

4. Laste sujuv üleminek lasteaia- ja koolieelikute ettevalmistusrühmast kooli

64% koolieelses lasteasutuses toimus koolieelikute õppe- ja kasvatustegevus liitühmades. Enamjaolt olid liitühmad moodustatud 5 – 7-aastastest lastest, kuid oluline on märkida, et väikestes maalasteaedades toimus koolieelikute õppe- ja kasvatustegevus koos lastega alates teisest eluaastast.

20% lasteasutustes toimus koolieelikute õppe- ja kasvatustegevus ühevanuseliste laste rühmas ja 17% lasteasutustes olid koolieelikute moodustatud nii ühevanuselised rühmad kui ka liitühmad.

Tabel 7.

Koolieelikute rühmad

Koolieelikute õppe-kasvatustegevuse tingimused	Koolieelsete lasteasutuste arv
Koolieelikute rühm (komplekteeritud ühevanuselitest lastest)	18 lasteaeda 1 lasteaed-alkkooli
Liitühm ja koolieelikute rühm (liitühm komplekteeritud lisaks koolieelikutele ka erivanuselitest lastest)	16 lasteaeda
Liitühm	15 lasteaed-alkkooli 47 lasteaeda
Dubleeriv õppe- kasvatustegevus toimub lasteaia käivatele koolieelikutele kooli juures tegutsevas koolieelikute ettevalmistusrühmas	5 lasteaeda

Allikas: 2001/2002 õppeaasta riikliku järelevalve aktid

Õppe- ja kasvatustegevuse korraldamine liitühmas:

1. õppe- ja kasvatustöö korraldus liitühmas aitab kindlasti paremini kaasa laste sotsiaalsete oskuste omandamisele ja iseseisvuse tekkele;
2. õppe- ja kasvatustegevus on mängulisem;
3. rühmas arvestatakse rohkem laste individuaalsuse ja arenguga.
  - Järvamaa Türi-Alliku Lasteaia liitühmas on nädalaks planeeritud neli lisategevust kooliminejatele (2 algõpetuse ja 2 matemaatika tegelust). Õppe- ja kasvatustöö toimub nii koos rühmaga kui eraldi koolieelikutega. Nende jaoks on pedagoog valmistanud lisaülesandeid iseseisvaks täitmiseks. Kasutusel on arendavad lauamängud, puzzled jne.

Õppe- ja kasvatustegevuse korraldamine liitühmas nõuab õpetajalt

1. oskuslikku õppe- ja kasvatustegevuse kavandamist;
2. oskust viia üheaegselt läbi õppe- ja kasvatustööd erinevas vanuses laste alagruppidega;
3. oskust jälgida ja hinnata laste arengut, sealhulgas laste koolivalmidust;
4. oskust kujundada erivanuseliste lastele arengut soodustav kasvukeskkond, pakkudes kõikidele lastele eakohaseid ja mitmekesiseid õppevahendeid.
  - Tartumaa ühe kooli õpetajate hinnangul oli laste kooliks ettevalmistustase ebaühtlane. Samas tõsteti esile lasteaia- ja koolieelikute sotsiaalseid oskusi, hästi arenenud keskendumisvõimet.

Probleemiks oli õppe- ja kasvatustegevuste planeerimine ja läbiviimine liitühmas. Lasteaiaõpetajad vajavad täiendkoolitust, kuidas liitühmas õppe- ja kasvatustööd planeerida ja teostada.

Inspekteeritud algkoolide ja põhikoolide juurde oli loodud 16 koolieelikute ettevalmistusrühma. Neist 12 ettevalmistusrühmas käisid kodused lapsed ja 4-s lisaks kodustele lastele ka lasteaialapsed. Ettevalmistusrühma ülesanne on pakkuda koolieelikutele, kes ei käi koolieelses lasteasutuses, tuge alushariduse omandamisel (Haridusministri 25.06.1999 määrus nr 37 "Koolieelikute ettevalmistusrühmade töökorralduse aluste kinnitamine"). Paraku on tekkinud olukord, et 1/4 kooli juurde loodud ettevalmistusrühmades käivad ka lasteaialapsed. Keskenduti peamiselt emakeele algõpetusele ja matemaatikale. Tähelepanuta jäid laste arengu sotsiaalsed ja psühhofüsioloogilised aspektid. Lahtimõtestamist vajab koolieelikute ettevalmistusrühmade töökorraldus, sest riikliku järelevalve aktidest leiab negatiivseid näiteid ühekülgsest ja forsseeritud õppe- ja kasvatustööst.

- *Ühes Pärnumaa lasteaed- algkoolis toimub lasteaialastele 0-klassi tund 1 kord nädalas k.13.00 – 14.30. Peale lõunasööki lähevad lasteaia lapsed 1 km kaugusele kooli. Teistel nädalapäevadel on lastel samal ajal lõunauinak, mil nad on harjunud puhkama. Samas lasteaed-algkoolis oli liialt suur laste koormus töövihikute täitmisel (Lasteaias on neil täita kaks ja kooli ettevalmistusrühmas samuti kaks töövihikut). Ühel ja samal päeval toimus nii lasteaias kui kooli ettevalmistusrühmas emakeele algõpetus.*

Inspektorid nendivad, et 2001/2002 õppeaastal esines koolieelsetes lasteasutustes ja koolieelikute ettevalmistusrühmades vähem õpetuse forsseerimist kui eelnevatel aastatel. Liialt koolilik lähenemine on tingitud kohati lastevanemate suurtest nõudmisest lasteaiale, mida omakorda süvendavad osades koolides toimuvad sisseastumiskatsed I klassi astujatele.

- *Pärnumaa Tori Lasteaed on suutnud teha vanemate hulgas selgitustööd, mistõttu lapsed ei käi enam topelt kooli juures töötavas koolieelikute ettevalmistusrühmas. Kevadeti toimub koolieelikute ja vanemate tutvumine kooli õpetajatega.*

Esineb juhte, kus kodused lapsed, kes vajaksid toetust alushariduse omandamisel, ei saa seda koolieelselt lasteasutuselt ja koolieelikute ettevalmistusrühmalt.

- *Põlvamaa 1 lapse vanematel on võlgnevus lasteaia ees eelmisest õppeaastast alates ning selle tõttu jäi laps ilma lasteaikohast. Kohaliku kooli juurde ei loodud koolieelikute ettevalmistusrühma. Laps ei saanud tuge alushariduse omandamisel ei koolilt ega lasteaialt, kuigi oleks vajanud.*

Positiivseid näiteid võib tuua lasteaedade heast koostööst koolidega. Pooltes lasteaedades analüüsiti laste koolis toimetulekut, küsides koolidelt tagasisidet.

- *Viljandimaa Kõidama lasteaed Traksik on pidanud arvestust laste koolihinnete üle alates 1996. aastast. Jälgitud on II klassi lõpetanud endiste lasteaialaste hindedeid. Kuue aasta jooksul on Kõidamalt kooliteed alustanud 45 last, kellest viiel lapsel on olnud teise klassi aastahindeks üks rahuldav, teiste tunnistustel on aastahinneteks ainult head ja väga head..*

Laste sujuva ülemineku tagamiseks lasteaiaast kooli korraldasid lasteaiaid ja koolid ühiseid kultuuri ja spordiüritusi, kooli tutvustavaid õppekäike lasteaialastele ja kohtumisi tulevaste õpetajatega, koolivalmiduse teemalisi koolitusi lastevanematele ning ühiseid nõupidamisi lasteaia õppekava ja algkooli I astme õppekava paremaks sidumiseks.

- *Jõgevamaa Siimusti Lasteaial on hea koostöö kooliga. Ühiselt kooliga korraldati õppenõukogu laste sujuva ülemineku tagamiseks lasteaiaast kooli. Enne koolimineku käivad koolieelikud kooliga ja õpetajaga tutvumas.*

Lastevanematele selgitati koolivalmiduse olemust ja tehti koostööd laste arendamisel.

- *Jõgevamaa Aidu Lasteaed-Algkoolis analüüsitakse laste kooliks ettevalmistust. Õppeaasta algul toimival lastevanemate koosolekul on lastevanematele tutvustatud materjale, mis on aluseks kooliks ettevalmistuse läbiviimisel ning koolivalmiduse olemust. I klassi õpetaja viib kevadel lastevanematele läbi koosoleku, kus annab ülevaate kooli ootustest lapsele.*

Koolivalmiduse hindamine lasteasutustes hinnati rahuldavaks. Paremini on korraldatud koolivalmiduse hindamine nendes lasteasutustes, kuhu oli loodud logopeedi ametikoht. Koolivalmiduse hindajaks oligi enamasti logopeed või eripedagoog.

- *Pärnu Tammsaare Lasteaia laste hindamiseks koolile eelneva õppeaasta sügisel ja kevadel kasutavad õpetajad mitmeid erinevaid arengutabeleid ja teste. Sellealases töös abistab ja nõustab neid eripedagoog, kellega koos püütakse ette näha, kas ja millised raskused lastel koolis tekkida võivad. Lasteaias rakendatakse individuaalseid võtteid nende ärahoidmiseks, kasutades lisaabi ja logopeedilisi meetodeid. Koolivalmiduse testid viib läbi logopeed, need on kooskõlastatud vanematega ja tulemustest teavitatakse vanemaid individuaalselt.*

Kuna logopeed puudus 3/4 lasteasutustes, oli lasteaedades probleeme koolivalmiduse hindamisega. Osades lasteaedades olid määratlemata hindamise korraldus. Üldjuhul lähtuti koolieelikute õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja laste arengu hindamisel eeldatavatest tulemustest 7-aastaselt, mis on toodud alushariduse raamõppekavas.

Tabel 8.

Koolieelikute ettevalmistusrühma õppe- ja kasvatustegevuse korraldus

Indikaatorit iseloomustav aspekt	Hinnang
Koolivalmiduse hindamine lasteasutuses või koolieelikute ettevalmistusrühmas	Rahuldav
On koostatud koolieelikute rühma tegevuskava, mis on üles ehitatud alushariduse raamõppekavas väljatoodud eeldatavatele tulemustele	Hea/rahuldav
Kooli teavitamine, et laps on läbinud lasteaia õppekava või kooliks ettevalmistusrühma õppekava	Puudulik
Vanemate teadlikkuse tagamine laste koolivalmidusest	Hea
Koostöö lasteasutuse ja kooli vahel	Hea/rahuldav

Allikas: 2001/2002 õppeaasta riikliku järelevalve aktid

Kohalike koolide õpetajad on hinnanud 11 lasteaia õpetajate tööd laste koolivalmiduse väljakujunemise toetamisel väga heaks:

- *Väga heaks hinnati järgmiste lasteasutuste õppe-ja kasvatustegevus laste lasteaiaast kooli sujuva ülemineku tagamisel:*
- *Suislepa Lasteaed-Algkool, Kõidama Lasteaed Traksik, Pärnu Tammsaare Lasteaed, Libaste Lasteaed-Algkool, Pärnu Kastani Tänava Lasteaed, Hummulu Lasteaed Sipsik, Lokuta Lasteaed, Tallinna Männiku Lasteaed, Roela Lasteaed, Kadrina Lasteaed Sipsik, Puhja Lasteaed Pääsüsil.*

Probleemiks oli lasteaia- ja koolieelikute ettevalmistusrühma-poolne kooli teavitamine lasteasutuse õppekava läbimisest. Vastavalt "Koolieelse lasteasutuse seadusele" § 16 lõige 5 väljastab koolieelne lasteasutus õiendi lasteaia õppekava läbimise kohta. Ühelt poolt annab õiend koolile informatsiooni, kas lapsed on saanud toetust koolieelselt lasteasutustelt alushariduse omandamisel ja teisalt kannab lasteasutus vastutust lapse koolivalmiduse kujundamisel. Õiend töötatakse välja koolieelses lasteasutuses. Koolid ei tunneta vajadust

tutvuda lapse kooli vastuvõtmisel lasteaedades väljaantud õienditega. Välja töötamata on ka õigusregulatsioonid, mis seda kohustaksid. Vähestes inspekteeritud lasteasutustes oli vastav õiend välja töötatud.

5. Õppeasutuse sisehindamissüsteem

2001/2002. õa. üheks prioriteediks oli sisehindamine. Riikliku järelevalve läbiviimise käigus hinnati lasteasutuste sisekontrolli süsteemsust, õppe- ja kasvatustegevuse analüüsi ja enesehindamise teostamist ning sisehindamistulemuste rakendamist lasteasutuse tegevuse kavandamisel.

Lasteasutuse sisehindamine hinnati väga heaks 7% lasteasutustes.

Esiletõstmist vääriwad Tallinna Lasteaed Vesiroos, Aegviidu Lasteaed, Kuremaa Lasteaed-Algkool, Pärnu Tammsaare Lasteaed, Rapla Lasteaed Naksitrallid, Suislepa Lasteaed-Algkool, Kõidama Lasteaed Traksik. Nimetatud lasteasutustes oli loodud ja toimis sisehindamissüsteem, mille planeerimine põhines asutuse tegevuskaval ja analüüsidel. Hindamistöo oli planeeritud strateegiliselt olulistes valdkondades, haaratud ja rakendatud olid mitmed huvigrupid: lapsed, lastevanemad, juhtkond, lasteasutuse ning kooli õpetajad, hoolekogu. Sisehindamist viidi läbi eesmärgistatult välja töötatud plaani alusel. Õppe- ja kasvatustegevuse hindamisel analüüsiti õppe- ja kasvatustegevuse tulemuslikkust, korraldati küsitlusi lastevanemate, õpetajate ja laste seas. Välja olid töötatud pedagoogide töö edukuse hindamise kriteeriumid, mis olid aluseks õpetaja tööle hinnangu andmisel. Juhtkond oli küsinud kogu lasteasutuse kollektiivilt ja lastevanematelt tagasisidet oma tööle. Sisehindamistulemusi dokumenteeriti korrektselt ja arutati läbi pedagoogilises nõukogus ja hoolekogus. Analüüsiti asutuse tugevaid ja nõrku külgi, mille alusel kavandati tegevusstrateegiad edaspidiseks. Sisehindamise vajalikkust oli mõistnud lasteasutuse kollektiiv, süsteemi rakendamisel väärtustati positiivset ja otsiti arenguvõimalusi nii iga lasteasutuse töötaja, juhi kui ka lasteasutuse terviktasandil.

Sisehindamine hinnati heaks 18% lasteasutustes. Neis lasteasutustes oli alustatud sisehindamissüsteemi väljatöötamisega, mida toetas nii juhtkonna kui töötajate enesetäiendamine antud valdkonnas.

52% lasteasutustes hinnati sisehindamine rahuldavaks. Koolieelsetes lasteasutustes toimis valdavalt sisekontroll, mille tulemused olid dokumenteeritud ja neid analüüsiti pedagoogilises nõukogus ning võeti aluseks töötajate arengu planeerimisel. Enesehindamist rakendati kaootiliselt, mille tõttu oli tulemuste kasutegur asutuse edasise tegevuse planeerimisel minimaalne.

Puudulikuks hinnati sisehindamine 23% koolieelses lasteasutuses. 1999/2000. õa. ei teostatud sisehindamist 46% inspekteeritud lasteasutustes. Lasteasutuste protsentuaalne näitaja puuduliku sisehindamise osas on vähenenud poole võrra.

Eesti koolieelsed lasteasutused on mõistmas sisehindamise vajalikkust asutuste arendusprotsessis. Positiivsele arengule on aidanud kaasa kõrgkoolide ja täiendõppeasutuste jõupingutused sisehindamise teadvustamisel õpetajate koolituses. Eelmisel õppeaastal toimus Haridusministeeriumi poolt korraldatud üleriigiline konverents "Teel kvaliteetlasteaiade poole", kus tutvustati soome ja eesti teadurite ning praktikute koolieelsete lasteasutuste kvaliteedi hindamiskogemusi.

II. ÜLDHARIDUSKOOLOIDE RIIKLIK JÄRELEVALVE

1. 2001/2002. õppeaastal komplekselt hinnatud koolide arvuline ülevaade

Jaotus maakonniti

Riiklikku järelevalvet 2001/2002. õppeaastal teostati kokku 130 üldhariduskoolis (Lisa 1, tabel 1). Üle poolte nimetatud koolidest olid põhikoolid (56), moodustades 44% komplekselt hinnatud üldhariduskoolide koguarvust. Lisaks hinnati 48 gümnaasiumi ja põhikooli, mis tegutsevad ühe asutusena (edaspidi gümnaasium) (38%), 15 lasteaed-algkooli (11%) ja 10 algkooli (8%). Kõige rohkem koole inspekteeriti Harju maakonnas – 34 kooli, neist 20 gümnaasiumi, 11 põhikooli ja 3 algkool-lasteaeda. Hiiu maakonnas inspekteeriti 2 kooli (2% hinnatud koolide arvust). Komplekselt hinnatud koolidest olid 5 erivajadustega õpilaste koolid.

Tabel 1.

Komplekselt hinnatud koolid 2001/2002.õppeaastal

Maakond	Gümn	Põhik	Algk	Alg- lastaed	Kokku	%
Harju	20	11	0	3	34	27
Hiiu	0	2	0	0	2	2
Ida-Virumaa	4	4	0	0	8	6
Jõgeva	0	0	3	2	5	4
Järva	2	5	0	0	7	5
Läänemaa	1	2	2	0	5	4
Lääne-Virumaa	2	4	0	0	6	5
Põlva	0	3	1	0	4	3
Pärnu	4	6	0	3	13	9
Rapla	2	2	0	3	7	5
Saare	1	5	2	0	8	6
Tartu	5	3	0	0	8	6
Valga	3	1	1	2	7	5
Viljandi	2	3	1	3	9	7
Võru	2	5	0	0	7	5
Kokku	48	56	10	16	130	100
%-des	38	44	8	11	100	

Allikas: 2001/2002. õppeaasta riikliku järelevalve aktid

Inspekteeritud üldhariduskoolid statistiliste gruppide alusel

2001/2002. õppeaastal komplekselt hinnatud gümnaasiumid jagunesid statistiliselt nelja erineva grupi vahel: maakonnakeskuse koolid, suurlinna koolid, valla- ja väikekoolid ja õhtukool (tabel 2). 52% gümnaasiumitest kuulusid statistiliselt suurlinnade gruppi, peaaegu 40% valla- ja väikekoolide hulka.

Tabel 2.

Kompleksselt hinnatud gümnaasiumite jaotus statistilise grupi alusel

Statistikagrupp	Arv	%
Maakonnakeskuse kool	4	8
Suurlinna kool	25	52
Õhtukool	1	2
Valla- ja väikekool	20	38
Kokku	50	100

Allikas: 2001/2002. õppeaasta riikliku järelevalve aktid

2001/2002. õppeaastal kompleksselt hinnatud põhikoolid jagunesid statistiliselt kahe grupi vahel: suurlinna koolid ja valla- ning väikekoolid (tabel 3). Enamik põhikoole kuulus valla- ja väikelinnade statistilisse gruppi.

Tabel 3.

Kompleksselt hinnatud põhikoolide jaotus statistilise grupi alusel

Statistika grupp	Arv	%
Suurlinna kool	7	14
Valla- ja väikekool	51	86
Kokku	58	100

Allikas: 2001/2002. õppeaasta riikliku järelevalve aktid

2001/2002. õppeaastal kompleksselt hinnatud algkoolid jagunesid statistiliselt kahe grupi vahel: suurlinna koolid ja valla- ning väikekoolid (tabel 4). Algkoolid kuulusid valdavalt valla- ja väikelinnakoolide hulka.

Tabel 4.

Kompleksselt hinnatud algkoolide jaotus statistilise grupi alusel

Statistika grupp	Arv	%
Suurlinna kool	1	9
Valla- ja väikekool	11	91
Kokku	12	100

Allikas: 2001/2002. õppeaasta riikliku järelevalve aktid

2001/2002. õppeaastal kompleksselt hinnatud lasteaed-alkkoolidest kuulusid statistiliselt ühte gruppi – valla- ja väikelinnakoolid (tabel 5).

Tabel 5.

Kompleksselt hinnatud lasteaed-alkkoolide jaotus statistika grupi alusel

Statistika grupp	Arv	%
Valla- ja väikekool	16	100
Kokku	16	100

Allikas: 2001/2002. õppeaasta riikliku järelevalve aktid.

Inspekteeritud linna - ja maakoolide suhe

Komplekselt hinnatud koolidest oli ca 2/3 maakoolid (tabel 6).

Tabel 6.

Koolide jaotus linna- ja maapiirkondade vahel

Jaotus maa- ja linna vahel (tinglik)	Arv	%
Linnakoolid	38	30
Maakoolid	92	70
Kokku	130	100

Allikas: 2001/2002. õppeaasta riikliku järelevalve aktid.

Kõikide hinnatud koolide jaotus statistiliste gruppide vahel oli järgmine: 70,3% moodustasid valla- ja väikelinnade koolid, 20,3% suurlinnade koolid, 8,6% maakonnakeskuste koolid ja üks õhtukool moodustas 0,8% (tabel 7).

Tabel 7.

Komplekselt hinnatud koolide jaotus statistiliste gruppide vahel

Statistika grupp	Arv	%
Maakonnakeskuse kool	11	8,6
Suurlinna kool	226	20,3
Õhtukool	1	0,8
Valla- ja väikekool	92	70,3
Kokku	130	100

Allikas: 2001/2002. õppeaasta riikliku järelevalve aktid

Seega käesolev riikliku järelevalve kokkuvõte koos tehtud järeldustega koolide õppe- ja kasvatustegevuse kohta (lähtuvalt eelkõige eelmise õppeaasta riikliku järelevalve prioriteetidest) baseerub kõiki maakondi haaranud 130 kooli kompleksse järelevalve tulemustel. Põhi-, alg- ja lasteaed-alkkoolid kuulusid valdavalt valla- ja väikelinnade statistilise gruppi, gümnaasiumid jaotusid suhteliselt võrdselt suurlinna ning valla- ja väikelinnakoolde vahel, väikese ülekaaluga suurlinnade kasuks.

Järelevalveosakond, arvestades koolide üldist jaotust maakondade ja kasutatavate statistiliste gruppide vahel ning arvestades õpilaste arvu jaotust suurlinnade, maakonnakeskuste, valla- ja väikelinna ning õhtukoolides, on seisukohal, et antud valim on representatiivne, iseloomustamaks Eesti koolide õppe- ja kasvatustegevuse tugevusi ja esinevaid probleeme.

2. Õpilaste erivajadustega arvestamine võimetekohase hariduse omandamisel

Vastavalt "Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse" paragrahvile 31 on igal õpilasel õigus valida oma huvidele ja võimetele vastav kool, valida õppeaineid koolis õpetatavate valikainete piires või õppida individuaalse õppekava järgi.

Vabariigi Valitsuse 6. septembri 1996 a määruses nr 228 "Eesti põhi- ja keskkhariduse riiklik õppekava" sätestatakse, et igaühel peab olema võimalus saada haridust vastavalt oma võimetele. Õppekava taotleb kõikide õpilaste arengut, nii iga õpilase võimekuse, kalduvuste ja huvide kui ka terve klassi arvestamist. Õppeülesanded kavandatakse nii, et nad nõuaksid pingutust, kuid arvestaksid jõukohasust.

Möödunud õppeaasta riikliku järelevalve üheks prioriteediks oli õpilaste erivajadustega arvestamine võimetekohase hariduse omandamisel. Inspekterimise käigus selgitati välja, kuidas toimub koolides töö andekate/erihuvidega õpilastega, kuidas toimub õpiraskustega õpilaste väljaselgitamine ning töö nendega ja kuivõrd on õpetajad ette valmistatud, õpetamaks erivajadustega õpilasi.

Antud teema kokkuvõtte koostati 124 kooli akti põhjal, välja jäeti täiskasvanute gümnaasiumi ja erivajadustega laste koolide inspekterimise kokkuvõtted.

Töö andekate/erihuvidega õpilastega

Aktidest selgus, et andekate/erihuvidega õpilastega tegelemine põhineb suuresti entusiastlike õpetajate isiklikul initsiatiivil ning toimub aineringides, tunnivälise individuaalse tööna jms. Töö eesmärgiks on enamasti osavõtt olümpiaadidest, konkurssidest ning seal tulemuslik esinemine. Õpilasoistlustest edukalt osa võtnud õpilasi ja neid juhendanud õpetajaid tunnustatakse.

- *Haapsalu Linna Algkoolis on toimunud andekate/erihuvidega laste arendamine ja väljaselgitamine projektide kaudu. "Taibumängu" raames tuli iga kuu vastata erinevatele küsimustele, töölehti sai täita kodus kõikvõimalikke abimaterjale kasutades. Kahel korral toimus koolivoor raamatukogus. Iga etapi võitjaid premeeriti. Andekate arendamiseks toimus veel projekt "Paneme tähed särama", kus igal veerandil toimusid viktoriinid ja muud tegevused erinevatel teemadel (eesti keel, arvutamine, teadus, kunst). Projekt lõppes kooli lõpus laagriga.*
- *Kuressaare Gümnaasiumis on gümnaasiumiosa õpilastel võimalus võtta valikkursuseid vastavalt oma huvidele.*
- *Tallinna ja Tartu Kunstigümnaasiumi kunstitundides on individuaalne töö üks peamisi õpetamismeetodeid. Tartu Kunstigümnaasiumis otsitakse kunstõpetajate initsiatiivil õpilastele projektide, ürituste ja konkursside kaudu esinemisvõimalusi ja tunnustuse leidmist.*

Väga vähestes inspekteritud koolides on välja töötatud põhimõtted andekate/erihuvidega õpilaste väljaselgitamiseks. Töö võimekamate õpilaste arendamiseks ei ole alati süsteemne. Selle tagajärjel võivad osade laste anded ja huvid jääda hoopis märkamata ning edasi arendamata neil erihuvidega õpilastel, kes olümpiaadidest osa võtta ei soovi.

Töö õpiraskustega õpilastega

Õpiabi süsteem on välja töötatud ~7,4% inspekteeritud koolides. Õpiraskustega õpilaste õpetamise korraldus ja hindamine on suurema osa koolide õppekavas fikseerimata. Samas on koole, kus töö erivajadustega õpilastega pole fikseeritud õppekavas, kuid reaalselt toimib edukalt.

Häid tulemusi töös õpiraskustega õpilastega annab õpetamise diferentseerimine ainetunnis, mille rakendamine nõuab pedagoogilt teadmisi, oskusi ja soovi seda teha. Aktidest ilmneb, et õppetööd diferentseeritakse koolides vähe. Põhjustena toodi välja õpetajate ebapiisav sellealane koolitus ja suur töökoormus. Samas oli õppetöö vähe diferentseeritud ka väikese õpilaste arvuga klassides.

Levinuimaks õpiabi vormiks on järeleaitamised pärast tunde, mis aga muudavad õpilase koolipäeva pikemaks. Põhikoolides ja gümnaasiumides ei õigusta end sageli selline õpiabi vorm, kuna õpetajad õpetavad mitut klassi ning paljud veel mitut erinevat õppeainet, mistõttu õpilased reaalselt õpiabi ei saa, toimub vaid järelevastamine. Selle tagajärjel on lapsevanemad sunnitud otsima järeleaitajaid väljastpoolt kooli ning selle eest eraldi tasuma. Õpiabi andmist pärast koolitunde raskendab maakoolides õpilaste sõltumine transpordist.

- *Tartu Annelinna Gümnaasiumis on välja töötatud süsteem õpiraskustega lastega töötamiseks. Konkreetse tegevuskava koostab aineõpetaja, see kooskõlastatakse ja allkirjastatakse õpetaja, õpilase ja lapsevanema poolt. Õpiraskuste ilmnemisel reageeritakse kohe (näiteks pärast ebaõnnestunud arvestuslikku tööd), et tagada õpitulemuste saavutamine ja õpilase areng. Vastav tegevus on dokumenteeritud, selle aluseks on oma koolis välja töötatud rakenduslik vorm – "Individaalse töö plaan".*

Logopeediline teenindamine

Logopeedi ametikohad luuakse nende 1. – 9. klassi õpilaste teenindamiseks, kellel esinevad suulise ja kirjaliku kõne puuded. Lugemis- ja kirjutamisoskus on üks elus toimetuleku võtmeoskusi ja mõjutab oluliselt teiste ainete omandamist koolis, mistõttu on nende õpiraskuste õigeaegne väljaselgitamine ja abi eriti oluline.

Inspekteerimisaktidest ilmnes, et logopeedilise abi saamise võimalustelt jagunevad koolid järgmistesse rühmadesse (tabel 1):

- 1) logopeediline teenindamine koolis toimub;
- 2) koolis on abi vajavaid õpilasi rohkem, kui logopeedi töökoormus võimaldab teenindada;
- 3) koolis puudub logopeed, kõneravi vajavad õpilased on välja selgitatud (abi saavad vaid need üksikud õpilased, kelle vanemad viivad oma lapsed logopeedilisele ravile väljaspool kooli);
- 4) koolis puudub logopeed, abi vajavad õpilased on välja selgitamata.

Logopeediline teenindamine koolides

Kool	Koolide arv ja %										
	Arv kokku	Logopeediline teenindamine toimub		Logopeedilist abi vajavaid õpilasi on rohkem, kui logopeedi töökoormus võimaldab teenindada		Logopeed puudub, abi vajavad õpilased on välja selgitatud		Logopeed puudub, abi vajavad õpilased on välja selgitamata		Informatsioon puudub	
		Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%
Algkool	25	10	40	1	4	3	12	11	44	0	0
Põhikool	52	17	32,7	4	7,7	9	17,3	14	26,9	8	15,4
Gümnaasium	47	35	74,5	3	6,4	3	6,4	4	8,5	2	4,2

Allikas: 2001/2002.õa riikliku järelevalve aktid

Tabelist 1 ilmneb, et inspekteeritud koolidest on kõige paremini logopeediline teenindamine tagatud gümnaasiumides, mis asuvad enamasti linnades. Koolide osatähtsus, kus logopeed puudub ja abi vajavad õpilased on välja selgitamata, on kõige suurem algkoolide hulgas (44%), kuid ka põhikoolide vastav näitaja on küllalt kõrge (26,9%). Alg- ja põhikoolide puhul on üldjuhul tegemist väikeste maakoolidega, kuhu logopeedi tööle leida on väga raske. Logopeedi palk makstakse kohaliku omavalitsuse eelarvevahenditest. On omavalitsusi, kes pole mõistnud logopeedilise töö vajalikkust ja tähtsust, mistõttu pakutud palgatingimused logopeede ei rahulda. Väikestel omavalitsustel ei ole sageli rahalisi ressursse, maksmaks logopeedile pedagoogidega võrdset palka. Samas on erivajaduste väljaselgitamine ja õpilaste abistamine I kooliastmes eriti oluline. Osades algkoolides on lugemis- ja kirjutamisraskustega õpilased haaratud parandusõpperühma. On kooli ja omavalitsusi, kus on püütud leida alternatiivseid lahendusi.

- Kuna logopeedi tööle võtta ei õnnestunud, eraldas omavalitsus Tali Põhikoolile Pärnumaal lisaraha täiendava õpiabi läbiviimiseks.
- Jäned Põhikoolis Järvamaal ja Laukna Lasteaed-Algkoolis Raplamaal puudus logopeed. Juhtkondade initsiatiivil kaasati spetsialiste väljastpoolt kooli, selgitamaks välja erivajadustega õpilased.

Aktidest ilmses, et eesti/vene õppekeele koolides on muukeelsetele õpilastele logopeedilise abi pakkumine raskendatud.

Diferentseeritult hinnatakse püsiva kirjaliku puudega õpilase emakeele kirjalikke töid, kui õpilane saab regulaarselt logopeedilist ravi või kui õpetaja töötab temaga individuaalselt logopeedi nõuannete järgi. Möödunud õppeaastal inspekteeritud koolidest rakendati diferentseeritud hindamist 3 algkoolis (12%), 8 põhikoolis (15,4%) ja 11 gümnaasiumis (23,4%). Kui koolis logopeed puudub, on võimalik rakendada diferentseeritud hindamist vaid juhul, kui õpilane saab ravi väljastpoolt kooli (näiteks meditsiiniastutustes töötavatelt logopeedidelt). See eeldab väga head informatsioonivahetust ja koostööd kooli ja logopeedi vahel.

- Ühel Tartumaa gümnaasiumil puudus logopeed ning 5 õpilasele ei olnud võimalik rakendada diferentseeritud hindamist, kuigi nad seda vajasisid ja algkoolis oli neid ka diferentseeritult hinnatud.

Parandusõpe

Parandusõppe eesmärk on toetada põhikooli 1. – 9. klassi õpilase arengut tulenevalt tema hariduslikest erivajadustest ja võimaldada tal saavutada põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava nõuetele vastavaid õpitulemusi ("Parandusõpperühma töökorralduse alused" HM määrus nr 34 02.06.1999).

Parandusõpperühmi on loodud keskmiselt 38% inspekteeritud koolides. Ligikaudu 62% koolides ei ole aga parandusõpperühmi üldse loodud (tabel 2). Peamiste põhjustena on nimetatud rahaliste vahendite ja kvalifitseeritud pedagoogi puudumine. Esines koole, kus parandusõpet vajavaid õpilasi pole välja selgitatud, kuid õpitulemuste põhjal võib arvata, et abivajajaid on. Enne parandusõppele viimist tuleb õpilasele sisse seada "Õpilase vaatluse kaart" ning 3. – 9. klassi õpilasel peab olema eriarsti soovitus. Parandusõppe rakendamisel peab olema parandusõpperühma õpilaste nimekiri õppenõukogu poolt kinnitatud ning kaart iga õpilase kohta, mis kajastab õpilase arengut. Nimetatud protseduurid on aeganõudvad ja töömahukad. Õpetaja töö muudab raskemaks ka vastavate õppematerjalide vähesus. Eelmainitud tegurid võivad olla põhjusteks, miks paljudes koolides pole parandusõpperühma dokumentatsioon korras või pole rühma avatudki.

Tabel 2.

Parandusõpperühmad koolides

Kool	Koolide arv ja %				
	Arv kokku	Parandusõpperühm loodud		Parandusõpperühm puudub	
		Arv	%	Arv	%
Algkool	25	9	36	16	64
Põhikool	52	21	40,4	31	59,6
Gümnaasium	47	18	38,3	29	61,7

Allikas: 2001/2002.õa riikliku järelevalve aktid

Hariduse ja Tööhõive Seirekeskuse andmetel oli 2000/2001. õppeaastal 1. – 9. klassini puudulik aastahinne matemaatikas 6563 ja emakeeles 4506 õpilasel (õppureid kokku ligikaudu 179000). Logopeedilise abi ja parandusõpperühmade puudumine paljudes koolides võib olla üks põhjus, miks nii paljud õpilased on emakeeles ja matemaatikas saanud puuduliku aastahinde. Lugemis- ja kirjutamisraskused hakkavad oluliselt mõjutama ka võõrkeelte õpitulemusi: statistika andmetel on 3. klassi lõpuks A-võõrkeele puudulike aastahinnete arv võrdne emakeelega (vastavad näitajad 245 ja 259). Ilmselt aitaks õpitulemuste paranemisele kaasa erivajaduste õigeaegne väljaselgitamine ning logopeedilise abi ja parandusõppe rakendamine kõikidele abivajajatele.

Pikapäevarühmad

Pikapäevarühm võimaldab õpilasele tuge ja järelevalvet õppetööst vaba aja sisustamisel ning koduste õpiülesannete täitmisel, pedagoogilist juhendamist ja suunamist huvialategevuses ning huvide arendamisel ("Pikapäevarühma töökorralduse alused" HM määrus nr 15 2.06.2000). Pikapäevarühmi moodustatakse 1. – 9. klassi õpilastele.

Pikapäevarühmad on loodud keskmiselt 72% inspekteeritud koolides, kõige rohkem gümnaasiumides (78,7%) ja algkoolides (72%). Maakoolides on pikapäevarühmad rakendatud tööle üldjuhul koolitransporti arvestades ja nad

täidavad inspektorite hinnangul oma funktsiooni hästi. Arvestades pikapäevarühma eesmärki ja seda, et Eestis on ka järelevalveta lapsed ning neid, kellel ei ole kodus soodsaid tingimusi õppimiseks, tuleks linnakoolides pikapäevarühmade tööerakendamine paremini läbi mõelda. Kuigi pikapäevarühm on mõeldud

1. – 9. klassi õpilastele, on nendes tegelikult hõivatud valdavalt I ja II kooliastme õpilased. Ligikaudu 28% inspekteeritud koolides ei ole pikapäevarühmi loodud. Põhjuseks nimetati eelkõige rahaliste vahendite puudumist, kuid oli ka koole, kus pikapäevarühmade avamist ei peetud vajalikuks (tabel 3).

Tabel 3.

Pikapäevarühmad koolides

Kool	Koolide arv ja %				
	Arv kokku	Pikapäevarühm loodud		Pikapäevarühm puudub	
		Arv	%	Arv	%
Algkool	25	18	72	7	28
Põhikool	52	34	65,4	18	34,6
Gümnaasium	47	37	78,7	10	21,3

Allikas: 2001/2002.õa riikliku järelevalve aktid

Individuaalse õppekava rakendamine

Individuaalne õppekava on hariduslike erivajadustega õpilaste jaoks koostatud õppekava, mis loob õpilasele tingimused võimetekohaseks õppimiseks ja arenemiseks ("Individuaalse õppekava koostamise ja rakendamise korralduslikud alused" HM määrus nr 17 12.09.1997). Aineõpetaja, õpilase, lapsevanema, vajadusel eripedagoogi koostöös koostatakse individuaalne õppekava, mille pikkuse otsustab õppenõukogu ja selle kinnitab kooli direktor. Individuaalse õppekava alusel toimuv õpetamine ei kuulu eraldi tasustamisele riiklikest vahenditest. Aktidest selgus, et individuaalse õppekava koostamine on aeganõudev ja tömahukas ning selleks on vaja oskusi, millest õpetajatel napib. Eelpool mainitu võib olla põhjuseks, miks individuaalset õppekava rakendatakse koolides suhteliselt vähe ja mitte alati õigusaktidele vastavalt.

- Ühes Jõgevamaa algkoolis ei koostatud raske kõnepuudega õpilasele individuaalset õppekava, õpilase erivajadusi õpetamisel ja hindamisel ei arvestatud. Emakeele veerandihinne oli "1", loodusõpetus ja muusikaõpetus oli hinnatud hindegas "2". Õpilane ei saanud ka logopeedilist abi, kuna koolil logopeed puudus. Samas koolis ei olnud liikumispuudega õpilasele koostatud individuaalset õppekava kehalises kasvatuses.
- Inspekteerimisaktide põhjal ei olnud andekatele õpilastele üheski koolis rakendatud individuaalset õppekava.

Koduõpe

Vastavalt õigusaktile ("Koduõppe kord" HM määrus nr 24 18.07.2000) võib koduõpet rakendada lapsevanema soovil 1. – 6. klassi õpilasele ning tervislikel põhjustel 1. – 9. klassi õpilasele pere- või eriarsti loa. Tervislikel põhjustel koduõppele suunatud õpilasele koostavad õpetajad koostöös õpilase ja lapsevanemaga individuaalse õppekava ja tunnijaotusplaani. Mõödunud õppeaastal inspekteeritud koolidest oli koduõpe määratud 108 õpilasele. Inspekteerimisel tuvastati, et osadele õpilastele ei olnud rakendatud nõuetekohast individuaalset õppekava ja õigusaktis kehtestatud tunnijaotusplaani. Esines juhtumeid, kus õpilane oli suunatud koduõppele, kuid seadusandlusele vastavat õpetamist ei toimunud (n õpilane käis iseseisvalt õpitud materjali koolis

vastamas). Samuti ei olnud osade õpilaste puhul koduõppele suunamist ja individuaalse õppekava rakendamist otsustatud õppenõukogus.

Lihtsustatud õppekava rakendamine tavakoolis

Lihtsustatud riikliku õppekava alusel toimub abiõppele suunatud õpilase õppetöö. Abiõppe põhiülesanne on korrigeerida kerge vaimse alaarenguga õpilase arengut ja aidata kujuneda isiksusel, kes tuleb eluga toime võimalikult iseseisvalt, teeb võimetekohast tööd, määratleb end oma rahva liikmena ja kodanikuna ("Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava (abiõppe õppekava)" HM määrus nr 21 24.03.1999). Võimetekohane õppekava soovitatakse õpilasele meditsiiniliste, psühholoogiliste ja pedagoogiliste uuringute põhjal nõustamiskomisjoni otsusega.

Järelevalve aktidest ilmses, et 33 inspekteeritud koolis oli õpilasi, kellel oli nõustamiskomisjoni otsus või eriarsti soovitus lihtsustatud õppekava rakendamiseks. Abiõppekava kasutamises tavakoolis leidsid inspektorid hulk raskendavaid tegureid. Koolides jääb vajaka eripedagoogidest, kel oleksid oskused abiõppekava järgi õppivate õpilaste õpetamiseks. Aine- ja klassiõpetajatel napib oskusi tööks hariduslike erivajadustega õpilastega, mistõttu esineb vajakajäämisi vastava õppetöö läbiviimisel, hindamise diferentseerimisel ning õpilaste erivajadustega arvestamisel. Lisaks ei ole tavakoolis vajalikke õppevahendeid ja -kirjandust. Selgus veel, et 7 inspekteeritud koolis olid õpilastel eriarsti soovitused abiõppekava rakendamiseks, kuid koolid ei olnud dokumente nõustamiskomisjoni edastanud. Eelmainitud põhjustel lihtsustatud õppekavale suunatud õpilane ei saa üldjuhul tavakoolis vajalikul tasemel õpetust.

3. Kasvatamine, õpetamine, õppimine

Õppeaasta 2001/2002 riikliku järelevalve üheks prioriteediks oli uurida, kas ja kuidas väärtustavad koolid teadlikult kasvatust kooli õppe- ja kasvatustegevuse parendamisel. Vaadeldi kasvatuse eesmärgistamist ja plaanimist kooliõppekavas, õpetamist/kasvatamist tunnis; lastevanemate kaasamist kooliellu; tööd kasvatusraskustega õpilastega.

"Eesti Vabariigi haridusseaduse" raames on haridus teadmiste, vilumuste väärtuste ja käitumisnormide süsteem, mida ühiskond tunnustab. Vabariigi Valitsuse 6. septembri 1996 a määrus nr 228 "Eesti põhi- ja keskkhariduse riiklik õppekava" pidas üldhariduskooli põhiülesandeks aidata kaasa kujuneda isiksusel, kes tuleb toime oma elu ja tööga, arendab ennast ja aitab kaasa ühiskonna arengule, määratleb end oma rahva liikmena, kodanikuna ja aitab kaasa ühiskonna arengule. 1. septembrist 2002 kehtima hakanud "Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava" (Vabariigi Valitsuse 25. jaanuari 2002 a määrus nr 56) peab kooli õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärgiks samuti mitmekülgse isiksuse kujundamist.

Kasvatusteamaga seonduv oli eelmisel õppeaastal koolidele problemaatiline: oli teada, et Vabariigi Valitsus kinnitab õppeaasta jooksul uue riikliku põhi- ja keskkhariduse raamõppekava, valitsuse poolt võeti tagasi haridusstrateegia "Õpi-Eesti", 2002. a "Eesti põhi- ja keskkhariduse riikliku õppekava" (RT I 2002, 20,116) muudatustega pikenes paragrahvide 6, 7, 8, 9 16, 19, 22, 25 ja lisa 22 rakendamise tähtaeg 1. septembrini 2004 – selleks tähtjaks peavad koolid pädevusi käsitlevad osad kooliõppekavas viima vastavusse riikliku õppekavaga.

Eesti Vabariigi haridusalastest õigusaktidest tulenevalt on üldtunnustatud väärtushinnangute ja käitumisnormide kujundamine kooli üheks oluliseks ülesandeks

4. Kasvatuse väärtustamine koolitöö planeerimisel

Õppekavade üldosades leidsid inspektorite hinnanguil kajastamist koolielu olulised valdkonnad, täpsustatud olid konkreetse kooli õppe- ja kasvatustöö eesmärgid ja põhimõtted. Ometi oli koole (küll mitte palju), kus üldosad olid süsteemitud, laialivalguvad, väheülevaatlilikud, raskestijälgitavad, aga kohati ka liigselt detailidesse tungivad. Tõdeti, et kooliõppekava polnud tervikdokument. Puudusid mitmed olulised valdkonnad (sealhulgas ka õppe- ja kasvatustöö eesmärgid, hindamise põhimõtted), oli ka otsemahakirjutisi riiklikust õppekavast. Kooliõppekava peab lähtuma piirkonna sotsiaalsest olukorrast ja vajadustest, aga ka lastevanemate soovidest, olema *oma kooli* õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument.

Ainekavades esitatakse aine õppe-eesmärgid ja õppesisu klassiti. Paljudes koolides polnud ainekavad valminud pedagoogilise kollektiivi koostöö tulemusel, nad olid konkreetse õpetaja kesksed, kirevad nii sisulise kui vormilise ülesehituse poolest. Kooliainekavana esitati mahakirjutusi riiklikust õppekavast, üks Läänemaa kool oli plagieerinud teise kooli ainekavu, muutmata isegi kasutatud kooli nime.

Inspektorite hinnangul oli paljudes koolides probleemiks liikumine üldisemalt konkreetsele (kooliõppekava üldosa → ainekavad → õpetajate töökavad).

Õpetaja koostab kooliainekavale tuginedes igale tema poolt õpetatavale klassile töökava, lähtudes konkreetse klassi eripärast. Töökavade vajalikkust oma töö alusena polnud mõistnud mitmete koolide mõningad õpetajad, oli ka koole, kus õpetaja töökava koostamise alused olid kooli poolt välja töötatud, aga õpetajad tegutsesid oma parima äranägemise järgi. Mõnede õpetajate töökavad olid õpikute sisukordade ümberkirjutused, lisatud vaid kuupäevad. Töökavad olid valdavalt ainekesksed.

Kuna kasvatamine toimub läbi aineõpetuse, ei võimalda kirjeldatud planeerimisviis väita, et koolides toimus ühtsetel alustel, süsteemne ja järjekindel pädevuste kujundamine. Inspektorid tõdesid, et konkreetse piirkondliku tausta mitteametamine, õppetöö läbiviimise ebapiisav kavandamine, õpetamismeetodite läbimõtlematus ja õpilaste eripära arvestamata jätmine – s t juhuslik, süsteemitu töö – ei olnud toeks paljude koolide kasvatustöö eesmärkide elluviimisele.

- *Head kollektiivset tööd koolis kasvatuseesmärkide püstitamisel, töö planeerimisel ning konkretiseerimisel s o kooli terviklikku arusaama õppe- ja kasvatusprotsessist märkisid ära pea kõigi maakondade inspektorid, näitena mõningad koolid: Tallinna Tehnikagümnaasium, Saue Gümnaasium, Jäneda Põhikool, Aegviidu Põhikool, Türi Majandusgümnaasium, Riidaja Põhikool, Osula Põhikool, Kuressaare Gümnaasium, Salme Põhikool, Luua Algkool, Laatre Lasteaed-Algkool, Haapsalu Linna Algkool, Haljala Gümnaasium, Võru I Põhikool jt. Õpetaja töökavad olid kolleegidele kättesaadavad ja asendamisevajadusel abistavad dokumendid näiteks Salme Põhikoolis, Kuressaare Gümnaasiumis, Riidaja Põhikoolis.*

Kasvatamine/õppimine tundides

Kasvatamine koolis toimub tihedas seoses aineõpetusega.

Inspektorid külastasid koolides arvukalt tunde ja tunnistasid õpetamise/kasvatamise taseme I kooliastmes valdavalt heaks, II ja III kooliastmes aga rahuldavaks. Ühe maakonna näitel hindasid inspektorid matemaatika õpetamise/õppimise I kooliastmes 82% koolides heaks, järgmistes kooliastmetes vaid 18% koolides. See näide pole erandlik. Mis tingib sellise languse?

- *2001/2002. õppeaasta lõpus Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse poolt läbi viidud 6.klassi riikliku tasemetöö matemaatikas sooritas positiivselt 87% õpilastest, 13% said "puuduliku" või "nõrga".*
- *Saare maakonnas vaadeldi tasemetööde ja ühtlustatud materjalidega eksamite sooritamise edukust. Kui arvestada, et tasemetööd ja eksamid on koostatud kooliastme lõpus nõutavaid teadmisi-oskusi silmas pidades, tekitab küsimusi matemaatika õpetamine ja õppimine (õppeainetest nädalatundide arv suurim). Võrrelduna emakeele vastavate tulemustega, mis kõigi kooliastmete lõpus ületasid tugevalt 90% edukuse künnise (edukus vabariigis 6. klassides 2002.aastal 94,5%), jäid matemaatika tulemused keskmiselt 85% piiridesse (edukus vabariigis 6. klassides 2002. aastal 82,4%). Pea 15% õpilastest polnud võimelised omandama õppekavas kooliastme lõpus nõutut.*

Ühelt poolt nimetati ainekavades esitatut paljudele õpilastele liigraskeks (eriti kui õpetaja nõuab õpilastelt õpikumaterjali omandamist täismahus). Teisalt tõdesid inspektorid, et on koole, kus kooli juhtkond, olles teadlik õpetajapoolsest kõrgendatud nõudmiste esitamisest aine omandamisel, õpetaja mittepedagoogilisest käitumisest, negatiivsest suhtumisest nõrgema õppimisvõimega lastesse, ei reageeri olukorrale, sest olulisimaks peetakse õpetaja enda ainealaseid teadmisi ja orienteeritust just ainealasele tulemuslikkusele. Inspektorite hinnangul ongi paljud koolid/õpetajad seadnud eesmärgiks vaid ainealase tulemuslikkuse, muutes õppimise sundprotsessiks.

Õpilane vajab aga õpimotivatsiooni säilimiseks eduelamusi, tõdemust, et ta saab õppimisega hakkama – ta teab ja saab aru. Vastasel korral tekivad õpilaste enesehinnangus nihked, mis on aluseks probleemide tekkimiseks nii koolis kui väljaspool seda.

Arvukate eesmärgistatud ja mõtestatult ning ratsionaalselt planeeritud tundide kõrval nägid inspektorid selliseid tunde (just II ja III kooliastmes), kus õpetaja ei pööranud akadeemiliselt vähemvõimekatele õpilastele tähelepanu, või vastupidi, keskendus neile, jättis töö klassis diferentseerimata ja tugevamad õpilased igavlema. Riikliku õppekava üks põhimõtteid on, et õppeülesanded kavandatakse nii, et nad nõuaksid pingutust, kuid arvestaksid jõukohasust.

Õpetajad kasvatavad õpilasi koolis läbi isikliku eeskuju, tõekspidamiste, suhtumiste. Suurem osa inspekteeritud koolides külastatud tunde paistis silma heade õpilaste- ja õpetajavaheliste suhete poolest: valitses õpilasi toetav ja julgustav, õppimist soodustav, vastastikku lugupidav õhkkond, õpetajad olid oma ala tõelised entusiastid. Kõigis inspekteeritud koolides oli väga häid õpetajaid, kes suutsid suurepäraselt suunata õppeprotsessi ja läbi selle eesmärgistatud kasvatamist.

- *Rapla maakonna Laukna Lasteaed-Algkoolis peetakse võtmeisikuks õpetajat. Sellest põhimõttest tulenevalt toimub nädalas kord infotund, kus arutletakse koolielu küsimuste üle, jagatakse koolitustelt saadud teadmisi. Õpetajate eneseanalüüsi oskuse tõstmiseks viib koolijuhataja läbi videotreeninguid ning koolis toimib pedagoogide eneseanalüüs.*
- *Saare maakonna Aste Põhikooli õpetaja sportlikud saavutused on õpilastele eeskujuks, kehalise kasvatuses õpetamise ja õppimise tase tunnustati väga heaks.*

Samas tõdesid inspektorid, et koolid väärtustavad vähe oma tugevaid õpetajaid kogemuste jagajatena ja noorte kolleegide juhendajatena.

Tähelepanuta ei saa jätta tõika, et teismeliseas teravnevad õpilaste identiteediotsingud, tekivad probleemid iseendaga, eakaaslastega ning vanemate inimestega suhtlemisel – sellest tulenevad käitumis- ja ka õppimisprobleemid. Õpetajad peavad tahtma ja oskama suhelda lastega, sest juba tekkinud probleemide ja konfliktisituatsioonide lahendamisel jääb enamasti kaotajaks pooleks õpilane.

- Ühe Tartumaa gümnaasiumi kodukorras oli kirjas, et kui õpilane hilineb tundi 15 minutit või rohkem, ei lubata teda enam tundi. Samas märkasid inspektorid, et leidus õpetajaid, kes ise hilinesid tundi, kes läksid tundide ajal otsima õppevahendeid, oli ka ettevalmistamata tunde. Mõned õpetajad alavääristasid õpilasi, saatsid neid tunnist välja, suhtusid õpilastesse kui segavasse faktorisse ning polnud olukordade lahendajad, vaid pingestajad. Inspektorite hinnangul oli tulemuseks õpetajate poolt tekitatud negatiivne meelestatus õppetöö suhtes III kooliastme klassides. Vestluses ei näinud need õpetajad tööalaste probleemide põhjustena ennast, vaid raskuste põhjused olid väljaspool neid, kooli.
- Teise sama maakonna põhikooli õpetaja lihtsalt puudus töölt mitu päeva, direktorit sellest teavitamata.
- Kolmanda kooli algklasside õpetaja (2.+3. klass, liitklass) rääkis õpilastega valimatu hääletooniga, kurjustas. Õpilased ei julgenud õpetajalt lisateavet küsida.
- Tallinnas gümnaasiumi külastades tajusid inspektorid 1. klassis usaldamatuse õhkkonda, õpetaja alavääristas õpilasi, rõhutades kõigiti õpilaste suutmatust.
- Valga maakonna ühe lasteaed-alkkooli vene perest pärit 3. klassi lapsega töö püüdsid õpetajad lükata peale tunde, last ei küsitud tunnis isegi siis, kui ta oli selleks valmis. Laps tajus ise oma tõrjutust ja ütles inspektoritele, et teda ei küsita kunagi, aga teisi küll.
- Ühe Harjumaa gümnaasiumi õpilaste seas läbiviidud küsitluse tulemustest selgus, et 76,2% õpilastel on raskusi üksikute õpetajatega suhtlemisel.
- Saare maakonna põhikooli nn “kahemeestega” vesteldes tõdesid inspektorid, et lapsed ei taju õpetajate heatahtlikku suhtumist, pigem halvustamist.

Efektiivset õppimist toetab tunni eesmärgistatus, õpetajapoolne arukalt valitud õpetamismetoodika õpilaste huvidest ja eelkõige võimetest lähtuvalt, õpilaste võrdne kohtlemine, õpetaja enesekehtestamistahet/oskus, järjekindlus. Neid põhimõtteid pole kõik õpetajad järginud: mitmed probleemid tundides (näiteks töörahu puudumine) tulenesid inspektorite sõnul just õpetajate hoiakutest ja õpilaste/klassikollektiivi eripära vähesest arvestamisest.

Tundide õpetusliku ja eriti kasvatusliku eesmärgistamise vajalikkus ei olnud paljude õpetajate poolt mõistmist leidnud.

- Läänemaa inspektorite poolt toodud andmetele tuginedes polnud näiteks kahes külastatud koolis tundidest selgelt eesmärgistatud vastavalt 62% ja 68%, aga sama maakonna Nõva Põhikoolis tunnistati vaadeldud tundidest 95% headeks või väga headeks.

Inspektorite hinnangul oligi metoodiline ühekülgisus paljude vaadeldud tundide nõrgemaks küljeks, näiteks domineeris õpetaja esitus, toimus dialoog õpetaja ja tugevama õpilase vahel või lahendati terve tund õpikust/töövihikust ülesandeid. Riikliku õppekava eesmärgiseade kohaselt peab aga iga isiksus oskama mõelda kriitiliselt, loovalt ja loogiliselt. Inspektorid tõdesid, et õpetajatele on küll läbi viidud nõupidamisi efektiivsete

metoodiliste võtete teemal, nad on osalenud erisisulistel kursustel (n agressiivse õpilasega toimetulek), aga kahjuks ei olnud kuuldu jõudnud alati õppetundidesse, õpilane-õpetaja suhetesse. Inspektorite hinnangul on vajalik mõningate pedagoogide suhtlemisoskuse tõstmine murdealiste lastega (eriti poistega) lävimisel, õppima õpetamise tähtsustamine.

Inspektoritel tuli korduvalt tõdeda, et kui õpetajad ei suutnud eri põhjustel õppeprotsessi suunata, rääkimata kasvatamisest heas mõttes, kasutati hinet kui karistusvahendit.

- Ühe Pärnumaa kooli 7. klassis olid õpilaste teadmised emakeeles puudulikud või hindamata 48% õpilastel, kontrolltöö päeval ei tulnud tundi 27st õpilasest 10.
- Saare maakonna ühe põhikooli (koolis õpib 106 õpilast) statistilise aruande järgi oli II ja III kooliastme 74 puudulikust aastahindest 71 poistel (Tartumaa kahe gümnaasiumi vastavad näitajad olid vastavalt 59st puudulikust 54 ja 95st 62). Eriti palju mitterahuldavaid oli 7. klassi poistel – 10 poisil 35 puudulikku; 8. klassi 5 poisil oli 10 puudulikku aastahinnet. Teise kooli ühel 6. klassi poisil oli aastahinnetena 8 puudulikku tunnistusel, 7. klassi poisil 9 ja 8. klassi poisil 12.

Koolis toimuva õpetuse eesmärgiks on, et õpilased omandaksid riiklikus õppekavas loetletud ainealased pädevused. Ebaõnnestumiste korral on õpilastel vastavalt seadusandlusele võimalus ja kohustus oma tulemusi parandada.

- Põlvamaa ühes koolis oli õpilasi järgmisesse klassi üle viidud täiendava õppetöta mitterahuldavate aastahinnetega.
- Tallinna paljudes koolides ei täidetud mitterahuldavalt sooritatud arvestuslikke ülesandeid uuesti.

Koolipoolne järjekindlusetus ei motiveeri õpilast sihikindlalt õppima ning kujundab arusaama, et teadmistel polegi elus toimetulekul tähtsust.

Inspektorid hindasid koolides vaadeldud tunde väga eritasemeliseks, üksmeelselt väärtustati pedagoogilist kogemust: häid tunde, kus akadeemiline õpetamine seostus tihedalt õpilaste väärtushinnangute, loovuse, iseseisva mõtlemisvõime positiivse kujundamisega, andsid valdavalt kvalifitseeritud, kogenud õpetajad.

Klassijuhatajate osa õpilaste kasvatamisel

Riigi tasandil on määratlemata, missugune peaks tänapäeval olema klassijuhataja töö sisu.

Koolid olid koostanud klassijuhataja ametijuhendid ja abistavaid materjale klassijuhatajale tööks klassiga.

Klassijuhatajate töö probleemiks oli, kuidas eesmärgistada oma töö, lähtudes kogu kooli õppe- ja kasvatustegevuse pika- ja lühiajalistest eesmärkidest. Klassijuhatajad olidki lähtunud tööplaanides oma töö eesmärgistamisel kas jooksva õppeaasta koolitöö üldeesmärkidest või klassi üksikprobleemidest. Inspektorite hinnangul tegeldi rohkem juba õppe-kasvatustöö käigus tekkinud küsimuste lahendamise, aga mitte ennetamisega; klassijuhatajad teadvustasid probleeme ja fikseerisid neid ka dokumentides, aga olukorra parandamiseks konkreetset tegevust üldjuhul ei kavandanud. Klassijuhatajate töö analüüsimise vajalikkusele juhtisid inspektorid ka tähelepanu.

Mõnedes koolides ei olnud klassijuhatajad suutnud kaasa aidata korda austava ja turvalise õhkkonna loomisele ning õpilaste ja õpetajate partnerlike suhete kujunemisele, mis on märgiks, et klassijuhatajate ja aineõpetajate omavaheline koostöö on nõrk.

Raskusi oli klassijuhatajatel kodukohast väljaspool toimuvate ürituste najal õpilaste silmaringi laiendada – lihtsalt osade perede majanduslik kitsikus ei võimaldanud.

Klassijuhatajate töö tunnistati heal või väga heal tasemel olevaks 2/3 inspekteeritud koolidest. Positiivsena märgiti ära klassijuhatajate kursisolekut iga lapse murede ja rõõmudega (eriti väikestes koolides/klassikollektiivides). Jõuliselt positiivsena jäi aktidest kõlama, et klassijuhataja on inimene, kelle poole tahtis ja julges õpilane pöörduda, kel oli aega ta probleeme ära kuulata.

Kooli ja kodu koostöö laste kasvatamisel

Kool saab olla kodu toetajaks lapse kasvatamisel, põhitõed ja väärtushinnangud kujundatakse ikkagi lastevanemate poolt. Tähtis on side kooli ja lastevanemate vahel, vastastikune informeeritus. Et paremini mõista oma õpilasi ning sellest lähtuvalt korraldada õppe- ja kasvatustööd, olid mitmed koolid uurinud oma õpilaste sotsiaalset tausta.

- Ühe Pärnu linna kooli uuritud 400 õpilase vanematest olid 11,3% töötud, 11,9% peredest elas kooli hinnangul majanduslikult rasketes, 0,5% väga rasketes tingimustes. 3,1% lastest pidas kodust õhkkonda konfliktseks. Ligi 2% kooli õpilastest olid lastekodulapsed. Teises Pärnu koolis oli uuritud 556-l õpilasel vaid üks vanem 18%, raske majanduslik olukord oli kooli sõnul 9,5% peredest.
- Tartumaa ühe 427-õpilaselise gümnaasiumi peredest oli kooli hinnangul majanduslikke raskusi 64, ebapiisava kasvatuspotentsiaaliga peredeks võis pidada 15, teise 303 õpilasega kooli vastavad arvud olid 50 ja 10.

Paljud koolid olid kodu ja kooli koostöö parendamiseks regulaarselt läbi viinud uurimusi lastevanemate rahulolu kohta kooliga, mõni kool pakkus vanematele võimalust ettepanekuid kooli õppe- ja kasvatustöö parendamise kohta avaldada kooli veebilehel.

Kooli õppe- ja kasvatuseesmärkidega oli kursis enamik lastevanemaid, aga nende kaasamine kooli arengukava ja õppekava kujundamisse oli tagasihoidlik. Töö lastevanematega oli kavandatud pea kõigis koolides. "Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse" § 35 järgi kutsub kodu ja kooli koostöö koordineerimiseks kooli juhtkond (klassijuhataja) kokku vanemate koosoleku vähemalt üks kord aastas. Inspektorite hinnangul olid üldkoosolekud aga väheefektiivsed, kuna vanemate osavõtt neist oli tagasihoidlik. Põhjastena nimetati informatsiooni üldsõnalisust, aga ka osade vanemate vähest huvi oma lapse käekäigu ja koolis toimuva vastu.

- Üks Valgamaa lasteaed-alkkool korraldas 2 samasisulist koosolekut päevas: kell 14.00 ja kell 19.00. Ometi polnud osavõtt eriti rohkearvuline, sest lastevanemaid huvitas eelkõige isiklik informatsioon oma lapse kohta.

Lastevanemad said oma lapse ja koolis toimuva kohta teavet peamiselt klassi lastevanemate koosolekul, aga ka individuaalvestluste käigus. Oli koole, kus vanemate hinnangul jäi side kooli ja kodu vahel nõrgaks.

- Ühes Tartumaa põhikoolis polnud lastevanemad kohtunud klassijuhatajaga 2 aastat (5. klass)
- Võrumaa koolis tunnustati koostöö kooli ja lastevanemate vahel puudulikuks, lastevanemad otsisid oma probleemidele lahendust kooli pidajalt, mitte koolist.

- *Tartumaal inspekteeritud koolides küsitletud lastevanematest ei nõustunud ligi viiendik väitega, et tema ja klassijuhataja vahel on hea kontakt.*

Teavet laste õppe edukuse kohta edastati hinnetelehtede kaudu; korraldati teabepäevi, lahtiste uste päevi, olulist teavet levitati ka kohaliku ajalehe kaudu.

Uudse vormina rakendati arenguveestlusi.

- *Harjumaal Ruila Põhikoolis toimuvad kord aastas arenguveestlused, kus klassijuhataja ja lapsevanem koos täidavad lapse kohta vaatluskaardi ja koostavad iseloomustuse. Koolis on teadvustatud klassijuhataja roll kasvatustöö juhina.*
- *Pärnumaa Niidupargi Gümnaasiumis toimuvad kord aastas arenguveestlused koos lastevanemate ja lapsega, samuti Tallinna Väike-Õismäe Keskkoolis (nn probleemsete õpilaste vanematele kavandatakse vastavat koolitusprogrammi).*

Lastevanematele oli korraldatud kasvatusteemalisi loenguid (näiteks narkosõltuvuse ennetamine, toimetulek murdealase lapsega), aga vanemate hinnangul oleks koolitusvajadus suurem. Traditsioonilised olid ühisüritused. Tihedam oli kooli-kodu koostöö I kooliastmes ja väikestes maakoolides.

- *Rohkem kui poolte koolide arengukavadest nähtus, et kool teadvustas kooli ja kodude koostöö olulisust ja soovis koostööd tihendada, kuid konkreetse tegevuskava koostamine jättis paljudes soovida.*

Koostöö lastevanematega oli valdavalt tunnustatud heaks.

Kasvatusraskustega õpilane

Kõikide maakondade inspektorid puutusid koolide külastamisel kokku õpilastega, kes käitusid suuremal või vähemal määral ebaõpilaslikult. Inspektorid täheldasid erinevate probleemide teket juba I klassi õpilastel, mis professionaalse pedagoogilise suunamiseta/lahendamiseta võimendusid eriti III kooliastmes.

- *Pea 40% inspekteeritud Võru- ja Valgamaa koolides täheldasid inspektorid, et käitumisraskustega õpilased andsid mõnes tunnis niivõrd tooni, et töörahu oli häiritud: ühes klassis vastasid õpilased sihilikult valesti ja tegid "vaimukaid" vahemärkusi, teises, kus liidetud olid 8. ja 9. klass, rääkisid kohalt kooris, kolmandas hilinesid 7. klassi poisid tundi, sest neil oli vaja käia poes, neljandas ei varjanud 4. klassi poisid inspektorite juuresolekul oma selget vastumeelsust õppetöö suhtes.*

Toodud näidete varal võib konstateerida, et teatud osal õpetajatest napib praktilisi oskusi, töötamaks teismeliste noortega.

"Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus" lubab kohalikul omavalitsusel moodustada koolis vajadusel eraldi klasse 7.—9. klassi kasvatusraskustega õpilastele. Klass moodustatakse õpilastest, kel on raskusi koolikohustuse täitmisega, kes on vastutustundetu suhtumise pärast õppetöösse klassikursust korranud, kes ei arvesta üldtunnustatud käitumisnorme ega kooli kodukorra nõudeid, õpetajate, lastevanemate nõudmisi.

Antud võimalust oli inspekteeritud koolidest kasutanud 7. Kuidas nimetatud klass oma eesmärgi täidab – tuua lapsed uuesti kooli, taastada nende õpimotivatsiooni ja aidata kaasa põhihariduse omandamisele – sõltub konkreetsetest õpikeskkonnast, suhtumistest, eeskätt aga pedagoogide pühendumisest.

- *Kui Läänemaal Lihula Gümnaasiumis muutus koolikohustuse täitmine 4 aastat tagasi väga valusaks probleemiks, moodustati kasvatusraskustega õpilaste klass, kuhu asus õppima 13 last. See klass muutus populaarseks tänu*

klassijuhataja väga tulemuslikule tööle. Õhkkond oli toetav ja õpilased tahtsid koolis käia. Klassis oli õpilasi, kes polnud vahepeal mitu aastat koolis käinud – peaaegu kõigi laste kodune olukord oli probleemiderohke.

Kui kasvatusraskustega õpilaste klassides tajusid lapsed mõistmist ja tuge ning olid huvitatud õppimisest, siis tuleb koolidel analüüsida, mis on/olid põhjused ebaõpilaslikuks käitumiseks ja koolikohustuse mittetäitmiseks ning kui suur osa selles on/oli koolil. Ka järgmise näite puhul on tegu tagajärgedega (laps on pahuksis, pingeseisundis, ei tööta tunnis), vaja on leida põhjused, mis tingib kõrvalekalded normaalsest töörütmist koolis; hetkeks "kuhugi" ärasaatmine pole lahendus.

- *Viljandimaal ühe gümnaasiumi juures moodustatud klass kasvatusraskustega õpilastele on avatud tööpõhimõttega: algselt suunati sinna 12 õpilast, õppenõukogu otsusega oli erinevatest tundidest sinna suunatud veel õpilasi, kes muudu tunnis ei töötanud. Nädala jooksul käis sealt läbi 30 lapse ringis. Inspektorite sõnul said nimetatud klassis rahunemas ja järele mõtlema käia ka õpilased, kel tekkis klassis pingesituatsioon. Õpilane, kes oli pahuksis täiskasvanutega, koges, et temaga ei pahanud, vaid teda püüti aidata. Lapsed tahtsid antud klassis õppida, sest teadsid, et üldjuhul seal õpimured lahenevad.*
- *Ühe Pärnu maakonna kasvatusraskustega klassi tegevuse lõpetas kohalik omavalitsus põhjusel, et ei suudetud tagada nimetatud klassi õpilaste koolikohustuse täitmist ning võimetekohast õpetamist.*

Mitmeski maakonnas on kaalutud kasvatusraskustega õpilaste klassi loomist, aga just väiksemates kohtades on see jäänud õpilaste nn sildistamishirmu taha.

Enamikes koolides olid olemas õpilastega koostöös valminud kodukorrad ja neid järgiti. Valdav osa koole oli välja töötanud süsteemi, tegelemaks ebaõpilaslikult käitujatega, koolikohustuse mittetäitjatega, fikseerinud meetmed karistamiseks. Inspektorite hinnangul domineeriski karistamisemeetmete leidmine, tagaplaanile oli jäänud õpilaste mõjutamine, abistamine (koostöö lastevanemate, sotsiaaltöötaja, psühholoogi, psühhiaatriga jt) ja probleemide põhjuste väljaselgitamine. Mõni kool on rakendanud lausa ebapedagoogilisi karistusmeetmeid.

- *Jõgevamaa ühe algkooli lapsed pidid korrarikkumise puhul õppima pähe luuletuse või esitama oma käitumise kirjaliku analüüsi.*

Karistamise kui mõjutusvahendi efektiivsuse üle sunnib mõtlema süstemaatiliste puudujate arv – inspekteeritud koolides rohkem kui 500 õpilast. Tuleb tõdeda, et on koole, kus vaatamata suurele koolikohustust mittetäitvate õpilaste arvule puudub kord nendega tegelemiseks ja mittetäitmise põhjusi ei analüüsita.

Kuna koolides toimub juba tagajärgedega tegelemine – laps ei täida koolikohustust, eirab üldtunnustatud käitumisnorme, tuleb tähelepanu pöörata ennetavale tööle. Klassijuhatajad on ju kõik aineõpetajad ja tundide andmisega hõivatud. Tihti jääb nende rolliks vaid konstateerida, et last pole koolis. Põhjuste selgitamine, miks laps antud päeval kooli ei jõudnud, nihkub ajas. 7 koolis inspekteeritutes olid tööle rakendatud sotsiaalpedagoogid, kes olid abiks klassijuhatajale õpilaste psühholoogiliste ja sotsiaalsete probleemide lahendamisel, kel oli koordineeriv roll õpilaste suunamisel psühholoogi, psühhiaatri juurde abi saamiseks; mõningates koolides oli käivitunud tugiõpilaste liikumine.

Inspektorid tõdesid, et ennetavad ja positiivsed mõjutusvahendid on tulemuslikumad.

- *Viljandimaa Suure-Jaani Gümnaasium on fikseerinud toetavad meetmed koolikohustuse mittetäitjate suhtes: õpilase abistamine, õpiabi ja nõustamine aineõpetajate poolt, tugiõppe rakendamine, individuaalne õppekava, kõneravi võimaldamine jt.*

- Tallinna Läänemere Gümnaasiumis on sotsiaaltöötaja toel koolikohustust täitma pöördunud 4 õpilast.
- Lääne-Virumaa Haljala Gümnaasium koos Haljala vallaga viisid koostöös läbi projekti “Psühhosotsiaalne töö riskigrupi lastega”. Projektis osalesid 6. – 9. klassi nn probleemsed õpilased, kellega vestles psühholoog ja nad läbisid suhtlemistreeningu.

Pea kõik koolid tegid koostööd kohaliku omavalitsusega, aga raskusi oli koolidel koostöö tegemisel ebapiisava kasvatuspotentsiaaliga peredega. Kui kodu ei toetanud, jäi vahel koolil/õpetajatel puudu oskustest, teadmistest, aga ka tahtest nende peredega koostööd teha. Kui kodust ei ole lapse kasvatajat ja talle kasvukeskkonna loojat, jääb ikkagi toetajaks kool, kaasates koostööpartnereid.

5. Maakondade noorsootöö kaardistamine

Üldhariduskoolis pakutav huvialategevus on oluline noorsootöö osa. Asjaolu, et iga üldhariduskooli ülesandeks on minimaalses mahus sisustada õpilaste vaba aega, muutub tasemeõppest vaba aja sisustamine sageli õpilasele ainsaks võimaluseks oma võimeid ja loovust arendada.

Et koolides toimuv huvitegevus on lähim teeninduspiirkonnas pakutav (seega kergemini ligipääsetav) ja hinnalt soodsaim (kuna püsikulud ja ringijuhi palga peab kompenseerima kooli pidaja, osaleja kanda võivad jääda tegevusega seotud kulumaterjalide hinnad), tuleb üldhariduskoolis toimuvat huvitegevust pidada väga tähtsaks osaks õpilase kujunemisel täisväärtuslikuks kultuurikandjaks.

Haridusministeeriumi 2001/2002 õppeaasta prioriteetidega “Kasvatuse teadlik väärtustamine kooli õppe- ja kasvatustegevuse parendamisel” seonduvalt kinnitati noorsootöö järelevalve prioriteedina “Noorsootöö kaardistamine maakonnas”.

Ülesande täpsustamisel otsustati koguda informatsiooni üldhariduskoolides korraldatava noorsootöö kohta. Eesmärgiks oli uurida üldhariduskoolide tegevust õpilaste vaba aja veetmise võimaluste loomisel ning teadlikkust piirkonna teiste noorsootöösutuste tegevusest. Uuringu eesmärk oli hinnata õpilaste kaasatust nii klassiti-kooliastmeti kui sooti üldhariduskooli huvialategevusse, samuti uurida kooli teadlikkust teiste piirkonna noorsootöösutuste tegevuse kohta (huvialakoolid, noorteühendused, klubid, seltsid jne).

Tõstmaks temaatilise järelevalve käigus kogutavate andmete usaldusväärsust saadeti maavalitsustesse küsimustik (Lisa 1) ja juhend küsimustiku täitmiseks.

Küsimustik koosnes 2 osast

1. Tabel kvantitatiivuuringu teostamiseks. Koolide esitatud andmed koondasid maavalitsuste vastutavad spetsialistid koondisse, kasutades “Eesti noorsootöö kontseptsioonis” sõnastatud huvialahariduse liigitust “Huvialahariduse alaliigid on üldkultuur (käsitöö, rahvakunst, keeled, kultuurilugu, kodu-uurimine jne), loometegevus (muusika, kunst, tants jne), loodus ja keskkond, tehnika, sport”, lisaks üldhariduskoolis täiendavad võimalikud (mis muidu on iseseisvad noorsootöö osad) valdkonnad: noorteorganisatsioon (edaspidi *organisatsioon*) ning meedia (koolileht, -raadio, meediaring, ka arvutiring põhikooli klassides, kuivõrd tehnikaringiga oleks tegu siis, kui osalejad parandavad või panevad kokku

arvuteid, ainealane huvitegevus saab lähtuda aga olemasolevatest õppeainetest – põhikooli õppekavas arvutiõpetuse ainet ei ole)

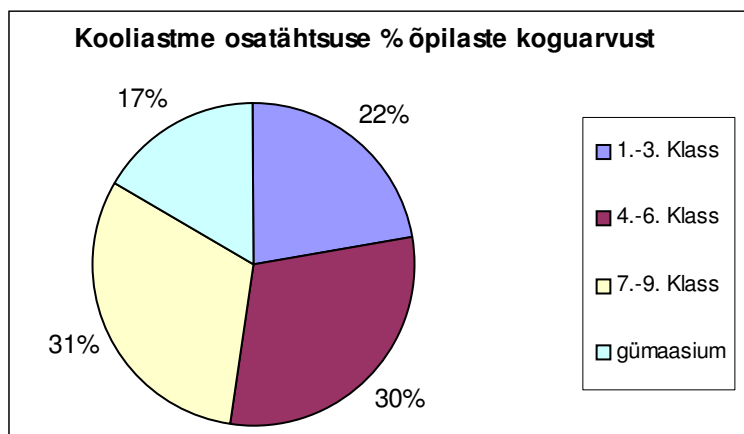
2. Küsimustik kvalitatiivsete taustaandmete saamiseks kus küsimustiku täitja pidi andma **hinnangu** probleemidele, kaasatusele jne.

Analüüsi aluseks on järgmiste maakondade poolt esitatud andmed: Põlvamaa, Valgamaa, Läänemaa, Lääne-Viru, Tartu, Jõgeva, Ida-Viru, .Hiiumaa, Järva, osaliselt Harju.

Analüüs keskendub valimi moodustanud 51997 õpilase (25% 2001/2002 õppeaasta üldhariduskoolide õpilaste arvust) vaba aja sisustamiseks loodud võimaluste ja võimaluste kasutamise uurimisele.

Käesolev analüüs keskendub peamiselt küsimustiku I osa – tabeli – andmete analüüsile ja hetkeolukorra hindamisele.

Eeldades, et valimi moodustanud õpilased jagunevad protsentuaalselt sarnaselt vabariiklike näitajatega (joonis 1. Kooliastme osatähtsuse % õpilaste koguarvust, (Kährin 2001)), on valimisse kaasatud õpilaste arv kooliastmeti järgmine:

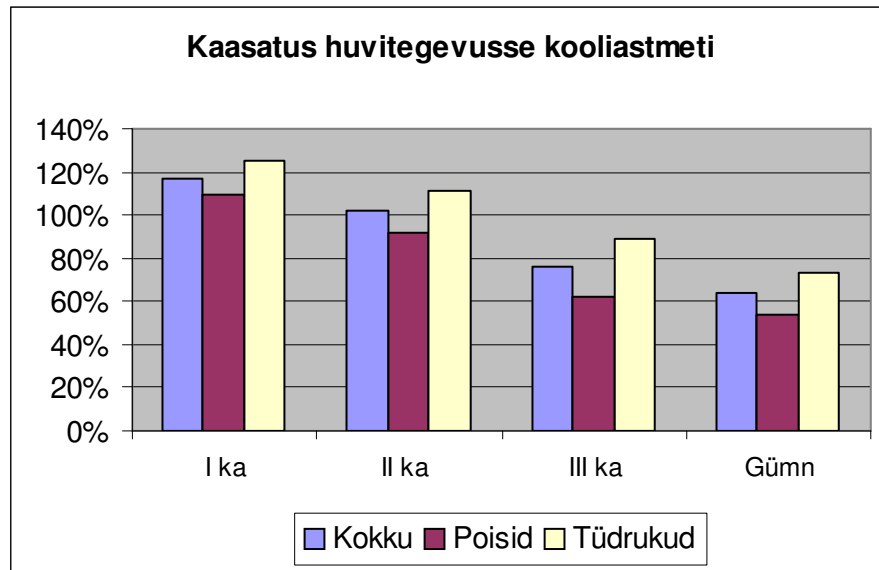
Joonis 1. Õpilaste jagunemine kooliastmeti.

Tabel 1.

Valimi suurus kooliastmeti

	Kokku	Poisid	Tüdrukud
I kooliaste	11646	5748	5898
II kooliaste	15545	7672	7873
III kooliaste	16118	7955	8163
gümnaasium	8630	4259	4371

Õpilaste kaasatus huvialategevusse

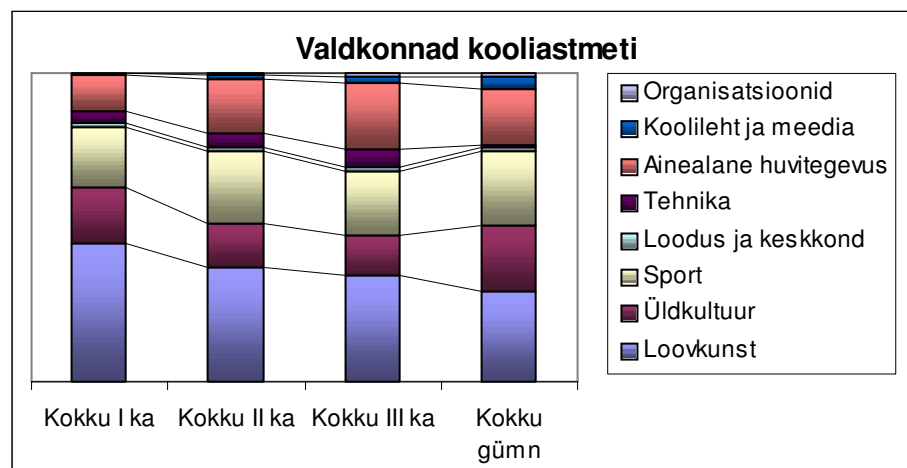
Joonis 2. Õpilaste kaasatus huvialategevusse üldhariduskoolis.

Huvitegevuse valikuvõimaluste kasutamine üldhariduskoolis sõltub otseselt pakkumisest.

Õpilaste üldine kaasatus huvialategevusse langeb kooliastmeti, kusjuures olulisemate valdkondade osatähtsus (vt Joon. 4) nende hulgas, kes leiavad pakutud võimalustes osalemisväärset, võrdsustub.

Kaasatuse vähenemise põhjused võivad olla iseseisvuse kasvuga seotud soov otsida tegevust väljaspool kooli, pakutud võimaluste sobimatus ja (mõnede valdkondade) puhul ringitegevuse muutumine tunniplaani osaks alates hetkest, mil tunnijaotusplaan vastava valikaine õpetamiseks võimaluse loob.

Huvialaharidus valdkonniti

Joonis 3. Vaba aja veetmise võimalused valdkonniti üldhariduskoolis kooliastmeti.

I – III kooliastme huvialategevuses on meediaringidel ja organisatsioonidel marginaalne tähendus (ligikaudu 1%).

I – III kooliastmeni (põhikooli klassides) on pidevalt täheldatav loovkünstlerilise huvialategevuse osatähtsuse kahanemine, samal ajal kui teiste valdkondadega tegelejate osatähtsus kas kasvab (eeskätt ainealane huvialategevus) või jääb üldjoontes samaks.

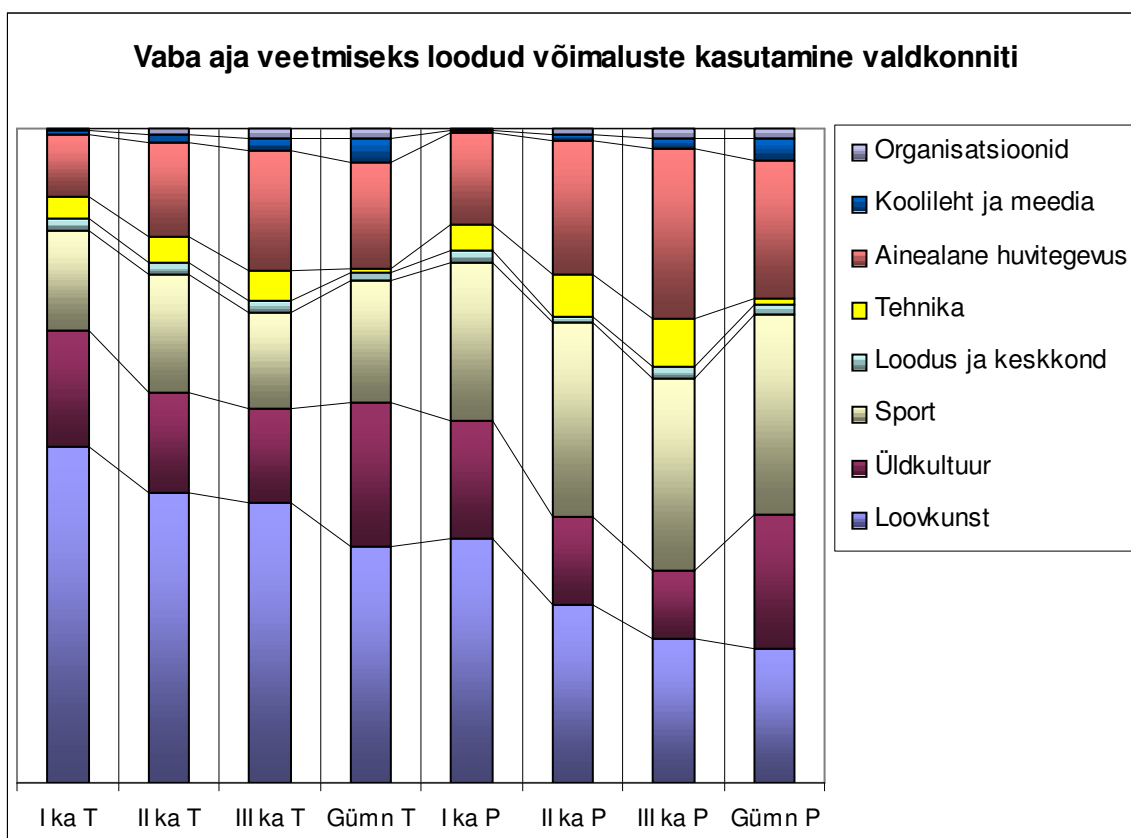
Ainealase huvitegevuse osatähtsuse tõus III kooliastmes on selgitatav järgmiste asjaoludega:

1. Võõrkeele täiendav õpe (75% ainealasest huvitegevusest on keeleringid)
2. Koolikeskkonnaväline surve (vanemate kõrgendatud ootused lapse tulevikule).

Gümnaasiumiastmes muutub marginaalseks keskkonna ja loodusega seotud huvitegevus, asendudes meedia ja organisatsioonidesse kuulumisega seotud huvialategevusega.

Jätkub loovkunstilise huvialategevuse osatähtsuse langus, samas kui kasvab seotus üldkultuurilise huvitegevusega.

Kooliastmeti on oluliste üldhariduskoolis toimuva huvialategevuse valdkondade (loovkunst, üldkultuur, sport ja ainealane huvitegevus) osatähtsus üldjoontes sama üksnes spordi osas. Arvestades, et joonisel kajastub üksnes tegevusse kaasatud õpilaste valikud, langeb kooli panus õpilaste vaba aja sisustamisel kõigis huvialahariduse valdkondades.

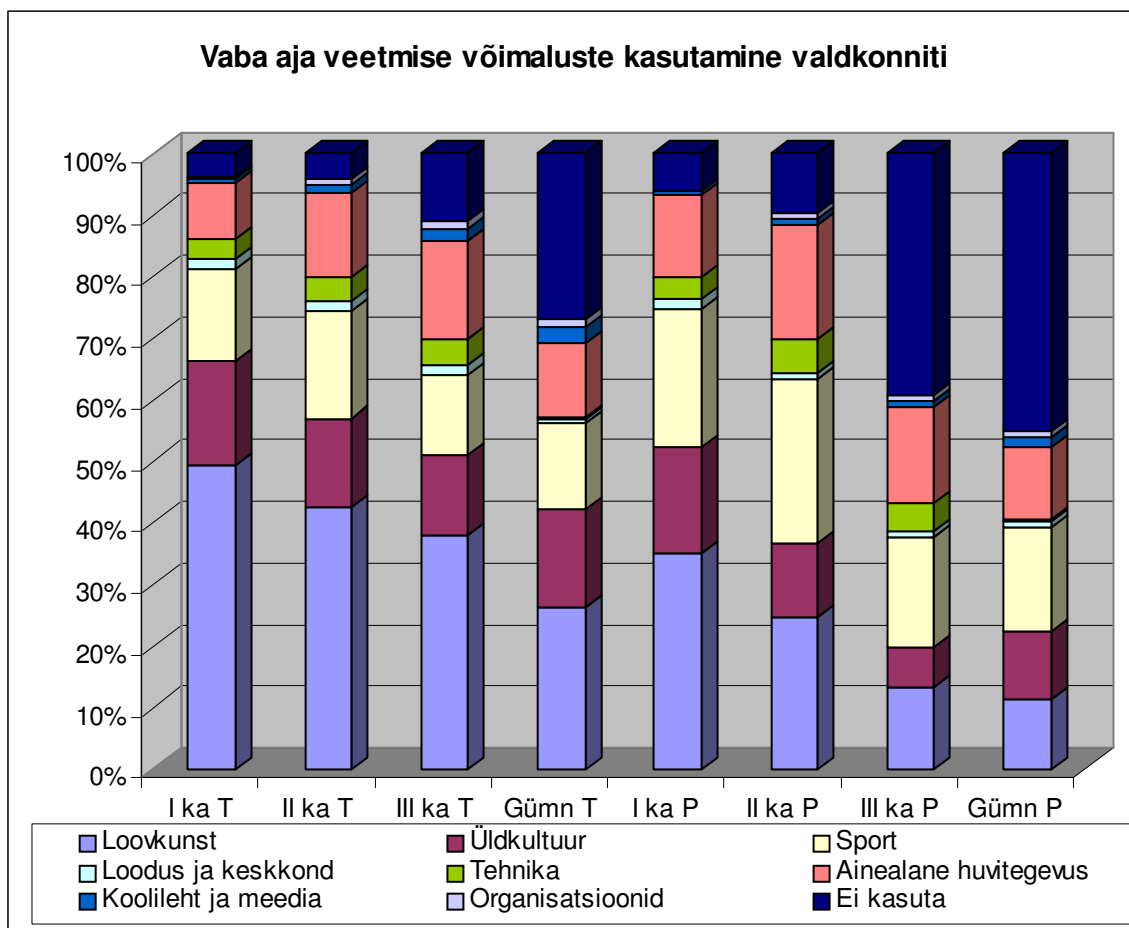
Joonis 4. Vaba aja veetmise võimaluste kasutamine kooliastmeti: T – tüdrukud, P – poisid.

Joonis 4 kirjeldab suhteid erinevate huvialategevuse valdkondade vahel kooliastmeti, eraldi on välja toodud poiste ja tüdrukute osatähtsus vastava valdkonna huvialategevuses.

Poiste kaasatus on enimlevinud loovkunsti ja üldkultuuri valdkonnas tunduvalt madalam sama kooliastme tütarlaste kaasatusest. Näiteks moodustavad poisid loovkunsti valdkonda kuuluvates ringide töösse kaasatud õpilaste arvust I kooliastmes 38,2% ja II kooliastmes 33,2%. III kooliastmes langeb vastav näitaja 25,8%, gümnaasiumis kerkib taas 30%. Vastavad näitajad kajastavad tegevusse kaasatute omavahelisi suhteid, mitte kogu vanuserühma eelistusi tegevuse valikul.

Joonis 5 võtab kokku koolis loodud huvitegevuse võimaluste kasutamise/kasutamisest loobumise kooliastmeti ja sooti.

Arvestades asjaoluga, et üldhariduskool järgib ühtluskooli põhimõtteid ja eesmärgiks on kõigi õpilaste võimete, annete ja vajadustega arvestamine on murettekitav kooliastmeti langev poiste kaasatus huvialategevusse ja nõ klassikaliste "poiste ringide" – looduse ja keskkonnaga ning tehnikaga seotud võimaluste vähene kasutamine, kuna puudub vastav pakkumine.

Joonis 5. Loodud võimaluste kasutamine kooliastmeti

Kohaliku omavalitsuse vastutus

Haridusministri 15. septembri 1999. a määrusega nr 48 (RTL 1999, 131, 1823) Lasteaed-alkkooli, algkooli, põhikooli ning gümnaasiumi haldus-, õppe- ja abipersonali miinimumkoosseis paneb kooli pidajale kohustuse luua kindel ametikohtade struktuur üldhariduskooli efektiivse töö tagamiseks. Vastavalt õpilaste arvule määratakse kindlaks ka minimaalne huvialategevuse organiseerimise ja läbiviimisega (huvialajuht, ringijuht) seotud ametikohtade arv.

Kohaliku omavalitsuse kohuseks on vastavatest miinimumidest lähtuda ja vastavad ametikohad luua.

Sama määruse punkt 10 sätestab: "Kui koolis töötavad koorid ja vähemalt 12-liikmeline orkester, luuakse koolis vastavaks tööks täiendavalt kuni 0,25 ringijuhhi ametikohta. Kui koolis töötavad I, II või III kategooria koori- või

orkestrijuhid, luuakse olenevalt koori- või orkestrijuhi kategooriast tööks kooride ja orkestriga kuni 0,5 ringijuhil ametikohta.”

Nimetatud säte kohustab looma täiendavaid ametikohti, kusjuures kategooriat omavate loovkunsti ringide finantseerimine ei tulene ainult kohaliku omavalitsuse eelarvest.

Riikliku järelevalve aktide põhjal võib väita, et nimetatud kohustust koolide pidajad sageli eiravad, tõlgendades sätet mitte täiendava kohustusena, vaid pigem omavalitsuse eelarvest finantseeritavate ametikohtade struktuuri täpsustusena, mistõttu väheneb veelgi üldhariduskoolide võimalus luua mitmekesiseid võimalusi õpilaste arenguks ja vaba aja sisustamisel. Inimesel peaks lapse- ja noorukieas olema antud võimalus oma huvides selgusele jõuda ja nendega tegelda. Noorsootöö eri vormide rakendamisega (huvitegevus, osalemine noorsooorganisatsioonides jne) kaasame noori aktiivsesse, loomingulisse, sihipärasesse tegevusse ja toetame nende sotsiaalsete oskuste arengut.

6. Sisehindamine

Sisehindamine hõlmab sisekontrolli ja enesehindamist. Õppeasutuse eesmärkide täitmise, tegevuse seaduslikkuse ja ressursside kasutamise otstarbekuse hindamine ja kontrollimine on juhtkonna esmane ülesanne. Inspekteerimise käigus hinnati koolide sisekontrolli süsteemsust, planeeritust, õppe- ja kasvatustegevuse analüüsi ja enesehindamise teostamist ning sisehindamise tulemuste rakendamist kooli tegevuse parendamisel.

Sisekontroll

Juhtkonna poolt läbiviidav kontroll tagab õppeasutuse eesmärgikohase tegevuse ning ressursside otstarbeka ja sihipärase kasutamise. Tulemusliku sisekontrolli käigus töötatakse välja kindlad reeglid koolielu valdkondades, hoidmaks ära probleemide teket ja tagamaks otsuste selgust ja läbipaistvust.

Järelevalve aktide põhjal pööratakse koolides vähe tähelepanu õppe- ja kasvatustööga seotud ja seda toetavate protsesside kirjeldamisele, vastavate reeglite ja töökorralduse väljatöötamisele (dokumentatsiooni täitmine ja arhiveerimine, ekskursioonide ning õppekäikude läbiviimine, õpilaste tunnustamine jne). Sellealane läbimõeldud töö muudaks õppeasutuse juhitavaks, vähendaks töökorralduslikke, -õiguslikke jms probleeme.

Üldjuhul on koolides koostatud töötajate ametijuhendid.

Enamikes koolides toimub sisekontroll, mis viiakse läbi õppeaastaks välja töötatud plaani alusel, kuid see ei tulene inspektorite hinnangul eelmise õppeaasta õppe- ja kasvatustegevuse tulemuste analüüsist ja uue õppeaasta eesmärkidest. Sisekontrolli objektideks on traditsiooniliselt

- *tundide külastamine;*
- *dokumentatsiooni kontrollimine (klassipäevikud, töökavad jne.);*
- *kontrolltööde läbiviimine;*
- *klassi-, klassijuhatajate ja aineõpetajate tööanalüüside hindamine.*

Viimased kajastavad tavaliselt õpilaste õpitulemusi, vähem hinnatakse ainekavas/töökavas püstitatud eesmärkide täitmist. Sisekontrolli tulemuste kokkuvõtteid arutatakse küll õppenõukogus, kuid need on valdavalt kirjeldavad ja fakte konstateerivad. Puudub jääb võimalike põhjuste analüüsist, seetõttu ei saagi järgmise õppeaasta plaan tuleneda eelmise kokkuvõttest ning probleemidele pole võimalik leida konstruktiivseid lahendusi. Mõnedes koolides toimub sisekontroll justkui kontrolli enese pärast, selle tulemustest ei muutu miski. Järelevalve aktides viidatakse nii õpetajate kui ka juhtkonnaliikmete analüüsi osakusalaalsele täiendkoolituse vajadusele.

Enesehindamine

Enesehindamise vajalikkust on mõistnud paljude koolide juhtkonnad ning õpetajaid. On osaletud koolitustel ja korraldatud samasisulisi sisekoolitusi. Enesehindamine ei ole koolides veel süsteemne ega planeeritud, vaid hõlmab üksikuid protsesse. Positiivse tendentsina saab märkida, et mitmetes koolides tehakse tööd enesehindamissüsteemi loomise suunas. On koole, kus enesehindamise mõistest pole aru saadud ega tajutud enesehindamist kui arengu üht faktorit. Küllalt palju oli koole, kus kasutati SWOT-analüüsi, selgitamaks välja oma tugevused ja parendust vajavad valdkonnad. Vähestes koolides viiakse läbi arenguvestlusi õpetajatega, üksikutes ka õpilastega. Osade koolide juhtkonnad ja õpetajad on korraldanud küsitlusi, saamaks tagasisidet oma töö kohta, kuid üldiselt ei sõandata seda veel teha. Kõik nimetatud protsessid ei toimi aga süsteemselt, saadud tulemusi analüüsitakse vähe ega kasutata koolitöö planeerimisel ja arendamisel.

- *Heaks on peetud Tallinna 32. Keskkooli sisehindamissüsteemi. Sisehindamine on planeeritud aastateks 2001 - 2003, mille eesmärgiks on pideva parendamise kaudu paremate tulemuste saavutamine. Põhimõteteks on protsessikeskne lähenemine, faktikeskne otsustamine, personali osalus ja juhtkonna vastutus. Analüüsi alusel uuendatakse kooli töötajate ametijuhendeid ja vajaduse korral tehakse täiendusi ja parandusi kooli dokumentidesse nagu arengukava, õppekava, üldtööplaan jt. Rahulolu-uuringute põhjal on kavandatud muudatusi koolielu korraldamisel. Arenguvestlusi on läbi viidud nii õpetajate kui õpilaste seas. Sisehindamisel keskendutakse kooli kaugemate eesmärkide saavutamisele, ei klammerduta üksikküsimustele. Õppeaasta sisekontrolli plaanis keskendutakse õpilaste edasijõudmisele koolis, andeka õpilase arendamisele, iga õpilase arengu soodustamisele, õpilaste motiveerimisele. Enesehindamise vajalikkust mõistavad nii kooli juhtkond, õpetajaskond kui ka õpilased.*

Süsteemset sisehindamist rakendatakse koolides veel vähe, domineerib sisekontroll. Enesehindamisega läbiviimiseks jääb vajaka sellealastest teadmistest, oskustest ning vahel julgusestki.

Samas lasub õppeasutuse eesmärgikohase tegevuse ja tulemuslikkuse vastutus koolijuhil (juhtkonnal), tegevuse tulemuslikkuse võti on pigem enesehindamises kui riikliku ja teenistusliku järelevalve laiendamises.

7. Riikliku järelevalve aktide ettekirjutuste ja ettepanekute analüüs

Vastavalt "Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse" (*edaspidi PGS*) paragrahv 48 lõike 4 punktile 3 on riiklikul järelevalveorganil õigus teha direktorile ettepanekuid kooli tegevuse parandamiseks ja ettekirjutusi õppe- ja kasvatustegevuses esinevate puuduste kõrvaldamiseks. Sama lõike punkt 4 annab järelevalveorganile õiguse teha direktorile ja hoolekogule (nõukogule) ettekirjutusi nende poolt antud ja seadusega vastuolus olevate õigusaktide koostõlla viimiseks kehtivate seadustega.

Milliseid ettekirjutusi ja ettepanekuid tegid riikliku järelevalve teostajad 2001/2002. õppeaastal kõige enam?

Kooliõppekava, ainekavad, õpetajate töökavad: 69 ettekirjutust + 28 ettepanekut

Kooliõppekavas määratletakse kokkuleppeliselt kooli arengusuunad ja eripära, selle koostamise ja rakendamisega teadvustab kool oma kultuuri. Kui kooliõppekava koostamise, täitmise ja arendamisega ei tegelda kogu kollektiiviga, jääb üks oluline osa *oma kooli* tunde puudu, rääkimata sellest, et kasutamata jäävad võimalused siduda noori edaspidises elus oma kodupiirkonnaga.

Ainekavades määratletakse õppesisu klassiti, õpetaja töökava peab silmas iga klassi iseärasusi. Ettekirjutuste põhjuseks on olnud see, et ainekavad ja töökavad ei ole piisavalt seotud õppekava üldosaga, nende koostamiseks ei ole koolis välja töötatud ühtseid aluseid. See annab tunnistust vajakajäämistest tegutsemisel, mis peab silmas ühist sihti.

Erivajadustega laste õpetamise tähtsustamine ja organiseerimine: 30 + 36

PGSi paragrahvi 31 kohaselt on õpilasel õigus valida oma huvidele ja võimetele vastav kool, valida õppeaineid koolis õpetatavate valikainete piires või õppida individuaal-õppekava järgi. Paragrahv 15 annab kooli direktorile õiguse valla- või linnavalitsuse nõusolekul moodustada parandusõpperühmi. Samuti võib valla- või linnavalitsus koolis moodustada vajadusel eraldi klasse 7. –9. klassi kasvatusraskustega õpilastele.

Üha enam pööratakse koolides tähelepanu õpilaste erivajadustele ja ka järelevalve teostajad on teinud arvukalt tähelepanekuid selles vallas, tehes omalt poolt ettekirjutusi ja ettepanekuid. Tähtsustatakse individuaalõppekavade koostamist, parandusõpperühmade loomist, logopeedi tööle rakendamist.

Lisaks õppe- ja kasvatustööle, mis on suunatud lastele, kes on õpi- või käitumiseraskustega, on inspektorite poolt ettepanekuid tehtud andekatele õpilastele suunatud töö osas.

Õppenõukogu roll õppe- ja kasvatustöös: 51 + 4

PGSi paragrahv 40 lõike 1 kohaselt on koolidel õppenõukogu, mille ülesandeks on kooli õppe- ja kasvatustegevuse kindlaksmääramine, analüüsimine, hindamine ja juhtimiseks vajalike otsuste tegemine. Koolide inspekteerimisest selgub, et sisulises juhtimises on õppenõukogu osa eeldatavast tunduvalt väiksem, tegeldakse üksikküsimuste lahendamise, millest ei piisa juhtimiseks vajalike otsustuste tegemiseks, edasiminekuks; protokollid ei kajasta vastuvõetud otsuste tähtaegu ja vastutajaid ning eelnevate õppenõukogude otsuste täitmist. Kui sellised puudused esinevad, ei saa rääkida sihipärasest ühistegevusest.

Arengukava: 34 + 15

PGSi paragrahv 3¹ kohaselt koostab kool koostöös hoolekogu (nõukogu) ja õppenõukoguga kooli järjepideva arengu tagamiseks kooli arengukava. Kooli arengukavas määratakse kooliarenduse põhisuunad ja -valdkonnad; tegevuskava kolmeks aastaks; arengukava uuendamise kord. Kooli arengukavad pidid olema kinnitatud hiljemalt 1. septembriks 2001. aastal

Arengukava on üks koolielu pidevale arengule suunav juhenddokument, volikogu poolt kinnitatuna on tegemist pea ainukese dokumendiga, kus kooli pidaja võtab reaalse dokumenteeritud kohustuse toetada õppeasutuse arengut.

Kvalifikatsioonile mittevastavus (sh koolijuhtide oma): 41 + 1

Siin erineb lähenemine eri maakondades kursustele suunamisest töölepingu lõpetamiseni. Ilmselt on otsustuste tegemine selles valdkonnas väga raske. Kui lähtuda õpilase seisukohalt (kellest ju peakski lähtuma), siis ei saa kuidagi lubada töötada koolis inimesel, kel puudub vastav kvalifikatsioon. Samas on riigipoolselt vaja väga palju ära teha selleks, et koolides oleks kvalifitseeritud kaader (matemaatika-, inglise keele jt. õpetajad). Kahjukannatajaks on õpilane, tihti peale tema teadmised-oskused ja sotsiaalne areng, mille vahendajaks vajab ta oma ala spetsialisti, kellel on ka väga head psühholoogia- ja pedagoogikaalased teadmised ja oskused.

Kooli õppe- ja kasvatustegevuse alaste kohustuslike dokumentide täitmine: 36 + 6

Ettekirjutused/ettepanekud on tehtud peamiselt klassipäevikute, õpilasraamatute, asendustundide päevikute, ringipäevikute ebakorrekse täitmise kohta. Kui koolis ei suudeta nendes tööloikudes asju korras hoida, võib eeldada, et õppe-kasvatustöö sisulise poolega on probleemid samas koolis veelgi tõsisemad.

Atesteerimisega seonduv: 34 + 1

Pedagoogide atesteerimise eesmärk on eelkõige pedagoogide arengu toetamine. Mitmetes koolides ei ole vastavat komisjoni loodudki, rääkimata selle komisjoni töökorra ja pedagoogide töö edukuse hindamise aluste välja töötamisest ning selle järgimisest.

Kooli põhimäärus: 29 + 2

Enamus ettekirjutusi/ettepanekuid on tingitud sellest, et kooli põhimääruses ei kajastu uuendused lähtuvalt seadusandlikest muudatustest, mis räägivad kooli ümberkorraldamisest, ümberkujundamisest ja tegevuse lõpetamise alustest ning korrast. Kui kooli hetkel need muudatused ei puuduta, ei anna see alust seadusandlike nõudmisi mitte täita.

Õpilaste hindamine määruse kohaselt: 26 + 4

Õpilaste hindamise aluseks on haridusministri 20.09.2000 määrus "Õpilaste hindamise, järgmise klassi üleviimise ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord".

Kui teha järeldusi hindamise kohta koolides ettekirjutuste ja ettepanekute põhjal, on hindamisega probleeme umbes veerandis meie koolidest. Vastavalt määrusele peab hindamine olema selge, arusaadav ja süsteemne. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi. Paljudel juhtudel ei ole õpilastel ja veelgi vähem nende vanematel arusaadav, mida, kuidas ja millal hinnatakse. Kõige jämedamad on rikkumised, kus ei hinnata mitte õpilaste teadmisi-oskusi, vaid hinnet kasutatakse karistusvahendina. Karistusvahendina hinde kasutamine on ka sel juhul, kui hindamisele ei eelne piisavat õppimist, s.t õpetaja küll õpetab, kuid enne kontrollimist ei püüa tagasisidet saada, kas õpilased õpetamisest aru said, midagi uut omandasid. Tulemuseks on, et pooltel või enamalgi hulgal õpilastest on tulemus mitterahuldav.

Õpetamise kvaliteet, metoodiline töö: 0 + 28

Õpetamise osas on tehtud järelvalve teostajate poolt rida ettepanekuid. Enamus nendest lähtub koolides nähtud üksikjuhtumitest, vajadusest üht või teist õpetajat suunata ja toetada, jagada oma väärtuslikke kogemusi noorematele kolleegidele, viis ettepanekut on suunatud sellele, et metoodilise töö kavandamises ja sisekontrollis tuleks pöörata erilist tähelepanu õpetamisstrateegiatega ja -meetodite valikule õppetundides õpilaste õppimamotiveerimisel, kolm ettepanekut soovivad õppealajuhatajal olla põhjalikum metoodilise töö juhendamisel, tööplaneerimisel.

Ettepanekuid/ettekirjutusi on veel paljude koolis kogetud probleemide kohta (asjaajamise korrastamine, tervisekaitseõuete järgimine, õpetajate täiendkoolitus, kooli sisehindamissüsteemi loomine ja/või tõhustamine, kooli raamatukogu töö, ametijuhendite puudumine, statistilise aruande täitmine vastavalt tegelikule olukorrale, koolikohustuslike laste üle arve pidamine, süsteemne tegelemine koolikohustuse eirajatega, kooli sisekorra eeskirjade väljatöötamine, õpilasmavalitsuse tööle rakendamine jt, kuid vähem kui kümnel korral.

Ettekirjutusi tehakse koolile, kes ei ole järginud Eesti Vabariigi õigusakte. On juhte, kus õigusaktide mittetäitmine on seotud koolijuhtide (õpetajate) teadmatusega. Kuid valdavalt on tegu teadliku õigusaktide mittetäitmisega, lihtsalt ignoreeritakse, unustades sealjuures, et seaduskuuleka kodaniku kasvatamiseks on vaja kõigepealt ise olla eeskujuks õigusaktide järgimises. Juurdepääs õigusaktile on lihtsustunud, tihtipeale on õpilastel ja vanematel suurem teave oma õigustest kui õpetajatel/koolijuhtidel oma kohustustest.

Õigusaktide kehtestamise üheks eesmärgiks on kindla hariduspoliitika juurutamine reguleeritud valdkondades. Õigusaktide mittetäitmine näitab, et pedagoogide/koolijuhtide hulgas on tehtud eelnevalt vähe koolitust, alati ei ole õigusakti väljatöötamisse kaasatud hilisemaid õigusakti järgijaid vähemasti institutsiooni tasemel, selgitamaks õigusakti kehtestamise olulisust.

III. ALAEALISTE KOMISJONIDE 2001.AASTA TEGEVUSE ANALÜÜS

Alaealiste komisjonide töökorralduse alused ja pädevus on määratud "Alaealise mõjutusvahendite seaduses". Seadusest tulenevalt moodustatakse alaealiste komisjon maakonnas maavanema korraldusega või kohaliku omavalitsuse poolt kooskõlastatult maakonna alaealiste komisjoniga.

Vabariigi Valitsuse 22. septembri 1998. a määrusega nr 207 "Alaealiste komisjoni põhimääruse kinnitamine" alusel on Komisjoni põhiülesandeks on oma haldusterritooriumil alaealistega tehtava kriminaalpreventiivse töö koordineerimine, samuti alaealistele õiguserikkujatele määratud mõjutusvahendite kohaldamise abil nende elu korraldamine ja alaealiste järelevalvetuse ning õiguserikkumisi soodustavate tegurite vähendamine.

Alaealiste komisjonide töö meetoditeks on

- 1) töötab välja alaealiste kriminaalpreventiivse tegevuse abinõud oma asukohajärgsel haldusterritooriumil ja esitab need kinnitamiseks teda moodustanud organile;
- 2) teeb koostööd kohalike omavalitsustega kriminaalpreventiivse tegevuse edendamiseks ning teeb ettepanekuid maa-, valla-, linna- või linnaosavalitsusele kriminaalpreventiivse tegevuse paremaks korraldamiseks;
- 3) annab hinnangu oma asukohajärgsel haldusterritooriumil läbiviidavatele sotsiaalprogrammidele ja kriminaalpreventiivsetele noorsooprogrammidele ning teavitab antud hinnangust nimetatud programmide finantseerijaid;
- 4) teeb koostööd vabatahtlikega, kes soovivad osaleda alaealiste kriminaalpreventiivse tegevuse edendamisel;
- 5) koostab andmebaasi alaealistest, kelle õiguserikkumiste asju on komisjon arutanud.

Maakonna alaealiste komisjonid koostavad iga-aastaselt aruande komisjoni tööst teda moodustanud organile.

"Riikliku järelevalve prioriteetid 2001/2002. õppeaastaks" (Haridusministri 21. novembri 2001. a käskkiri nr 748) sõnastasid ühe prioriteetse valdkonnana koolikohustuse mittetäitmisega seotud probleemide põhjuste väljaselgitamise.

Alaealiste komisjonide poolt kohaldatavate mõjutusvahendite seas on lisaks **hoiatusele** üheks mõjutusvahendiks **koolikorralduslikud mõjutusvahendid**, mis on suunatud mõjutusvahend – neid kohaldatakse õpilastele, kes ei täida koolikohustust tulenevalt "Haridusseaduse" § 8.

Koolikorralduslikeks mõjutusvahenditeks võivad olla:

1. õppeprogrammid kasvatuse eritingimusi vajavatele alaealistele, mis on välja töötatud vastavalt "Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse" §4 (Sõltuvalt õpilaste vajadusest saada eriõpet, eriabi, kasvatuse eritingimusi ja ravi, võib põhikool ja gümnaasium olla hälvikute erikool või sanatoorne kool);
2. suunamine pikapäevarühma või treeningukursustele.

Seega võib neid koolikorralduslike mõjutusvahendeid, mille kohaldamisel on alaealisel võimalus täita koolikohustust kodukohas, eristada "Alaealise mõjutusvahendite seaduse" § 3 lõike 1 punktides 8 ja 9 nimetatud mõjutusvahenditest, mille kohaldamisel kaasneb alaealise osaline või täielik isoleerimine.

Järelevalve prioriteetidest lähtuvalt keskendus HM konkreetselt alaealiste komisjonide tegevusaruannetes kajastatud komisjoni poolt arutatud asjade analüüsile. Kõigi menetletud asjade hulka võrreldi konkreetselt koolikorralduslike mõjutusvahenditena lahendatud asju. Antud analüüs võrdleb otseste mõjutusvahendite kohaldamist üldise lahendite hulgaga, samuti avalduse esitajate ("Alaealise mõjutusvahendite seadus" § 14 lg 3 p 3) lõikes kohaldatud lahendite hulgaga.

Tabelis 1 toodud väljundil põhinevate andmete põhjal võib oletada, et koolikohustusega seonduvalt on alaealiste komisjoni laekunud enam kui 411 avaldust, kuid hetkel ei ole otstarbekas nende alusel ennustada kogu grupi suurust.

Tabel 1

Alaealiste komisjonide pool määratud mõjutusvahendid 2001. aastal

Maakond	Õpilasi kokku:	Arutatud asjad	Hoiatus	Koolikorralduslikud mõjutusvahendid	Vestlusele suunamine	Lepitus	Kohustus elada vanema või eestkostja luures	Üldkasulik töö	Käendus	Programmides või ravikuurides osalemine	Eri-õppekasvatuse asutusse suunamine
Hiiu	1872	24	19	0	3	5	0	5	1	1	0
Lääne	4919	58	20	0	16	3	0	10	3	3	3
Põlva	5225	33	20	6	5	1	1	5	1	1	9
Valga	5745	76	49	8	5	0	6	5	0	2	3
Rapla	6125	45	3	8	11	5	1	3	1	0	19
Saare	6144	30	18	3	8	0	0	4	2	0	1
Jõgeva	6238	16	6	4	3	2	1	2	0	0	2
Järva	6433	28	8	10	3	0	1	0	0	0	5
Võru	6512	40	21	4	8	0	0	4	0	0	2
Viljandi	9386	79	14	12	1	0	1	20	0	0	10
Lääne-Viru	10897	95	43	10	15	0	2	34	0	1	6
Pärnu	15003	167	74	109	9	0	6	6	1	4	6
Tartu	22374	222	82	33	55	2	4	29	8	42	18
Ida-Viru	25255	283	72	49	47	0	18	14	2	2	35
Harju	74260	602	319	155	115	2	22	42	46	71	47
KOKKU:	206388	1798	768	411	304	20	63	183	65	127	166

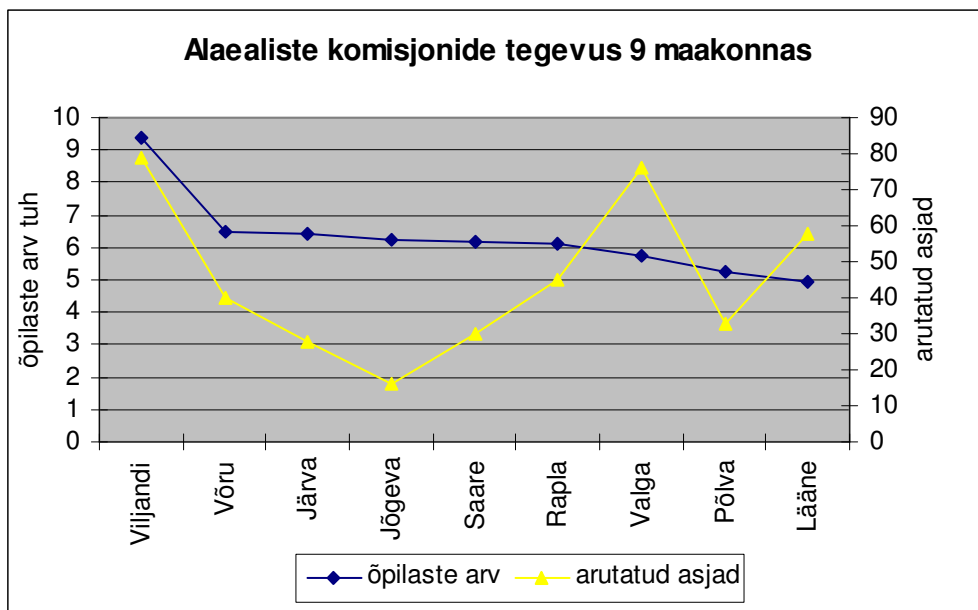
2001. aastal arutasid alaealiste komisjonid 1798 asja, millest 1021 juhul esitas taotluse alaealise õiguserikkumise asja arutamiseks kooli esindaja kooli direktori volikirja alusel. Seega oli taotluste üldarvust 56,8 % seotud koolisestest probleemidega.

Otseselt koolikohustuse mittetäitmisel kohaldatavad koolikorralduslikud mõjutusvahendid leidsid rakendamist 411 juhul ehk 22,9 % kõigist menetletud asjadest ja 40,2 % koolide esitatud avaldustest.

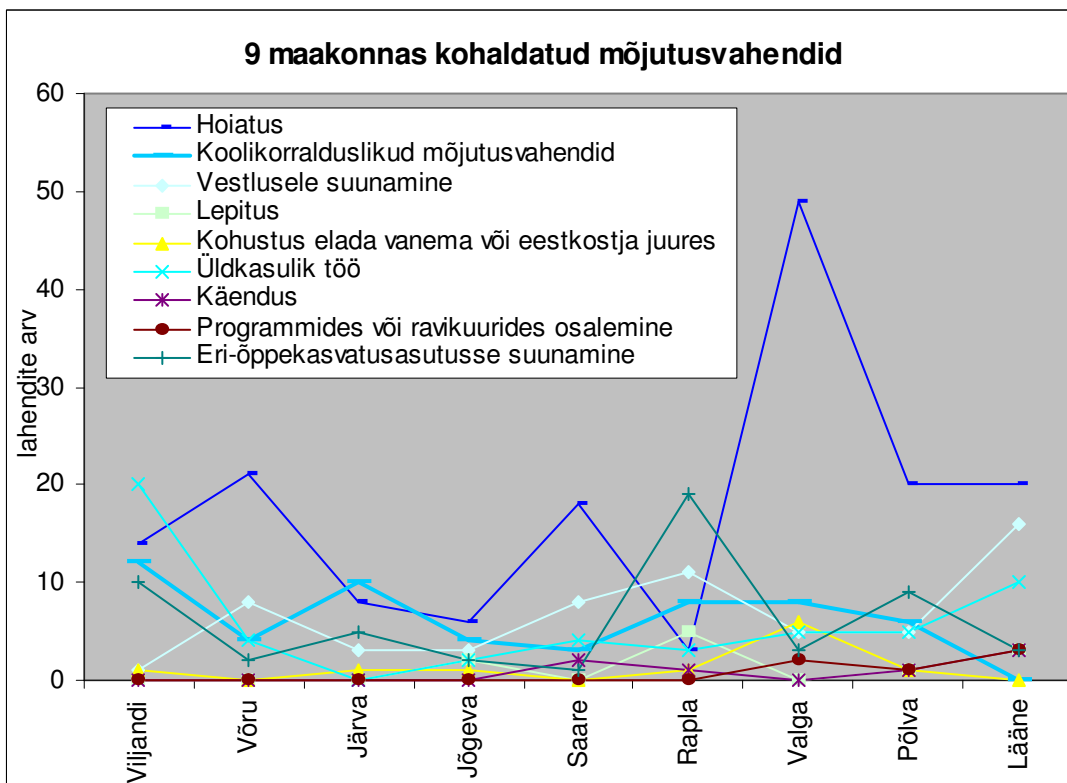
2002/2003 õppeaastaks kavandab Haridusministeerium süvendada koostööd alaealiste komisjonidega, et laekuvates andmetes leiaksid kajastamist ka sisendid.

Joonis 2. Kohaldatud mõjutusvahendid maakonniti

Joonis 3. Alaealiste komisjonide aktiivsus sarnase õpilaste arvuga maakondades

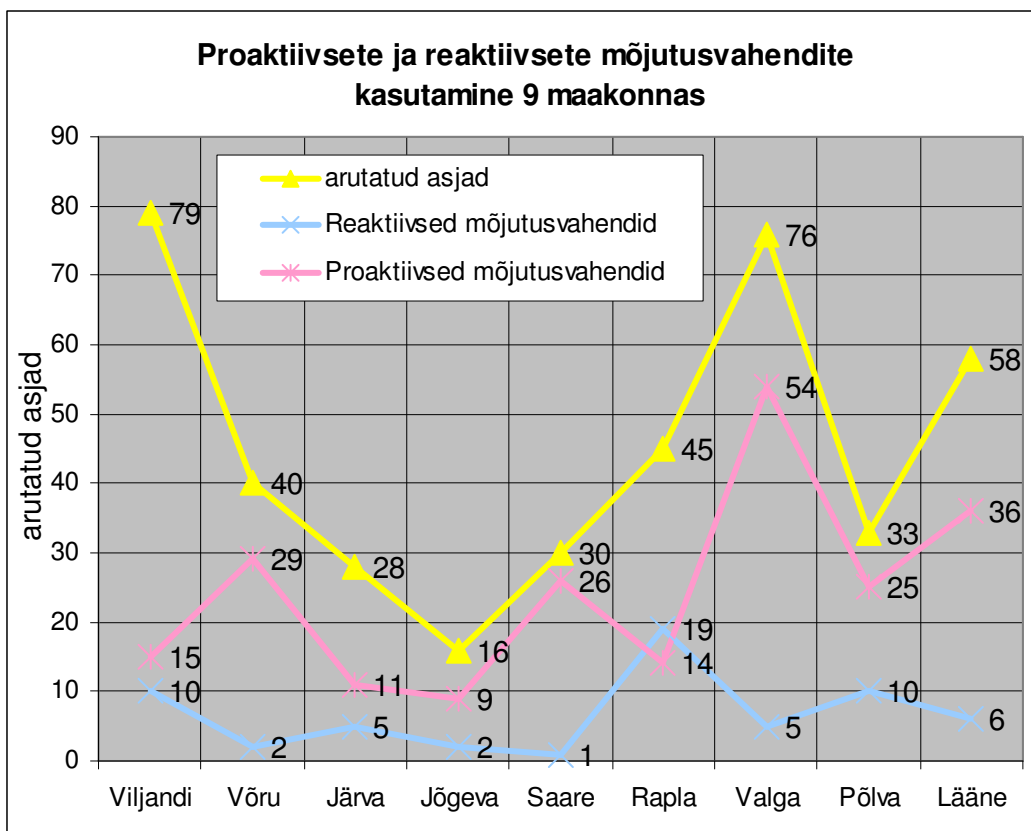
Joonis 4. Kohaldatud mõjutusvahendid 9 maakonna lõikes

Alaealiste mõjutusvahendeid võib jagada proaktiivseteks ja reaktiivseteks.

Proaktiivsed mõjutusvahendid on suunatud alaealise käitumise muutmisele selliste mõjutusvahendite abil, mille kohaldamisel ei kaasne keskkonnamuutust, ennetamaks võimalike raskemate väärtegade toimepanekut alaealise poolt. Proaktiivseteks mõjutusvahenditeks on hoiatus, vestlusele suunamine nõustaja või psühholoogi poole, kohustus elada seadusliku eestkostja juures, käendus, lepitus ja üldkasulik töö.

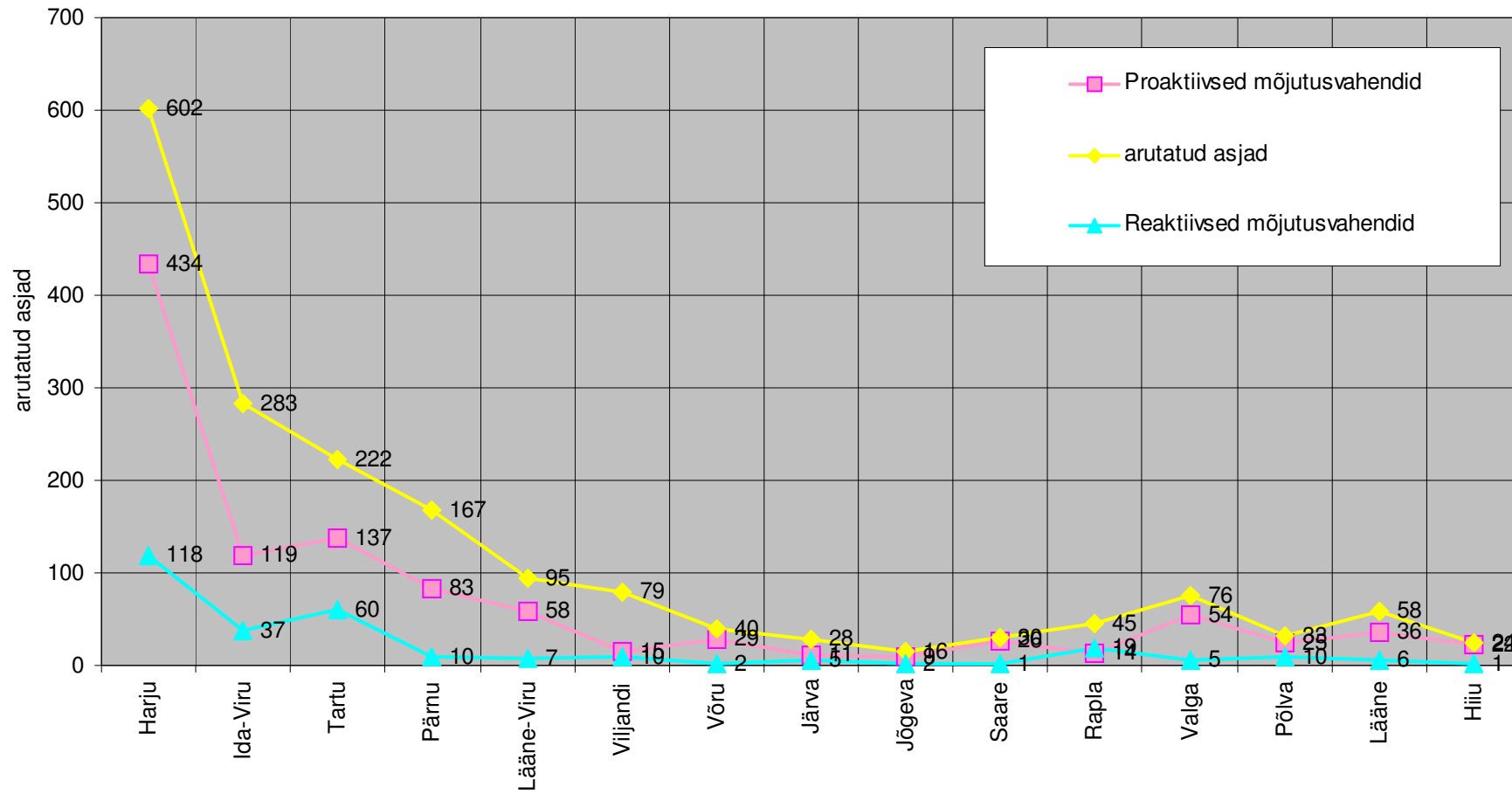
Reaktiivseid mõjutusvahendid kasutatakse reeglina korduvate väärtegade korral, reaktsioonina juba toimepandud väärtegade eest, vältimaks nende kordumist tulevikus. Reaktiivse mõjutusvahendi kohaldamisel muudetakse alaealise jaoks rohkem (eri-õppe-kasvatusasutus, ravi- ja sotsiaalprogrammides osalemine) või vähem (koolikorralduslikud mõjutusvahendid) keskkonda, kus alaealine tegutseb.

Joonised 5 ja 6 kirjeldavad proaktiivsete meetmetena hoiatust ja vestlust, reaktiivsetena eri-õppe-kasvatusasutusse suunamist ja ravi- või sotsiaalprogrammides osalemise kohustamist.

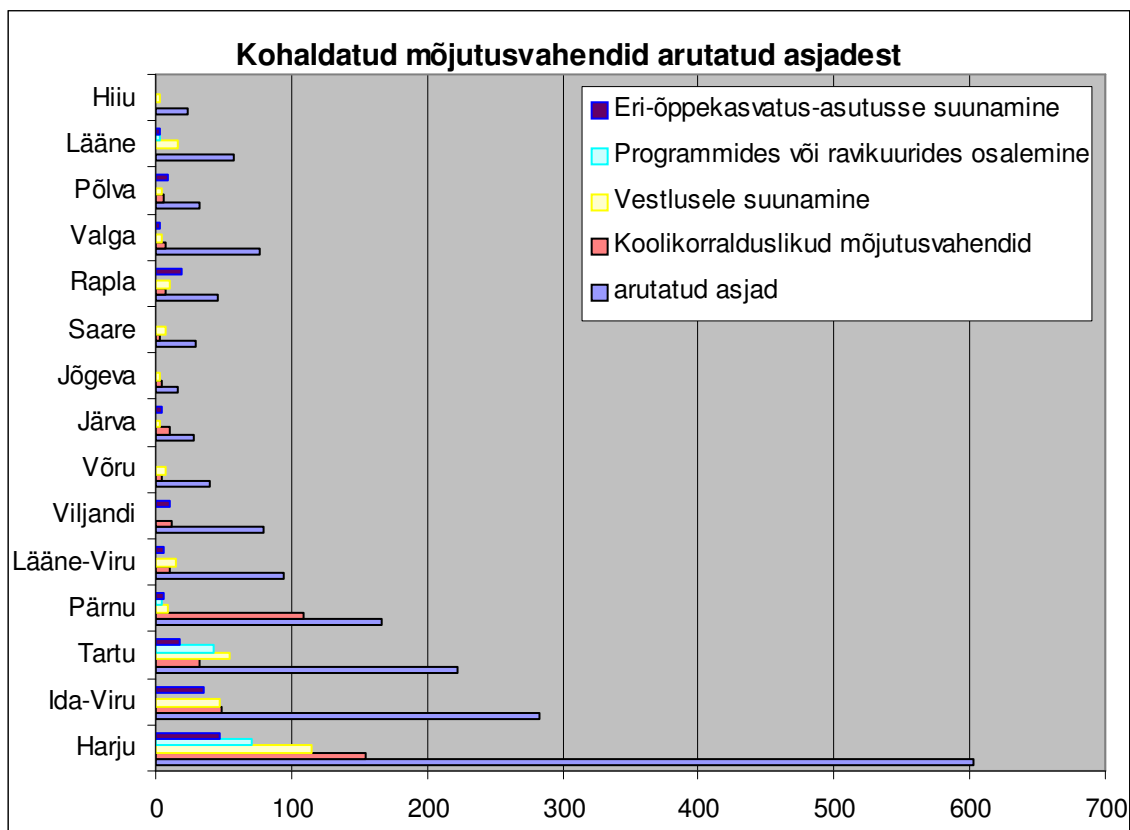
Joonis 5. Proaktiivsete ja reaktiivsete mõjutusvahendite kasutamine 9 maakonnas

Proaktiivsete ja reaktiivsete mõjutusvahendite kasutamine

Joonis 6. Proaktiivsete ja reaktiivsete mõjutusvahendite kasutamine maakonniti

Joonised 7 ja 8. Arutatud asjade võrdlemisel – koolikorralduslike mõjutusvahendite, reaktiivsete mõjutusvahendite ja ühe proaktiivse mõjutusvahendi, (suunamine vestlusele (kooli)psühholoogi või (kooli) sotsiaaltöötajaga) – on näha samuti meetmete erinev rakendamine.

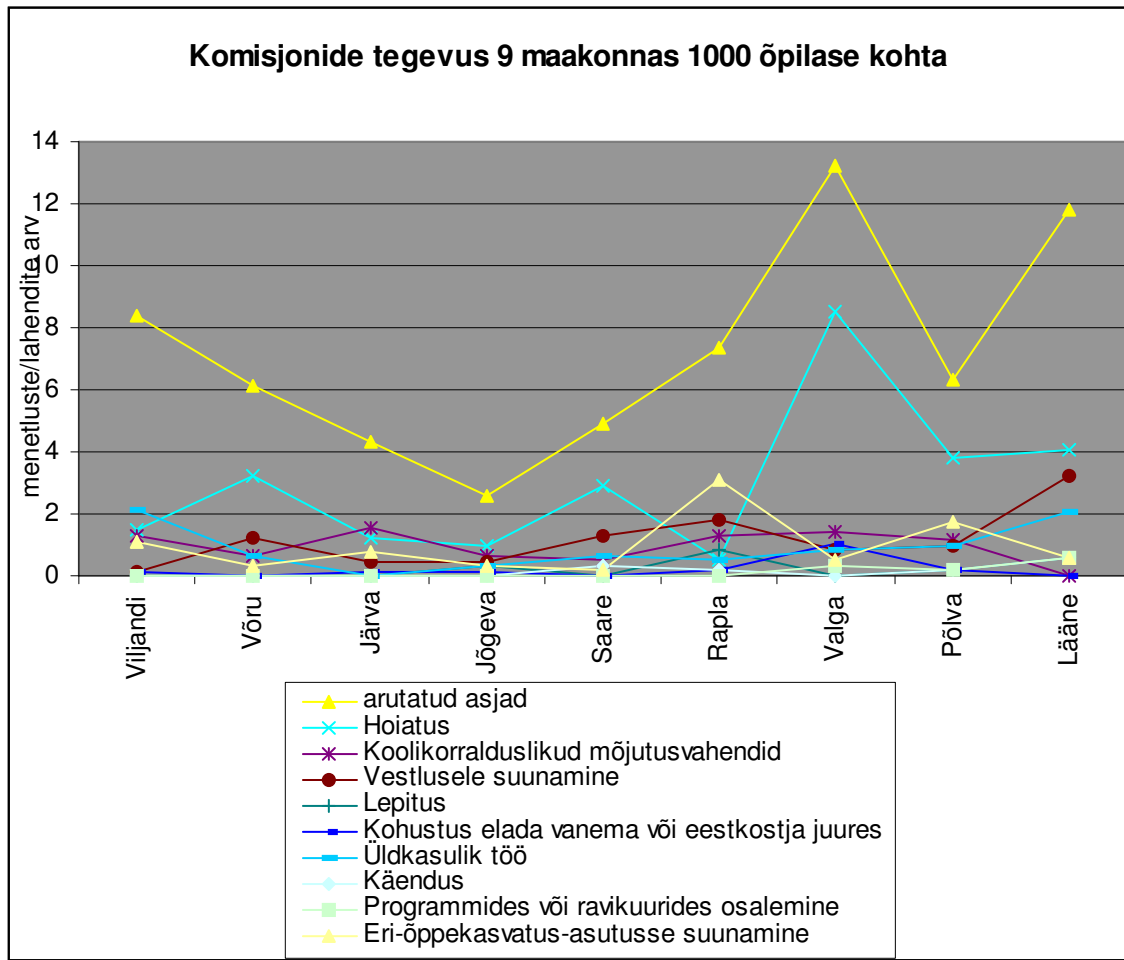
Joonis 7. Kohaldatud mõjutusvahendid maakonniti.

Jooniselt on näha alaealiste komisjonide poolt kohaldatud mõjutusvahendite proportsioonid. Eriti tõusevad esile Harju, Ida-Viru, Tartu ja Pärnu maakondade komisjonide otsuste erinevus koolikorralduslike mõjutusvahendite määramisel.

Joonis 8 annab taas ülevaate 9 maakonna alaealiste komisjonide tegevusest samade mõjutusvahendite määramisel.

“Alaealise mõjutusvahendite seadus” § 14 lg 1 loetleb alaealise õigusrikkumise asja arutamiseks taotluse esitamiseks õigustatud isikutena

1. alaealise seaduslik esindaja;
2. noorsoopolitsei ametnik või konstaabel;
3. kooli esindaja kooli direktori volikirja alusel;
4. lastekaitseametnik;
5. sotsiaalametnik;
6. kohtunik;
7. uurija;
8. prokurör;
9. keskkonna järelevalve asutuse ametnikud.

Joonis 8. Kohaldatud mõjutusvahendid sarnase õpilaste arvuga maakondades.

Kui 56,8 % (1021) arutatud asjadest esitati kooli esindaja poolt, siis ülejäänud esitajate poolt antud taotluste alusel menetletud 777 asja näitab tegelikult alaealiste komisjonide potentsiaali koostöök teiste partneritega. Andmed esitajate kohta tõestavad haridusasutuste suurt osakaalu väärteo toimepannud õpilaste mõjutamisel.

Oluline on märkida, et alaealiste komisjonide liikmed vajavad täiendavat koolitust või tõhusamalt koordineeritud tegevust, vältimaks olukorda, kus sarnase väärkäitumise korral määratakse erineva mõjuga mõjutusvahend. Tegevusaruannete põhjal võib eeldada, et proportsioon õpilaste arvu ja menetletud asjade vahel peaks kanduma üle menetletud asjade ja kohaldatud mõjutusvahenditele. Ülevaate mõjutusvahendite kohaldamisest maakondades annab joonis 9.

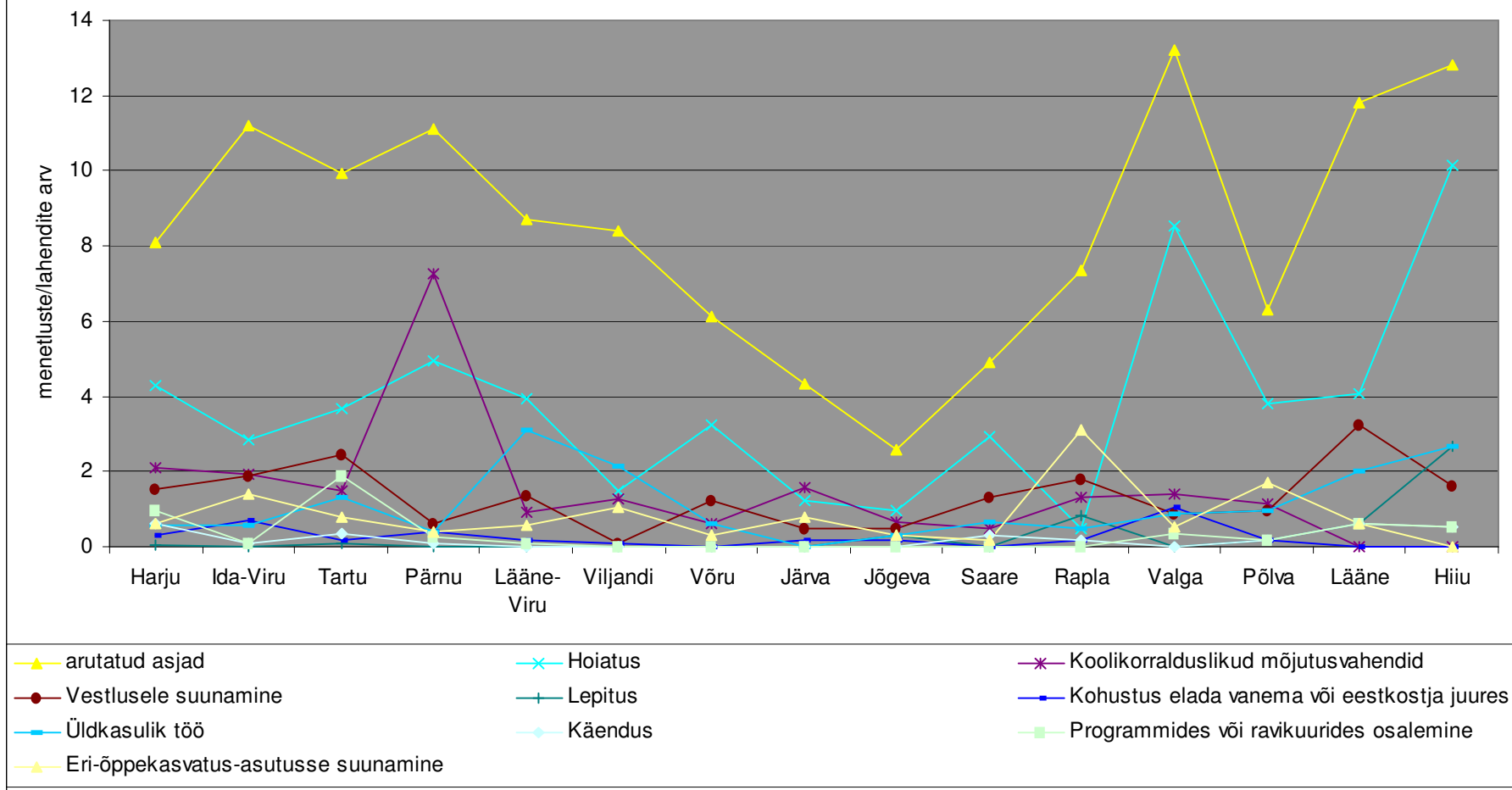
Joonis 9. annab ülevaate mõjutusvahendite kohaldamisest vabariigis võrdluses arutatud asjadega 1000 õpilase kohta.

2002/2003. õppeaastaks muutub alaealiste komisjonide aastaaruannete vorm, mis võimaldab koguda täpsemaid andmeid ja mitme analüüsi tulemusena kirjeldada ja ajalisi trende alaealiste komisjonide töös.

Käesolev analüüs ei kajasta alaealiste komisjonide tegevust maakondliku kriminaalpreventsiooniga seotud projektide läbiviimisel. Edaspidise töö kavandamisel tuleb kajastada alaealiste komisjonide tegevust mõlema ülesande täitmisel.

Komisjonide tegevus 1000 õpilase kohta

Joonis 9. Mõjutusvahendite kohaldamine maakonniti

IV. KUTSEÕPPEASUTUSTE JÄRELEVALVE TULEMUSED

Kutseõppeasutuste järelevalve tulemused

01.09.2001 – 31.08.2002 teostati riiklikku järelevalvet ühes kutseõppeasutuses – Dentes Tervishoiukoolis ja teenistuslikku järelevalvet neljas Haridusministeeriumi hallatavas kutseõppeasutuses – Tallinna Meditsiinikoolis, Georg Otsa nimelises Tallinna Muusikakoolis, Kopli Ehituskoolis ja Taebla Kutsekeskkoolis. Teenistusliku järelevalve läbiviimisele olid kaasatud Koolivõrgu Büroo peadirektor, Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse ja HMi Raamatupidamisbüroo spetsialistid.

Tabel 1.

Kutseõppeasutustes 2001 – 2002 läbi viidud järelevalve

Järelevalve liik	Kutseõppeasutuste arv	Teostaja/arv	Kaasatud
Teenistuslik	4	HMi järelevalveosakond (3); Koolivõrgu Büroo (1)	Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse kutsehariduse osakonna ekspert; Raamatupidamisbüroo juhataja; Koolivõrgu Büroo piirkonna peadirektor
Riiklik	1	HMi järelevalveosakond (1)	

Allikas: Haridusministeeriumi järelevalve õiendid

Lisaks viidi läbi teenistuslik järelevalve ühes rakenduskõrgkoolis, kus eesmärgiks oli kontrollida üliõpilaste üle arvestuse pidamist, sealhulgas vastuvõtmise, õppekava täitmise ja lõpetamise õiguspärasust; lõpudokumentide ja nende duplikaatide väljastamise ja nende üle arvepidamise õiguspärasust.

Järelevalve raames on tegeldud üksiküsimuste lahendamisega – õpilaste, lastevanemate avaldustele ja järelepärimistele vastamisega ning kaebuste lahendamisega. Kõige enam on tulnud anda hinnang õpilase kooli õpilaste nimekirjast väljaarvamise õiguspärasusele. Tekkinud probleemide põhjuseks on aga olnud asjaolu, et koolis pole välja töötatud õppekorralduseeskirjad, kus oleks selgelt reguleeritud õpilaste kursusele liikumise tingimused ja õpilaste nimekirjast väljaarvamise põhjused.

Kokkuvõte:

- Kõikidel juhtudel oli teenistusliku järelevalve läbiviimise ajendiks õppeasutuses tekkinud koolijuhi ja õpetaja/õpilaskonna vaheline konflikt, mida omakorda võimendas meedia.
- Kõikidel juhtudel leidsid teenistusliku järelevalve käigus kinnitust õpetaja/õpilaskonna poolsed etteheited koolijuhile, mille üheks põhjuseks oli ebapiisav koolisisene infovahetus.
- Üldjuhul ei olnud koolijuhid ise adekvaatselt tajunud õpetaja/õpilaskonna rahulolematust juhtimisstiiliga.

- *Teenistusliku järelevalve käigus ilmnis koolides kõige enam finantsdistsipliini rikkumist – rahaliste vahendite ebaotstarbekat ja mitteõiguspärast kasutamist.*
- *Kõikide õppeasutuste juhid lahkusid teenistusliku järelevalve lõppedes töölt.*

Järelevalve tulemuste detailsem kokkuvõte on antud lisas 4.

V. KOOLITUSLOAD

1. Kutseõppeasutuste koolitusload

Erakutseõppeasutuste koolitusload

Seisuga 31.08.2002 oli koolitusluba väljastatud kutseõppe läbiviimiseks 31 erakutseõppeasutusele. Koolitusluba väljastatakse igale õppekavale eraldi.

Tabel 1.

Õppekavadele väljastatud koolitusload

Koolitusloa taotluse esitanud koolide arv	Positiivse hinnangu saanud õppekavade arv tasemel KKPB*	Positiivse hinnangu saanud õppekavade arv tasemel KKKB**	Positiivse hinnangu saanud õppekavade arv tasemel KKH***	Positiivse hinnangu saanud eelkutseõppe õppekavade arv	Negatiivse hinnangu saanud õppekavade arv
17	-	21	2	6	12

Allikas: HMI koolituslubade register

Märkused – * kutsekeskharidus põhikooli baasil

** kutsekeskharidus keskhariduse baasil

***kutsekõrgharidus

Koolitusluba väljastati kaheksale õppekavale kutseõppe läbiviimiseks 7 uues erakutseõppeasutuses:

- 1) M. I. Massaažikool, Tallinn
- 2) Majandusinformaatika Kool, Tartu
- 3) Revali Merekool, Tallinn
- 4) Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku Piiblikool, Tallinn
- 5) Decollo Kutsekool, Kohtla-Järve
- 6) Norax Koolituskeskus, Rakvere
- 7) R-Stamp Kool, Tallinn.

Valdavalt taotletakse koolitusluba õppe läbiviimiseks tasemel kutsekeskharidus keskhariduse baasil.

Koolitusloa väljaandmisest keeldumise sagedasemad põhjused:

1. ei olnud täidetud "Erakooliseaduse" § 5 lõike 5 punktis 4 kehtestatud nõuet, pedagoogide kvalifikatsioon ei vastanud kutseõppeasutuste pedagoogidele kehtestatud kvalifikatsiooninõuetele;
2. kooli põhikiri ei vastanud "Erakooliseaduse" § 6 kehtestatud nõuetele;
3. hinnang õppekavale oli negatiivne.

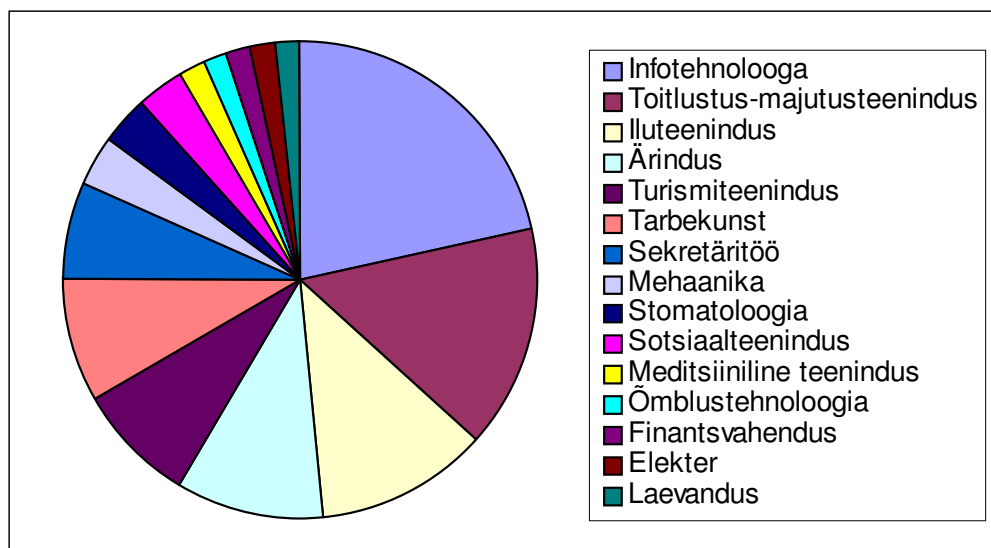
Seisuga 01.10.2002 oli erakutseõppeasutustele väljastatud koolitusluba õppe läbiviimiseks 16 kutseala valdkonnas 60 õppekava alusel, neist kõige enam infotehnoloogia, toitlustus-majutusteeninduse ja iluteeninduse valdkonnas.

Tabel 2.

Õppekavade liigitus kutsealade valdkonniti

Kutseala valdkond	Õppekavade arv
Infotehnoloogia	13
Toitlustus-majutusteenindus	9
Iluteenindus	7
Ärindus	6
Turismiteenindus	5
Tarbekunst	5
Sekretäritöö	4
Mehaanika	2
Stomatoloogia	2
Sotsiaalteenindus	2
Meditsiiniline teenindus	1
Õmblustehnoloogia	1
Finantsvahendus	1
Elekter	1
Laevandus	1

Allikas: HMI koolituslubade register

Joonis 1. Õppekavade liigitus valdkonniti erakutseõppeasutustes

Tulenevalt "Kutseõppeasutuse seadusest" võetakse kutseõppeasutustesse õppima põhihariduse baasil kutsekeskhariduse (KKPB), keskhariduse baasil kutsekeskhariduse (KKKB) ja kutsekõrghariduse (KKH) õppekavadele. Erakutseõppeasutustes on kõige enam võimalusi omandada kutsekeskharidus keskhariduse baasil.

Tabel 3.

Õppekavade arv tasemete järgi

Tase	Õppekavade arv
KKPB	9
KKKB	40
KKH	11

Allikas: HMi koolituslubade register

Valdav osa erakutseõppeasutustes asub Tallinnas. Erakutseõppeasutuste liigitus seisuga 01.10.2002 asukoha järgi kajastub tabelis 4:

Tabel 4.

Õppeasutuste arv ja asukoht

Asukoht	Õppeasutuste arv
Tallinn	20
Tartu	5
Pärnu	2
Kohtla-Järve	1
Jõhvi	1
Rakvere	1

Munitsipaalkutseõppeasutuste koolitusload

Seisuga 31.08.2002 oli koolitusluba väljastatud kutseõppe läbiviimiseks ühele munitsipaalkutseõppeasutusele.

Kolme Tartu linna munitsipaalkutseõppeasutuse ühendamisel loodi Tartu Kutsehariduskeskus, kus õpe toimub tasemel kutsekeskharidus põhihariduse baasil (KKPB) ja kutsekeskharidus keskhariduse baasil (KKKB).

Tabel 5

Koolituslubade väljastamine tasemete järgi

Koolitusloa taotluse esitanud koolide arv	Positiivse hinnangu saanud õppekavade arv tasemel KKP	Positiivse hinnangu saanud õppekavade arv tasemel KKB	Positiivse hinnangu saanud õppekavade arv tasemel KKH	Positiivse hinnangu saanud eelkutseõppe õppekavade arv	Negatiivse hinnangu saanud õppekavade arv
1	20	23	-	-	-

Allikas: HMi koolituslubade register

2. Koolituslubade väljastamine erakõrgkoolidele

Seisuga 31.08.2002 oli koolitusluba ja akrediteering väljastatud õppe läbiviimiseks kõrghariduse tasemel 9 eraülikoolile (neist 1 on teavitanud ülikooli sulgemisest), 15 erarakenduskõrgkoolile, 9 erakutseõppeasutusele (neist 1 on teavitanud erakooli sulgemisest). Eesti Vabariigis tegutseb 33 kõrgharidust andvat erakooli, 16 riigikooli ja 6 avalik-õiguslikku ülikooli, kokku 55 kõrgharidust andvat asutust.

Koolituslubade väljastamine 01.09.2001 – 31.08.2002

Koolituslubade menetlemist mõjutas perioodil väga tugevasti Bologna deklaratsioonist tulenev üleminek 3+2 süsteemi õppekavadele ning kutsekõrghariduse ja diplomiõppekavade asendamine rakenduskõrgharidusõppe õppekavadega. Vastavalt aastal 2002. a jõustunud uuele "Kõrgharidusstandardile" tuli kõik õppekavad, millele toimus aasta 2002 suvel vastuvõtt, viia uue "Kõrgharidusstandardiga" vastavusse 1. septembriks 2002. a. Selle tulemusel toimus paljude eksisteerivate õppekavade ümberregistreerimine koos nominaalse õppeaja muudatustega. Rakenduskõrgkoolides ja kutsekoolides vahetus õppetase sisseastujatele. Peale 3+2 süsteemi jõustumist avanes erakutsekoolidele, kus toimus ainult kõrgharidusõpe võimalus, oma staatuse muutmise rakenduskõrgkooliks ainult põhikirja muudatusega. Koolitusluba väljastatakse igale õppekavale eraldi. Samuti alustasid eraülikoolid peale ülikooliseaduse muudatuse tõttu doktoriõppe õppekavadele koolituslubade taotlemist.

Tabel 1.

Õppekavadele väljastatud koolitusload

Koolitusloa taotlusi esitanud	Koolitusloa saanud õppekavade arv	Sh koolitusloa saanud doktoriõppe õppekavade arv	Ekspertiisi suunatud õppekavade arv	Keeldutud koolitusloa taotluste õppekavade arv
122	99	8	3	23

Allikas: HMi koolituslubade andmebaas

Koolitusluba väljastati 3 uuele kõrgharidustasemel õpetööd läbiviivale erakoolile:

1. Kunsti ja Disaini Instituut, Tallinn;
2. Kultuuri- ja Humanitaarhariduse Instituut, Tallinn;
3. Erakolledž Futurum-2, Tallinn.

Koolitusloa väljaandmisest keeldumise sagedasemad põhjused:

1. ei olnud täidetud "Rakenduskõrgkooli seaduse" § 24 lõike 1 punktis 1 kehtestatud nõuet, mis sätestab üliõpilase õiguse valida oma õpingukavasse kuni 10% ulatuses aineid teistest õppekavadest;
2. ei olnud täidetud "Kõrgharidusstandardi" § 12 kehtestatud nõuded praktika mahule;
3. ekspertkomisjoni hinnang õppekavale oli negatiivne;
4. esitati koolitusloa taotlus seadusandluse muudatuste tõttu olematule õppetasele.

Seisuga 01.10.2002 oli väljastatud koolitusluba õppe läbiviimiseks 33 kõrgharidust andvale erakoolile neljas õppevaldkonnas kaheksast.

Tabel 2.

Õppekavade liigitus õppevaldkondade kaupa

Õppesuunad	Õppekavade arv
Humanitaaria ja kunst	28
Sotsiaalteadused, äridus ja õigus	62
Loodus- ja täppisteadused, kõik õppesuunalt arvutiteadused	7
Teenindus	2

Allikas: HMi koolituslubade andmebaas

VI. KUTSEÕPPEASUTUSTE ENESEHINDAMISE TULEMUSED

Aprillis 2002 vastasid 87 kutseõppeasutusest enesehindamisküsimustikule 33 kutseõppeasutuse juhid järgnevatest koolidest: Jõhvi Kutsekeskkool, Kohtla-Järve Polütehnikum, Kose Teeninduskool, Luua Metsanduskool, Lääne-Virumaa Kutsekõrgkool, Paide Kutsekeskkool, Politseikool, Põltsamaa Kodu- ja Põllutöökool, Pärnu Kutseõppekeskus, Rakvere Kutsekeskkool, Rummu Erikitsekool, Räpina Aianduskool, Sillamäe Kutsekool, Suuremõisa Tehnikum, Taebla Kutsekeskkool, Tallinna Ehituskool, Tallinna Kergetööstustehnikum, Tallinna Kristiine Teeninduskool, Tallinna Lasnamäe Mehaanikakool, Tallinna Meditsiinikool, Tallinna Pedagoogiline Seminar, Tallinna Polütehnikum, Tallinna Sidekool, Tartu Kunstikool, Tartu Meditsiinikool, Tihemetsa Põllumajandustehnikum, Türi Tehnika- ja Maamajanduskool, Vana-Antsla Kutsekeskkool, Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool, Viljandi Ühendatud Kutsekeskkool, Võrumaa Kutsehariduskeskus, Väike-Maarja Päästekool, Väike-Maarja Õppekeskus.

Eesti haridussüsteemis ei ole välja töötatud kutseõppeasutuste tegevuse tulemuslikkuse hindamiseks riiklikke hindamiskriteeriumeid, seetõttu on õppeasutustel keeruline luua enesehindamissüsteemi, mis tugineks välishindamise kriteeriumidele ning võimaldaks indikaatorite läbi võrdlusi üleriigiliste näitajatega.

Küsimustiku väljatöötamine ja kasutuselevõtt oli põhjendatud asjaoluga, et õppeasutustel puudub küllaldane informatsioon täitmist vajavatest toimingutest, nõutavast dokumentatsioonist, kuid üleminekul uuele tegevuskultuurile peavad õppeasutused varasemast enam olema võimelised juhtima muutusi ning viima oma tegevust ajaga vastavusse.

Hindamisküsimustik võimaldab läheneda kõikidele koolielu valdkondadele komplekselt ning leida koolil endal kohad, milles on probleeme ja kasvuruumi ning milles ollakse tugevad.

Järeldused:

- *Kutseõppeasutused peavad kooli tegevusele hinnangu andmist tagasiside saamise seisukohalt oluliseks.*
- *Õppeasutused mõistavad ja täidavad oma põhieesmärgina seatud ülesannet, milleks on koolitusteenuse osutamine.*
- *Õppekava arendamine on kutseõppeasutustes olnud pidev protsess läbi rakendamise kogemuse, omavahelise koostöö ja täiendkoolituse.*
- *Enesehindamise ja sisekontrollisüsteem ei ole rakendunud, mistõttu puudub kindlustunne eesmärkide saavutamise kohta;*
- *arengukavad ja põhimäärused on suurelt osalt veel tegevuskesksed, kuid on hakatud väärtustama tulemuslikkust;*
- *kooli nõukogu roll on õppeasutuste arengus väike;*
- *personali arendamisega õppeasutustes tegeletakse, kuid puudub tulevikku suunatud strateegia ning personali täiendkoolituse tulemuslikkusele hinnangu andmine;*

- *koolitöö korraldamisel on arvestatud vähe õpilaste huve, vajadusi, õigusi ja kohustusi;*
- *ebapiisav on tagasiside lõpetajate oskuste taseme kohta. Õppeasutused on aga mõistnud, et tööellu suundunud lõpetajate karjääri kujunemise põhjal on õppeasutusel võimalik anda hinnang oma tegevuse tulemuslikkusele.*

Tehtud järeldused peegeldavad enamike kutseõppeasutuste tegevust ja arengut takistavaid põhiprobleeme. Tulevikus võib iga õppeasutus enesehindamisküsimustiku põhjal ennast hinnata ning jõuda järeldusteni, mis viivad tegevuse parendamisele ja arengutele.

Koolide võimalused parendustegevuseks:

- *rakendada õpetamiskvaliteedi parandamiseks meeskonnatööd;*
- *töötada õppeasutuses välja tulemuslikkuse näitajad;*
- *töötada õppeasutuses välja enesehindamissüsteem ja sisekontroll(süsteem?) ning tagada süsteemi rakendamine ning toimimine;*
- *fikseerida personali arengukavas personali osa õppeasutuse sisulises arendamisprotsessis;*
- *hinnata õppeasutuses rahaliste vahendite kasutamise efektiivsust;*
- *arvestada koolitöö korraldamisel õpilaskonna ettepanekuid.*

VII. HARIDUSTÖÖTAJATE TÄIENDKOOLITUS 2001. AASTAL

Haridustöötajate täiendkoolitus on riikliku järelevalve prioriteet. Ühelt poolt on täiendkoolitus toetuseks õppeasutuse eesmärkide täitmisel, teisalt toimib õigeaegne täiendkoolitus ja koolitusvajaduse väljaselgitamine olulise instrumendina sotsiaalsete garantiide loomisel haridustöötajatele.

Käesoleva analüüsi koostamise alused tulenevad õigusaktidest ja andmed aruannetest, mille ühelt poolt täitsid haridustöötajate täiendkoolitust organiseerivad ja vastavasse registrisse kantud koolitajad, teisalt aga kontrollgrupp üldhariduskoole, et analüüsi tulemustele tuginedes korrigeerida järgmiste aastate tegevust.

Analüüsi eesmärk on anda ülevaade 2001 aasta haridustöötajate tööalasest koolitusest.

Analüüsi taustandmed

Täiendkoolitus, täiendõpe ja täiendushariduse mõiste esitatakse järgmistes õigusaktides:

- “Haridusseadus”, mille V. peatükk “Hariduse liigitus tasemetel alusel” § 18 “Täiendusharidus” sätestab: “Täiendusharidus on üldhariduslikud ja kutsealased teadmised, oskused ja vilumused ning kutseõuetele vastavad käitumisharidusnormid ja väärtused, mis on vajalikud **olemasolevate täiendamiseks ja laiendamiseks**”
- “Täiskasvanute koolituse seadus”, mille § 3 lõige 3 alusel “Töölane koolitus võimaldab kutse-, ameti- ja/või erialaste teadmiste, oskuste ja vilumuste **omandamist ja täiendamist, samuti ümberõpet** kas töökohas või koolitusasutuses”. Töölane koolitus ei ole tasemekoolitus, kuna tasemekoolitus (§ 3 lg 2) “Võimaldab omandada tasemeharidust väljaspool tööaega”.
- “Õpetajate koolituse raamnõuded” § 16 “Töölase täiendkoolituse eesmärk”: “Õpetaja töölase täiendkoolituse eesmärk on **toetada** õpetaja **kutse-, eri- ja ametialast arengut**”. Definiitsioon kattub “Haridusseaduse” täiendushariduse mõiste sõnastusega. Samas laienevad (§ 17 lg 3) “töölasele täiendkoolitusele “Täiskasvanute koolituse seaduse töölase koolituse kohta käivad sätted”.
- “Elukestva õppe strateegia projekt” täpsustab täiendõppe mõistet “Haridusseaduse” ja “Täiskasvanute koolituse seaduse mõistes”:

”**Täiendõpe** (*continuing education*) – õpe, mis toimub pärast esimese hariduse omandamist ja kooli lõpetamist; teadmiste ja/või oskuste täiendamine varem omandatud eri-, kutse- ja/või ametiala raames.”

Loetelus esitatud definiitsioonid sarnastele mõistetele on piisavalt erinevad, võimaldamaks leida sobiv tõlgendus iga konkreetse juhtumi puhul.

Koolitaja mõiste

- “Haridusseaduse” alusel § 26 “Täiendkoolituse asutused” on “Ülikoolid, [-] samuti kultuurimajad, raamatukogud, [-], keeltekojad, [-], koolitusega tegelevad ettevõtted, seltsid, liidud ja ühingud, kelle põhikirjas on nimetatud koolituse andmine”. Loetelust puuduvad kohaliku omavalituse asutused ja riigiasutused (näiteks tervisekaitsetalitus, maksuamet, linnavalitsus).

- “Täiskasvanute koolituse seaduse” alusel § 2 “Koolitusasutused on riigi ja munitsipaalasutused, koolitusluba omavad erakoolid, era- ja avalik-õiguslikud juriidilised isikud ning füüsilisest isikust ettevõtjad”.
- “Haridustöötajate kutseoskuste täiustamise kord” punkt 4 sätestab: “Haridustöötajate koolitust võivad läbi viia riigi- ja munitsipaalasutused, koolitusluba omavad erakoolid, era- ja avalik-õiguslikud juriidilised isikud, kui see on nende seadusest või põhikirjast (põhimäärusest) tulenev tegevus, või füüsilisest isikust ettevõtjad õigusaktidega kehtestatud korras”.

Koolitaja õiguste määramisel tõstatuvad põhiküsimused:

- Milliste õigusaktidega kehtestatud korras (kas “Haridusseadus” või “Täiskasvanute koolituse seadus”) võib koolitust korraldada?
- Millist eesmärki täiendkoolitus võib kanda: kas “Haridusseaduses” esitatud ülddefinitsioonist lähtuv ja “Õpetajate koolituse raamnõuetes” sõnastatud toetus olemasolevale kvalifikatsioonile või “Täiskasvanute koolituse seadusest” tulenev võimalus eri- ja kutsealaste teadmiste omandamiseks?
- Kas üldseaduses (“Haridusseadus”) antud üldmõiste laiendamine alamastme õigusaktis (“Täiskasvanute koolituse seadus”) ning taas kitsendamine alamastme õigusaktis (“Õpetajate koolituse raamnõuded”) täpsustab lõppkokkuvõttes riigi ootusi vastava kutseala töötajate täiendkoolitusele?

Koolitajad:

- haridustöötajate koolituse registris registreeritud koolitaja;
- koolitusloa alusel koolitust korraldav eraõiguslik juriidiline isik;
- täiskasvanute koolituse seaduse alusel täiendkoolituse korraldaja; sealhulgas ministeeriumi allasutused, maavalitsused, teised riigiorganid; sealhulgas registrisse mitte kantud kõrgkoolid;
- teised eraõiguslikud juriidilised isikud, mittetulundusühingud;
- sisekoolitus;
- teiste õigusaktide alusel kohustuslik koolitus (N: Sotsiaalministeeriumis registreeritud kursus, mille läbimine on vastutavale isikule kohustuslik).

Erinevus õigusaktide sõnastuses võimaldab tööalase täiendkoolitusena kajastada koolitust, mille eesmärgiks on erialase ettevalmistuseta pedagoogide hariduse viimine vastavusse haridustöötajate kvalifikatsiooninõuetega või osalemine avalikult või varjatud kujul tasemeõppes tegelikult edukaks tööks vajalikku kvalifikatsiooni omades.

Õigusaktid määratlevad registreerimist eeldavaks mahuks 40 tundi (“Haridustöötajate kutseoskuste täiustamise kord”) või 120 tundi (“Erakooliseadus”).

Nimetatud õigusaktid ei kehtesta ajalisi piiranguid, mistõttu suurenevad riskid erinevate koolituskursuste tõlgendamisel.

Koolituse pakkujate poolt esitatud andmete analüüs

Käesoleva analüüsi sihtrühma moodustavad üldhariduskoolide juhid ja pedagoogid. Vastavalt olemasolevale statistikale on koolijuhtide ametikohtade arv ligikaudu 1050, pedagoogide ametikohtade arv ligikaudu 14000. Reaalselt on ametikohti loodud kindlasti rohkem, kuid seda koolide omanike omavahendite arvelt.

Andmete kogumisel ja töötlemisel kasutatakse järgmisi mõisteid:

tund – akadeemiline tund kestusega 45 minutit;

õppija – täiendkoolitusel osalev pedagoog;

registreeritud koolitaja, registrisse kantud – “Haridustöötajate kutseoskuste täiustamise korra” alusel registreeritud koolitus või koolitaja;

tasemeõpe – erialane kutsekõrg-, rakenduslik kõrg- või bakalaureuseõpe;

astmeharidus, aste – erialasele väljaõppele järgnev kutseharidus (õpetajakoolitus) või teaduskraadi omandamine;

ümberõpe – lisaeriala omandamine, ümberkvalifitseerumine (muusikaõpetaja omandab inglise keele lisaeriala, geograafiaõpetajast saab inimeseõpetuse õpetaja).

Analüüsi aluseks on järgmised andmed:

- haridustöötajate täiendkoolituse õppekavade registris registreeritud koolitajate poolt esitatud aruanded 2001. aastal organiseeritud täiendkoolituse kohta;
- üldhariduskoolidelt esitatud andmed 2001. aastal täiendkoolituse läbinud pedagoogide ja läbitud õppekavade kohta;
- riikliku järelevalve aktid ja üleriigilised statistilised andmed.

Andmed grupeeriti järgnevalt:

Õppekava valdkonnad:

- ainedidaktiline;
- üldpedagoogiline;
- juhtimine;

Täiendkoolituse eesmärk:

- kvalifikatsiooni omandamine;
- täiendamine;
- ümberõpe;
- tasemeõpe ja kraadiõpe kõrgkoolis;
- muu

teistest õigusaktidest tulenev koolitus (töötervishoid jt);
õppereis, riigieksam, õpikutuvustus.

Iga õppekava sihtgrupi moodustasid koolijuhid ja õpetajad.

Õppekava kestus:

- lühiajaline koolitus – kestusega kuni 40 tundi (1 AP)
- keskmise kestusega koolitus – kestusega 40 – 240 tundi (1 – 6 AP)
- pikaajaline koolitus – kestusega üle 240 tunni (6 AP ja rohkem)

Õppekava kestuse määramisel eristatakse õppekavad kehtivuse kaotanud õigusaktide printsiipe arvestades, kusjuures eeldatakse, et täiendkoolitusena arvestatakse vähemalt 1 õppepäeva (8 tundi) ulatuses toimunud õppetegevust.

Tulemused väljenduvad õppijate arvus ja kokku osaletud õppijatundides, misjärel saab hinnata eriliigiliste koolituste osakaalu ja koolitusvajaduse vastavust koolituspakkumisele.

Koolituse korraldajate poolt esitatud andmed

Täiendkoolituse registrisse kantud koolitajate poolt esitatud andmete alusel osales nimetatud õppeasutuste tööalase koolitusena käsitlevatel koolitustel **11638 pedagoogi** kokku **703418 tunni** kestel keskmise koormusega **61,9** tundi aastas.

Registrisse kantud koolitajate õppekavadest suurima maht on 640 tundi. Kui esitatud aruandest kõrvaldada antud mahust pikema kestusega koolitused ja koolitajate poolt korraldatud 8 tunnist lühemad koolituskursused, väheneb koolitustel osalenud pedagoogide arv 11166 pedagoogini, kogumahuks kujuneb 510054 ja keskmiseks koormuseks 45,6 tundi aastas.

Eraldades lisaks eelnimetatud koolitustele täiendkoolitusena käsitletavast tegevusest õpikute tutvustused ja riigieksami korraldusega seotud õppepäevad (esimene on reklaamiüritus, teine riiklike eksamite korraldusega seotud teabepäev), korraldasid registrisse kantud koolitajad 2001. aastal tööalast koolitust kokku 10489 õpetajale 483312 õppijatunni ulatuses (keskmiselt 46 tundi). Seega ei muuda viimati nimetatud tegevuse mahaarvamine oluliselt ühe inimese poolt aastas läbitud tööalase koolituse mahtu. Edasises analüüsis arvestatakse endiselt kõiki koolitajate poolt kirjeldatud koolitusi.

Tabelis 1 on näidatud koolitusvõimaluste kasutamine sõltuvalt koolituse eesmärgist

Tabel 1.

Koolituse eesmärk

Õppekava	Sihtrühm					
	Eesmärk	Õpetajad	Koolijuhid	Kokku osalejaid	Õpetajad	Kooli juhid
Tööalane täiendkoolitus	7800	1831	9631	221651	49368	271019
Ümberõpe	666	62	728	210488	2752	213240
Ametialaste oskuste omandamine	163	493	656	92630	120320	212950
Muu	623	0	623	6209	0	6209
KOKKU:	9252	2386	11638	530978	172440	703418

Registreeritud koolitajate poolt pedagoogidele pakutava koolituse keskmine maht moodustab 80% koolijuhtidele suunatud õppekava keskmisest mahust.

Kui võrrelda tabeli andmeid ametikohtade arvuga koolides, selgub, et koolijuhi koolitusvõimalus registrisse kantud koolitaja juures oli 2001. aastal tunduvalt parem samal aastal pedagoogide koolitusvõimalustest (vastavalt 2,3 koolitust 0,7 vastu).

Lähtuvalt esitatud aruannetest on tabeli 1 andmete põhjal võimalik koolituse eesmärki silmas pidades väita, et registrisse kantud koolitused jagunevad haridustöötajate vahel järgmiselt (vt Tabel 2).

Tabel 2.

Koolituse pakkumine eesmärgi ja sihtgrupi alusel

Koolituspakkumise kasutamine tundides		
Tööalane täiendkoolitus	Pedagoogid	Koolijuhid
Ümberõpe	15,03	2,62
Ametialane väljaõpe	6,61	114,59
Kokku ~:	37	164

Tabelis esitatud andmetest selgub, et koolijuhtidel on ligikaudu 3 korda parem juurdepääs koolitustele. Samuti on koolijuhtidele suunatud koolituskursusi enam kui 4-kordne ülekaal pedagoogidele suunatud koolituskursustega võrreldes. Samas on selge, et juba töötavad koolijuhid ei vaja ümberõpet ja pedagoogi ametialane väljaõpe täiendkoolituse korras on suhteliselt väike (pedagoogi kutse omandatakse tasemeõppes või tasemeõppele järgneva õppe käigus). Pedagoogide ametialase koolituse vähene maht ühe isiku kohta näitab tõenäoliselt seda, et järjest enam töötab koolides kvalifikatsiooninõuetele vastavaid pedagooge.

Ametialase koolituse suur erinevus tuleneb asjaolust, et õpetaja ametikohale võib asuda vastava kutse olemasolul, koolijuhi ametikohale asumine eeldab aga vastamist täiendavatele nõuetele ja koolitusele asumine toimub sageli ametikohale asumisele järgnevalt.

Tabel 3

Koolitusel osalemine lähtuvalt õppekava eesmärgist

Õppekava eesmärk	Õppijatunde	Õppijate arv	Tunde õppija kohta keskmiselt
Üldpedagoogiline	133272	3290	40,5
Ainedidaktiline	397646	5929	67
Juhtimine	172500	2419	71,3
Kokku:	713418	11368	61,9

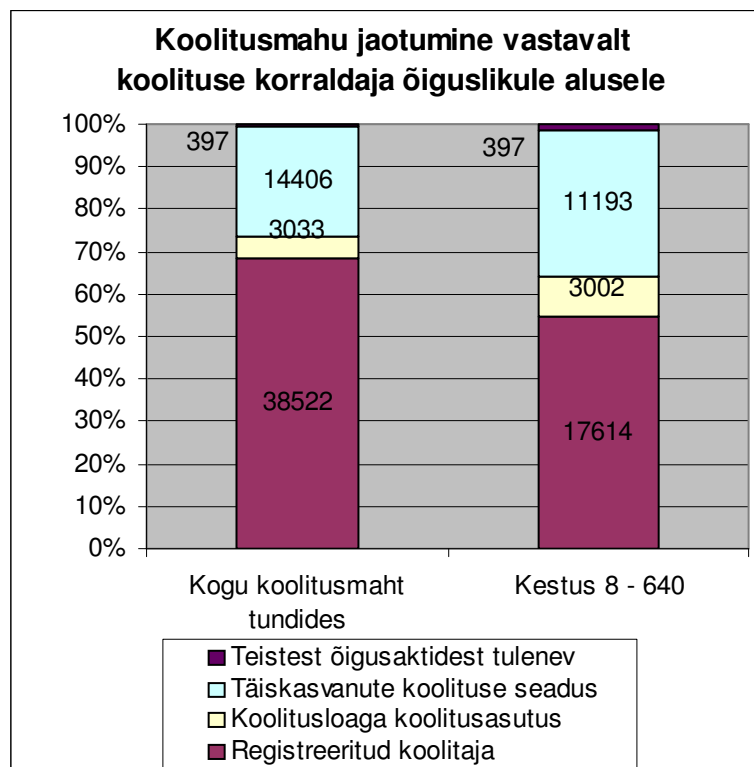
Tabel 3 järgi on enim ära kasutatud registreeritud koolitajate korraldatud juhtimisalaseid koolitusi, vähim aga pedagoogika üldprobleeme selgitavaid koolitusi.

Üldhariduskoolide poolt esitatud andmed

Üldhariduskoolide esitatud aruannete põhjal osalesid vaadeldud koolide pedagoogid koolituskursustel 1128 korral 56358 õppijatunni ulatuses keskmise koormusega 50 tundi.

Kui vaadelda sama grupi osalemist koolitustel kestusega 8 – 640 tundi, osalesid referentgrupi pedagoogid 836 koolitusel (keskmine 2,3 koolitust) keskmiselt 33,8 tunni ulatuses aastas.

Üldhariduskoolide andmete alusel koolitajate õigusliku aluse järgi esitatud kajastub joonisel 1.

Joonis 1. Koolitusmahu jaotus vastavalt koolitaja õiguslikule alusele koolituse läbiviimiseks

Joonis 1 kirjeldab täiendkoolituse õppekavade jaotust koolitaja õigusliku aluse järgi. Andmete alusel võib väita, et 68% täiendkoolituse õppekavadest toimub õppeasutustes, kelle vähemalt üks õppekava on registreeritud vastavas registris. Samas ei ole üldhariduskoolide aruannetest võimalik eristada täiendkoolituse registrisse kantud ja registrisse mittekuuluvat õppekava või selle osa, kuna koolituse tellijad ei tähtsusta õppekava registrisse kuulumist (pole vahet, kas koolituse organiseerib TÜ täiendkoolituse osakond või TÜ matemaatikateaduskonna õpetajakoolituse õppetool). Samuti on ülejäänud 32% koolituse mahust vaid 1% seotud koolitusega, mille läbimise kohustus tuleneb otseselt teistest õigusaktidest ja on õppijale kohustuslik.

Kui võrrelda õppijatundide jaotust kestuse vahemikus 8 – 640 tundi samadel alustel, on tulemus mõnevõrra erinev.

Nii võib väita, et õppepäevade ja 640 tunnist pikemad ümberõppe, kvalifikatsiooninõuetega vastavusse viimiseks suunatud kursused ning taseme- ja astmekoolituses osalemine tegelikult kvalifikatsioonile vastates vähendab oluliselt täiendkoolituse võimalust neile pedagoogidele, kes vajavad või soovivad üksnes täiendkoolitust.

31% kogu koolitusmahust ja 35% 8 – 640 tunni pikkustest täiendkoolituse kursustest on korraldatud ettevõtjate ja asutuste poolt, kelle tegevuse kohta eelnev informatsioon puudub või teabe hankimine on raskendatud.

Üldhariduskoolide esitatud andmete analüüs täiendab ja täpsustab pedagoogide tööalase koolituse koolituspakkumise jagunemist. Lisaks registrisse kantud koolitajatele omavad õigust koolitust läbi viia kõik “Täiskasvanute koolituse seaduses”/ “Haridusseaduses” nimetatud koolitajad.

Koolide poolt esitatud andmete põhjal õppekava eesmärgi, koolituse eesmärgi ja koolituse sihtgrupi esitamisel tuleb silmas pidada asjaolu, et “Haridustöötajate kutseoskuste täiustamise kord” kirjeldab üksikasjalikult

haridustöötajate kutseoskuste täiustamist, mitte kutse- ja ametialast väljaõpet ja et enamuse registrisse kantud täiendkoolituse pakkujaid on kõrgkoolid, kes lisaks täiendkoolitusele pakuvad ka taseme- ja astmeharidust.

Tabel 4

Koolituse pakkumine õppekavast lähtuvalt

	Õppijatunde	Õppijate arv	Keskmine
Üldpedagoogiline	10189	466	22
Ainedidaktiline	31443	449	70,
Juhtimine	14329	196	73
Teiste õigusaktide alusel	397	17	23
Kokku	56358	1128	50,0

Võrreldes ainult registrisse kantud koolitajate samade andmetega, on näha mitmed olulised muutused õppekava eesmärgi osas. Oluliselt väheneb üldpedagoogilise koolituse keskmine kestus, seda eeskätt õppijatundide üldmahu suurenemise tõttu teiste õppekavade koguõppemahu suurenemise arvelt.

Ainedidaktilise täiendkoolituse õppekavade osatähtsuse mõõdukas kasv keskmise koolituse kestuse osas tuleneb kahest asjaolust: kõigepealt suurendab õppijate arvu riiklike lõpueksamite ja õpikutuvustuste alastel õppepäevadel osalemine, teiseks mõjutab koolituse keskmist kestust aktiivne osalemine ainealases taseme- ja ümberõppekoolituses.

Tabel 5

Koolituse eesmärk

Õppekava eesmärk	Sihtrühm					
	1	2	Kokku osalejaid	1	2	Kokku õppijatunde
Töölane täiendkoolitus	859	92	951	16486	1135	17621
Ümberõpe	58	16	74	14106	2486	16592
Ametialane väljaõpe	5	31	36	457	3084	3541
Taseme/astmekoolitus	10	1	11	14640	3200	17840
Muu	55	1	56	674	90	764
Kokku:	987	141	1128	46363	9995	56358

märkus: 1 – pedagoog, 2 – koolijuht

Tabel 5 võrdluses Eesti keskmise koolitusvõimalusega (Tabel 2) näitab, et tööalase koolituse võimalused kasutatud koolituste arvus olid referentgrupi moodustanud koolide juhtidel veelgi suuremad – 5,6 koolitust koolijuhtidel ja ligikaudu 3 pedagoogidel aastas.

Selgitust vajab registrisse kantud koolitajate esitatud andmete suur lahknevus referentgrupi andmetest – koolijuhtide tegelik koolitusvõimalus ületas registrisse kantud koolitajate pakutud koolitusvõimalust 2,4-kordselt, pedagoogide osas koguni 4,3-kordselt.

Koolitusvõimaluse sedavõrd suur erinevus kursuste – kuid mitte koolituse kestuse osas – tuleneb otseselt koolituse korraldamise õigust omavate institutsioonide ringi laienemisest ja võimalusest käsitleda koolitusena väga erinevaid tegevusi

Koolituse eesmärk sihtgrupi alusel

Keskmine kestus				
	Pedagoogid	Neist registris	Koolijuhi d	Neist registris
Täiendkoolitus	47,76	16,46	45,4	0,8
Ümberõpe	42,36	33,3	99,4	69,4
Ametialane väljaõpe	1,37	0,9	123,3	100
Taseme/astmeharidus	43,96	40,12	128	128
Kokku ~:	135	91	396	298

Tabeli 6 andmeid mõjutavad oluliselt taseme ja astmehariduslike õppekavade suhteliselt suur osatähtsus koolitusena kvalifitseeritava õppetöö hulgas. Tabeli põhjal saab mõõta registrisse kantud õppekavade osatähtsust tegeliku koolituspakkumise suhtes. Nii on pedagoogide täiendkoolituse kattuvus 34% (koolijuhtidel vastavalt 2%), ümberõppe kattuvus 79% (70%), ametialase väljaõppe kattuvus 70% (81%), taseme- ja astmehariduses 91% (100%). Register kajastab seejuures täiend- ja ümberõppe ning ametialaste oskuste omandamisele suunatud õppekavasid.

Kui eraldada esitatud andmetest koolitused, mida käesolevas analüüsis ei loeta tööalaseks koolituseks (taseme- ja astmeõppe õppekavad ning õppekavad kestusega kuni 8 tundi), väheneb referentgrupi andmetele tuginedes koolitusvõimalus järgmiselt (Tabel 7).

Koolitusvõimalus täiendkoolituse mõistes

Referentgrupp kokku		Täiendkoolituse maht kokku		Vastavuse %	Registreeritud koolituse maht kokku		Vastavuse %
Koolitus	Õppijatunde	Koolitus	Õppijatunde		Koolitus	Õppijatunde	
1128	56358	845	32206	57%	268	17614	31%

Tabelis esitatud protsendid kinnitavad sageli atesteerimisel esilekerkivat probleemi, mil atesteerimiskomisjon ei suuda tuvastada esitatud täiendkoolituse tunnistuste õigsust ja vastavust täiendkoolituse mõistele.

Täiendkoolituse ressursside kasutamine riikliku järelevalve aktide põhjal

Riikliku järelevalve käigus pöörati tähelepanu täiendkoolituse ressursside kasutamisele. Aktide põhjal võib väita, ressursside kasutamine vajab täiendavat põhjalikku kontrollimist. Ühelt poolt tasutakse täiendkoolituse vahendite arvelt eelarve muude artiklite kulusid või kulusid, mida oleks õigem käsitleda isiklike väljaminekutena. Näiteks on tasutud:

- tasutakse Koolijuhtide Ühenduse ja Võõrkeeleõpetajate Seltsi liikmemaksu;
- tasutakse lastevanemate koosoleku lektori honorar.

On koolijuhte, kes ei erista taseme-, kutse ja täiendõpet või eiravad õigusakte teadlikult, mistõttu tasutakse õppeteenustasu osaliselt või täielikult taseme- või kraadiõppes osalemise eest; suunatakse pedagoogilisele koolitusele pedagoogi kvalifikatsiooninõuetele vastav isik.

Esineb juhtumeid, kus koolile eraldatud täiendkoolituse vahendite kasutamise otstarbekus ja efektiivsus on küsitava väärtusega. Näiteks:

- korraldatakse kooli konverents (43% eelarvest), nelja õpetaja täiendkoolitus (38%), koolijuhi koolitus (16%) ja sotsiodünaamiline kutsenõustamine (3%);
- võimaldatakse koolituskulu pedagoogile 1196 krooni ulatuses 5,5 koolituspäeva jooksul aastas (koolituspäeva maksumus 218 krooni) ja koolijuhile 14 päeva jooksul aastas (koolijuhtide sektsioon) keskmise maksumusega 581 krooni päev;
- korraldatakse koolitus, mille tulemusena koolitaja väljastab tõendi "Täiendkoolitus 10le";

Riikliku järelvalve aktide põhjal on mitmeid näiteid, kus koolituse korraldajate tähelepanematus vastuvõtutingimuste järgimises võimaldab ametialasele koolitusele asuda õpingute alustamise eelduseks olevat haridustaset omamata.

VIII. ÕPETAJAKOOLITUSE ÕPPEKAVADE ANALÜÜS AKREDITEERIMISOTSUSTE ALUSEL

Õpetajakoolituse õppekavade analüüsiks kasutasime Kõrghariduse Hindamise Nõukogu (KHN) akrediteerimise otsusteid 31 õppevaldkonnale 6 kõrgkoolis. Ekspertkomisjon tutvub õppekava akrediteerimisel

- *kooli poolt esitatud eneseanalüüsiga;*
- *vestleb kõrgkooli juhtkonnaga, õppetööd läbiviivate õppejõududega ning üliõpilastega;*
- *vaatab üle kooli ruumid, mis on seotud õppetöö läbiviimisega (auditooriumid, klassid, õppejõudude ruumid, laboratooriumid, arvutiklassid ja raamatukogu).*

Komisjon kirjutab inglisekeelse aruande, mis esitatakse Kõrghariduse Hindamise Nõukogule ja kõrgkoolile. Koolil on õigus kommenteerida aruannet ja esitada vastuväited. KHN vormistab oma otsuse, milles esitab olulisimad ekspertkomisjoni poolt tuvastatud faktid.

- *Õppekavade akrediteerimine toimub kõrgkoolis valdkondade kaupa, mis tähendab, et õpetajakoolituse õppekava kuulub mingi ainevaldkonna juurde. Näiteks antakse ajalooõpetaja õppekavale hinnang ajaloo akrediteerimisel.*
- *Eesti kõrgkoolides analüüsiti 31 valdkonna hindamist perioodil 1998 kuni 2002 (Lisa). Hinnatud koolidest on 2 lõpetanud tegevuse ja nendest ühe kooli õppekavadel on lõpetatud õppetegevus. Valdkonna hindamiseks moodustatud ekspertkomisjoni liikmed on ala tunnustatud spetsialistid, üldjuhul professorid. Valdkonna hindamisel (v.a. pedagoogika) puudusid ekspertkomisjoni koosseisus pedagoogika- ja didaktikaspetsialistid, mistõttu tagasiside just õpetajakoolituse sisupoolele erinevates valdkondades jäi tagasihoidlikuks. Hinnatud valdkondadest olid 2 kasvatusteaduste valdkonna akrediteerimised, 5 akrediteerimisel hinnati ainult õpetajakoolituse õppekavasid. Seega ainult 7 juhtumil 31st (23% akrediteerimistest) oli ekspertkomisjon suuteline hindama õpetajakoolituse pedagoogilist poolt.*

Ülejäänud 24 valdkonna akrediteerimisel mainiti õpetajakoolitust akrediteerimisotsuses 11 korral (46 % juhtudest). Kõigist akrediteerimisotsustest mainisid õpetajakoolitust 61% otsustest (19 korral 31st). Kaheteistkümne valdkonna akrediteerimisega anti positiivne hinnang ka õpetajakoolituse õppekavadele, mainimata neid otsuses.

Üldhinnangud õppekavadele ja teostusele, mis ei sõltu materiaalsest baasist võib jagada järgmiselt:

- hinnanguteks õppekava struktuurile; õppekava sisule;
- hinnanguteks õppejõududele.

Õppekavade eesmärgistust peetakse probleemiks 7 korral 31st.

Õppekavade ainete sisu vajab parandamist 12 juhtumil, neist 2 juhtumil on tegu süsteemitu ainetevalikuga, 5 juhtumil vananenud õppesisuga ja 5 juhtumil on olulised osad õppekavast puudu (neist 2 korral pedagoogika valdkonnas) või on tegu õppekavade erinevate osade ebaproportsionaalsusega (näiteks saksa filoloogias keele ja kirjanduse suhe).

Õppekavade struktuurid vajavad parandamist ekspertide arvamusel 4 juhtumil, neist kahel juhtumil on viidatud õppekava killustatusele väikesemahuliste ainetega. Osaliselt on struktuuri probleemid seotud ainete valikuga.

Õppejõudude hindamisel toodi välja kolm põhilist aspekti:

- 8 juhtumil (26%) peeti õppejõudude formaalset kvalifikatsiooni ebapiisavaks (doktorikraadid);
- 5 juhtumil (16%) toodi välja õppejõudude pedagoogiliste oskuste ja enesetäienduse nõrkust;
- 5 juhtumil (16%) viidati õppejõudude teadustöö nõrkusele.

Seega akrediteerimise tulemuste põhjal saab väita, et hinnatakse eelkõige õppekava struktuuri ja eesmärgistust ning tehakse ettepanekuid õppekava kujundamiseks. Enamus hinnanguid on ainekesksed ning seetõttu võib väita, et toimunud akrediteerimistest on vähe kasu hinnangu andmisel õpetajakoolituse sisule. Vastav informatsioon on vajalik nii kõrgkoolidele, täiendamaks ja arendamaks õpetajakoolituse sisupoolt, kui ka haridusministeeriumile, kes riiklikul tasemel peab tagama pedagoogide kõrge kvalifitseerituse. Hästi kvalifitseeritud õpetajaskond hoiaks ära või vähendaks oluliselt mitmeidki probleeme laste ja noorte kasvatamisel ja õpetamisel.

Välja võib tuua järgmisi ekspertidepoolsed märkusi, mis puudutasid õpetajakoolituse õppekavasid:

- praktika halb eesmärgistus ja lühidus;
- õpetajakoolitusega seotud koolipraktika peaks olema pikem ja algama õpingute varasemates etappides;
- soovitatakse bakalaureuseõppega paralleelset õpetajakoolitust, mitte bakalaureuseõppele järgnevat;
- õpetamise aktsendid on liialt seotud probleemidega “kuidas õpetada”, jättes tagaplaanile “kuidas õppida” ;
- õppekava väärriks süvendamist puuetega õpilaste vajaduste käsitlemisega ning klassidistsipliini alase ainega.

Parimad hinnangud õpetajakoolituse osas on saanud Tartu Õpetajate Seminari klassiõpetaja õppekava ja Tartu Ülikooli füüsikaõpetaja õppekava.

IX. KODANIKU PROBLEEMIDE ANALÜÜS 2002. AASTAL LAEKUNUD KIRJADE PÕHJAL

Alljärgnev analüüs põhineb kodanike kirjadel, mis on Haridusministeeriumi järelevalveosakonda laekunud paberkanjal ning Haridusministeeriumi koduleheküljel avatud probleemide postkasti vahendusel.

Analüüs haarab 118 probleemipüstitust. Nimetatud number ei väljenda kirjade arvu, vaid probleeme. Kuna sageli sisaldab kaebus/avaldus mitut probleemi ning tihti kaasneb ühe probleemi lahendamisega kirjavahetus, on kodanike probleemide objektiivselt kajastamiseks iga kaebuse/avalduse sisu üksikasjalikult läbitöötatud ja eraldi esitatud.

Analüüs ei kajasta kõiki järelevalveosakonda nimetatud ajaperioodil laekunud kirju. Käsitluse alt on välja jäetud probleemid, mille lahendamine ei kuulu Haridusministeeriumi pädevusse ning mis on edastatud pädevatele organitele tegelemiseks.

Probleemid on jagatud järgmiste valdkondade ja nende alajaotuste vahel: (vt Tabel 1 *Kodaniku probleemid arvudes*):

Tabel 1.

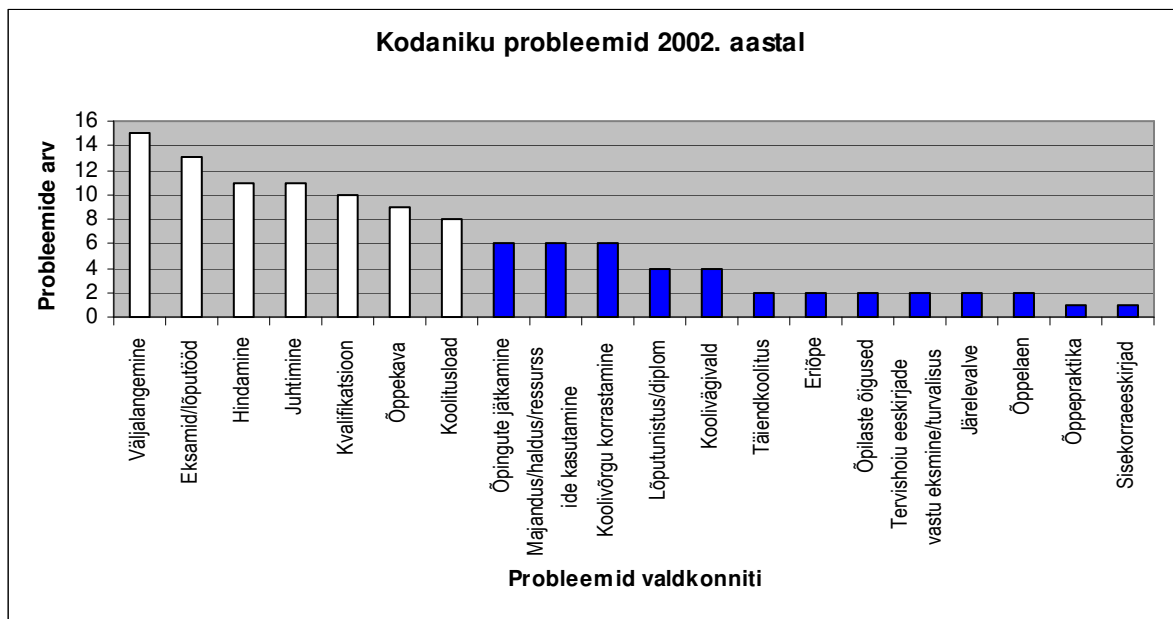
Kodaniku probleemid arvudes

Probleemid valdkonniti	Probleemi valdkonna alajaotused	Probleemid arvudes
Õppe-ja kasvatustöö	Kooli määramine/ vastuvõtt/ väljalangemine	15
	Eksamid/lõputööd	13
	Hindamine	11
	Õppekava	9
	Õpingute jätkamine	6
	Lõputunnistus/diplom	4
	Täiendkoolitus	2
	Eriõpe	2
	Õppepraktika	1
		Kokku 63
Kooli sisekliima	Koolivägivald/turvalisus koolis	4
	Õpilaste õigused	2
	Sisekorraeeskirjad	1
		Kokku 7
Juhtimine/personal	Juhtimine	11
	Kvalifikatsioon	10
		Kokku 21
Tervisekaitse probleemid	Tervishoiu eeskirjade vastu eksimised/turvalisus	Kokku 2
Ressursid	Materiaalsed ja finantsressursid	Kokku 7
Muu	Koolitusload	8
	Koolivõrgu korrastamine	6
	Järelevalve	2
	Õppelaen	2
		Kokku 18

Allikas: HM dokumendikaust; HM kodulehekülg

Ülaltoodud tabelist selgub, et valdav enamus laekunud probleemidest puudutab tingliku jaotuse alusel õppe- ja kasvatustöö korraldust õppeasutuses või üldisemalt. Märkimisväärne arv avaldusi/märgukirju juhib tähelepanu pedagoogide või koolijuhtide puudulikule kvalifikatsioonile nii pedagoogiliste teadmiste kui ka sotsiaalsete pädevuste (suhtlemisosakus jne) osas. Probleemid, mis on koondatud muu valdkonna alla, on alajaotuse sisult erinevad. Enam väärib nendest analüüsimist koolituslubade taotlemise ja väljastamisega seotud tegevus, mis äratub tähelepanu just arvukate kaebuste poolest.

Analüüsisides probleeme alajaotuste kaupa, tõusevad domineerivamate probleemina esile õpilaste kooli määramine/vastuvõtt/väljalangemine (15 korral teavitatud), eksamid/lõputööd (13), hindamine (11), juhtimise küsimused üldisemalt (11), pedagoogide/juhtide kvalifikatsioon (10), õppekavaga seotud küsimused (9) ning koolitusloa temaatika (8) (vt Joonis 1 Kodaniku probleemid 2002. aastal).

Allikas: HM dokumendikaust; HM kodulehekül

Joonis 1. Kodaniku probleemid 2002. aastal

Järgnevalt analüüsitakse kodanike avaldustest/kirjadest teravamalt esiletõusnud probleeme, mis ületavad arvuliselt ülejäänud teemasid kaebusi/avaldusi.

Kooli määramine/õpilaste vastuvõtt/koolist väljalangemine (väljaheitmine)

Kirjade sisuks on valdavalt kaebused, milles lapsevanemad ei nõustu õpilase koolist väljaarvamise otsusega ning paluvad anda hinnang kooli vastasisulise toimingu õiguslikkusele ning taotlevad ministeeriumi abi õpilase kooli õpilasnimekirja ennistamisel. Sagedasemad koolist väljaarvamise põhjused on õpilase mitterahuldav edasijõudmine ning ebaõpilaslik käitumine. Tähelepanuväärne on seejuures asjaolu, et õpilase koolist väljaarvamise vajadus ilmneb tavaliselt kooliaasta lõpus. Õppeperioodi keskel reeglina ei teavitata vanemaid õpilase raskustest õppeainetes edasijõudmisel või mitterahuldavast käitumisest. Kool ja/või õpetajad ei otsi paljudel juhtudel kontakti lapsevanemaga (ka vastupidi) probleemide lahendamiseks ja tõsiste tagajärgede nagu – koolist väljaarvamine – vältimiseks.

Mõnel juhul paluvad lastevanemad abi õpilase väljaarvamise põhjuste tuvastamiseks, kuna kooli ei teavita põhjustest või on põhjused jäänud lastevanemale ebaselgeks ja vähe argumenteerituks.

Lisaks kaebustele esitavad lastevanemad konstruktiivseid ettepanekuid olukordade ja probleemide lahendamiseks, näiteks eriõpet vajavate õpilastega seonduvas, kelle erivajadused ei võimalda läbida üldhariduslikku haridusteed 17-aastaseks saamisel. Vastavalt kehtivale õiguskorrale arvatakse 17-aastaseks saanud õpilane kooli õpilastenimekirjast välja. Ettepanekuks on erivajadustega laste kooli määramist puudutav kord läbi vaadata.

Teine teemade ring puudutab õpilase kooli määramist ja vastutõttu. Laekunud kirjad puudutavad kasvatusraskustega õpilastele mõeldud erikoole. Selgub, et mõnel juhul on probleemiks kohtade puudus erikoolis; teisalt erikooli saatmine, mille kohaselt ei ole otsustajate ringi kaasatud lapsevanemad; samuti jääb lapsevanemale selgusetuks, kes tegelikult vastutab ja korraldab õpilase erikooli saatmise. Õpilaste vastuvõttu puudutava probleemidena on juhitud tähelepanu kooli ebaseaduslikule õpilaste vastuvõtule ning ebatervet konkurentsi soosivale tegevusele.

Järeldus: Õppeasutused peavad enam tähtsustama lapsevanemate rolli koolielu korraldamisel, konstruktiivne dialoog kodu ja kooli vahel peab saama reegliks, mitte erandjuhuks. Tähtsustada tuleb klassijuhataja rolli lapsevanemate ja kooli ootuste ning muu informatsiooni vahendamisel. On ilmselge, et kui lastevanemad ja kool informeeriks teineteist vastastikku, oleks mõnedki probleemid õpilaste koolist väljaarvamise ja lahendamise juba nende varase ilmnemise staadiumis.

Õppeasutused peaksid õpilase koolist väljalangemise põhjusi enam analüüsima, sest sageli on koolist väljaarvamine mitterahuldava õppeedukuse ning ebaõpilasliku käitumise pärast oluliselt valulisema probleemi - koolivägivalla, nii füüsilise, kuid peamiselt psüühilise vägivalla, kooli ebatervete sisekliima ning keeruliste sotsiaalsete suhete - tulemus. Kannatajaks jääb reeglina õpilane, ebapedagoogiliselt ja/või ebaeetiliselt käitunud pedagoog aga jätkab tööd koolis.

Eksamid/lõputööd

Antud teema all avaldatakse arvamust:

- *riigieksamite kahekümne punktilise piirmäära kehtestamise negatiivsetest aspektidest;*
- *riigieksamite korralduse osas, mis annab eelise eesti õppekeelega koolide õpilaste eksamiteks valmistamisel – eksamite vahelised tähtajad võimaldavad pikemat ettevalmistusperioodi, võrreldes vene õppekeelega koolidega;*
- *riigieksami tulemuste teavitamise korral, mis on ebamugav nii koolijuhitidele kooliaasta lõpu planeerimisel kui ka õpilastele;*
- *samuti juhitakse tähelepanu põhjendamatult pikale järjekorrale riigikeele eksami sooritamiseks, mis ulatub väidetavalt 7 - 8 kuule.*

Muuhulgas palutakse ministeeriumilt erinevatel põhjustel võimalust riigieksamite sooritamiseks väljaspool selleks ettenähtud aega.

Kirjalikud päringud antud teema alt on seotud valdavalt kutseharidussüsteemiga. Küsitakse kas kutsekooli lõpetajal on võimalik sooritada riigieksamid, kas ja kuidas mõjutavad kutsekooli lõpetajat riigieksami tulemused ning kas kutsekooli lõpetajal on võimalik jätkata kõrgkoolis jne.

Järeldus: Ministeeriumisse laekunud kirjalikud järelepärimised eksamite ja lõputööde kohta on esitanud valdavalt kutseõppeasutuste juhid, mis on ühelt poolt märk sellest, et probleemiks on koolijuhi suutmatuse iseseisvalt õigusakti lugeda. Kuid positiivne aspekt on siinjuures see, et teadmatus korral küsitakse nõu, mitte ei tegutseda õigusakte eirates.

Hindamine

Kaebused hindamise osas sisaldavad õpilase või lapsevanema mittenoustumist hindega ning oodatakse ühtlasi ministeeriumi kaasabi, selgitamaks hindamise objektiivsust. Mõned näited vaidlustatud probleemidest: vaidlustatakse mitterahuldav suusatundide hinne (varustuse puudumisel), kehalise kasvatuses rahuldav hinne, mis takistab hõbemedaliga lõpetamist (õpilane arsti poolt vabastatud tervislikel põhjustel). Ülejäänud juhtumitel tunnetavad asjaosalised ebaõiglust kooli hindamiskorralduses.

Ettepanekute osas juhitakse tähelepanu hindamise ja hindamiskriteeriumide diferentseerimise vajadusele nii erivajadustega õpilaste lõpueksamite hindamisel, kui ka tavaõppega õpilaste hindamise osas üldiselt. Lapsevanema ettepanek on hinnata õpilase personaalset arengut ja saavutusi, mitte mõõta seda kehtestatud keskmiste normide järgi. Samuti palub õppeasutus luba diferentseeritud hindamissüsteemi kasutamise jätkamist (10-punktsüsteemis hindamine).

Muuhulgas avaldatakse arvamust ja tehakse ettepanekuid riigieksamite hindamise ja apelleerimise korra läbipaistvamaks ja demokraatlikumaks muutmiseks ning avaldatakse soovi apelleerida riigieksami tulemust mitmeid kuid pärast apellatsioonikomisjoni töö lõpetamist.

Kirjalike päringute rubriigis esitab õppeasutuse juht päringu õpilaste hindamise korda puudutava rakendusakti tõlgendamiseks.

Järeldus: Hindamist puudutavad probleemid viitavad jällegi koolijuhi ebapädevusele koolikorraldust reguleerivale õigusaktide tundmisel. Samuti ilmneb kirjadest, et probleemiks on üldine infopuudus (info, mis puudutab õigusaktidest tulenevaid õigusi ja kohustusi) pedagoogide, õpilaste ja lapsevanemate seas, kuid infopuudus laieneb olulise põhjusena paljudele teistele probleemidele. Koolijuhi õigusteadlikkuse kasvades, peab koolijuht vajalikest koolikorraldust puudutavatest õigusnormide sisust teavitama kogu kooli personali, kaasa arvatud õpilasi ja nende vanemaid. Selliselt vähendatakse probleemide tekkimist kooli tasandil ning ebameeldivat välissekkumist probleemide lahendamisse väljastpoolt.

Juhtimine

Õpilased/lapsevanemad/pedagoogiline kollektiiv avaldavad rahulolematust kooli juhi ja/või juhtkonna juhtimisalase tegevuse üle järgmistes punktides:

- *üldise administratiivset laadi ning õppekorraldust puudutava seadusandluse mittetundmine;*
- *finantsdistsipliini rikkumine, kahtlased tehingud riigivaraga;*

- *kooli õppe-ja kasvatustegevuse juhtimine;*
- *suutmatus kindlustada kooli kvalifitseeritud ja kõrgete eetiliste väärtustega personaliga;*
- *ebaterve ja pingelise tööõhkkonna soodustamine ning ebademokraatliku juhtimisstiili praktiseerimine;*
- *puudused õppekava/tunniplaani koostamisel, ebapiisavad/vananenud õppematerjalid;*
- *seadustele mittevastav käitumine ja kooli mainet kahjustav tegevus.*

Järeldus: Juhtimist puudutavatest kaebuste sisust järeldub, et mitmed koolijuhid ei täida neile seadusega sätestatud ülesandeid ning see seab kahtluse alla nende piisava pädevuse juhtimisalaseks tegevuseks.

Juhi/pedagoogide kvalifikatsioon ja tööle asumine

Õpilased ja lastevanemad avaldavad rahulolematust pedagoogi(de) pedagoogiliste oskuste puudumise, õpetamismeetodite õpilaste eale mittevastavuse ning ebaprofessionaalse käitumise kohta õpilastega.

Pedagoogide pöördumiste sisuks on töölepingu lõpetamise vaidlustamine nõutava kvalifikatsiooni puudumisel ja kvalifikatsiooni ennistamise taotlemine. Haridusministeeriumil palutakse hinnata juhi ja/või juhtkonna ja/või konkursikomisjoni tegevuse vastavust seadusele seoses ametikoha täitmiseks läbiviidava konkursi väljakuulutamise, korraldamise, läbiviimisega ning kandidaatide nõutavale kvalifikatsioonile vastamisega.

Samuti paluvad pedagoogid hinnata hariduse vastavust nõutavale kvalifikatsioonile.

On esitatud ka vastavasisulisi ettepanekuid. Pedagoog pöördub ettepanekuga muuta pedagoogide atesteerimise korda ning kvalifikatsiooni tõstmise ja säilitamise tingimusi (3-aastane staaži nõue ei õigusta juhul, kui õpetaja on pikemal enesetäiendamisel või haige).

Koolitusluba

Tüüpiliseks küsimuseks, mis kodanike huvitab, on koolituslubade olemasolu õppeasutusel ning selle õppekavadel. Järelepärimise õppeasutuse koolituslubade kehtivuse (samuti akrediteerimise) kohta on esitanud ka välisorganisatsioonid, keda huvitab tõenäoliselt Eesti kodaniku töölevärbamisel diplomi väärtus. Samas küsitakse ikka ja jälle, kas eraõppeasutusest, millel puudub koolitusluba, on võimalik saada riiklikult tunnustatud diplomit.

Kodaniku kirjad juhivad tähelepanu ka n.ö petturkoolidele, mis viivad läbi õppetööd õppekavade alusel, millele ei ole väljastatud koolitusluba.

Kaebus on esitatud ka Haridusministeeriumi tegevusele seoses koolituslubade menetlemisega, mis väljendab ilmset kibestumist koolitusloa väljastamise keeldumise otsuse üle. Kaebuses vaidlustatakse koolitusloa väljastamise keeldumise otsus, millega seatakse kahtluse alla ekspertiisikomisjoni liikmete pädevus ja komisjoni korrektne töökorraldus.

Õppekava

Õppekava puudutavad probleemid on seotud valdavalt keele õpetamisega (nii riigi- kui ka võõrkeele): riiklik õppekava eesti keele ja kirjanduse osas ei ühti koolides kasutusesoleva õppekirjandusega; lastevanemad

avaldata rahulolematust, mille põhjuseks on valikuvabaduse puudumine A-võõrkeele õppimisel; samuti ei olda rahul olukorraga, kus õppeasutus soosib riigikeele õppimist keelegruppidesse jagunemata.

Lastevanemad juhivad tähelepanu mitmete ainete õpetamise olukorrale koolis, mille õpetamisel puudub õpilaste arengut soodustav stabiilsus (tundide ärajäämine, pädevate õpetajate puudumine). Samuti viidatakse mõnede õpikute sisule, mis ei arenda lapsevanema arvates piisavalt õpilase mõtlemist, vaid suunavad tuupimisele (matemaatika, loodusteadused).

Üksikute probleemidena seaduslikkuse küsimuses võib veel nimetada lapsevanema taotlust tunnistada kehtetuks ja seadusele mittevastavaks õpilasele määratud õppevormi korraldus (koduõpe).

Üldine järeldus

Kodanike probleemide, ettepanekute ja tähelepanekute ülevaade näitab üldise tendentsina probleeme seaduse täitmisel. Seega taandub enamik kaebustest, ettepanekutest ja tähelepanekutest ühele probleemile, s.o õigusaktide mittetundmine, nende mitmeti tõlgendamine ning sageli ka teadlik seadusliku tegevuse eiramine.

Kodanike läkitatud kaebuste, tähelepanekute ja ettepanekute analüüsi tulemused näitavad, et probleemiks on koolikorralduslikud valdkonnad, mis on reguleeritud järgmiste õigusaktidega:

Seadused

- *Alaealiste mõjutusvahendite seadus;*
- *Eesti Vabariigi töölepingu seadus;*
- *Erakooliseadus;*
- *Haridusseadus;*
- *Huvialakooliseadus;*
- *Koolieelse lasteasutuse seadus;*
- *Kutseõppeasutuse seadus;*
- *Põhikooli –ja gümnaasiumiseadus;*
- *Täiskasvanute koolituse seadus.*

Määrused

- *Apellatsioonikomisjoni töökord;*
- *Haridust tõendava dokumendi duplikaadi väljaandmise kord;*
- *Koduõppe kord;*
- *Kooli tervisekaitseõuded;*
- *Koolieelse lasteasutuse õppe-ja kasvatustegevuse üle teostatava riikliku järelevalve läbiviimise korra kinnitamine;*
- *Kutseõppeasutusse õpilaste vastuvõtu korra kinnitamine;*
- *Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord;*
- *Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded;*
- *Põhikooli ja gümnaasiumi lõpetamiseksksamiperioodide määramine;*

- *Põhikooli ja gümnaasiumi lõpueksamite korraldamise ning põhikooli ja gümnaasiumi lõpetamise tingimused ja kord;*
- *Põhikooli ja gümnaasiumi lõputunnistuse ning riigieksamtunnistuse statuut ja vorm;*
- *Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava;*
- *Põhikooli ja gümnaasiumi õpilaste vastuvõtmise, ühest koolist teise ülemineku, koolist lahkumise ja väljaheitmise korra kinnitamine;*
- *Riikliku järelevalve läbiviimise kord;*
- *Toimetuleku riikliku õppekava kinnitamine;*
- *Õpilaste ja üliõpilaste sõidukulu iga-aastase hüvitamise ulatus ja kord;*
- *Õpilaste hindamise kord;*
- *Õppelaenu andmise ja tagasimaksmise ning õppelaenu tagastamisel soodustuse andmise korra kinnitamine;*
- *2001/2002. õppeaasta riigieksamite ja põhikooli ühtlustatud küsimuste ja ülesannetega lõpueksamite õppeained, vormid ja ajad.*

KOKKUVÕTE

Õppeasutuse põhieesmärk on tagada iga lapse/noore areng, mis annaks võimaluse lapsel/noorel tulla elus toime ja anda oma panus ühiskonna arenguks.

Võttes arvesse 2001/2002. õppeaasta koolieelsete lasteasutuste ning üld- ja kutsehariduse riikliku ja teenistusliku järelevalve tulemusi, kodanike avalduste ja ettepanekute ning alaealiste komisjonide aruannete analüüsi tulemusi, samuti kõrgkoolide akrediteerimisotsuste analüüsi tulemusi, teeb järelevalveosakond järgmised ettepanekud:

- Koolieelsetel lasteasutustel ja koolidel on vajalik selgelt teadvustada õppeasutuse olemasolu ja tegevuse eesmärk "Haridusseaduse" kohaselt – luua soodsad tingimused isiksuse arenguks; kujundada seadusi austavaid ja järgivaid inimesi; luua igaühele eeldused pidevõppeks.
- Tunnustada kooli, kohaliku omavalitsuse ja riigi tasandil võrdse tähelepanuga nii ainealase tulemuslikkusega silma paistnud õpilaste õpetajaid kui ka õpetajaid, kes on andnud suure panuse vähemvõimekate õpilaste arendamiseks.
- Iga õpetaja, kooli ja omavalitsuse tasandil tuleb enim tähelepanu osutada õppeasutuse põhieesmärgist johtuva – lapse igakülgse arengu teenistuses oleva õppe- ja kasvatustegevuse planeerimisele. Vajalik on planeerida koolieelse lasteasutuse tegevuskava ja üldhariduskooli aine- ning töökavades õppe- ja kasvatustegevus, mis tagaks lapse igakülgse arengu. Ainealaste teadmiste kõrval tuleb rõhutada sotsiaalsete oskuste, väärtushinnangute ja käitumishinnangute arendamist ja kujundamist, arvestades lapse vajadusi tulenevalt tema eripärast, sotsiaalsest taustast, soolisest erinevusest jms. Terviklik, lapse arenguvajadusi silmaspidav dokument (kooli õppekava, õpetajate töökavad) on aluseks selgelt eesmärgistatud, läbimõeldud õppe- ja kasvatustegevusele tunnis ning noorsootööle tervikuna koolis.
- Koolieelse lasteasutuse ja kooli tasandil analüüsida vajalike tugisüsteemide (sh õigusaktidega kirjeldatud) rakendamist ja ressursside reaalselt kasutamist õpilase erivajadusest tuleneva õpetamise ja õppimise toetamisel. Ühelt poolt on oluline pedagoogide ja õppeasutuse juhtide selge arusaam tugisüsteemide vajalikkusest – nad peaksid vajadusel selgitama kohalikele omavalitsustele tugisüsteemide olulisust, sest kohalikel omavalitsustel on tähtis mõista, et valla/linnavalitsuse kohustuseks on tagada laste arenguks vajalike ressursside olemasolu õppeasutuses. Üleriigiliselt vajab lahendust logopeedilise abi tagamine kõikidele seda vajavatele õpilastele (s h muukeelsetele lastele). Eraldi tähelepanu vajab logopeediline teenindamine koolieelsetes lasteasutustes ja maapiirkondades.
- Koolidel koostöös koolieelsete lasteasutustega analüüsida varakult (koolieelses lasteasutuses ja põhikooli I kooliastmes; õppeaasta jooksul) õpiedutuse ja sellest tuleneva hilisema võimaliku koolikohustuse mittetäitmise põhjusi ning teavitada õpi- jm raskuste ilmnemisel koheselt vanemaid. Õigeaegne koolipoolne

reageerimine hoiab ära/vähendab nihkeid õpilaste enesehinnangus, väärkäitumist ja võimaldab kiiremini rakendada õpilasele tuge õpieesmärkide saavutamisel ning lahendada tekkinud probleeme.

- Täiendada koolide tüüpkoosseisu sotsiaalpedagoogi ja eripedagoogi ametikohaga. Planeerida riigieelarvesse õppeasutuse logopeedi/eripedagoogi palga- ja täiendkoolitusevahendid.
- Koolidel on soovitatav välja töötada õpilaste tunnustamissüsteem, läbi mõelda õpilaste motiveerimine õppetöös ja huvitegevuses osalemiseks ning vähendada karistamist õpilaste mõjutamisvahendina.
- Järgida rangelt õigusaktidega sätestatud hindamis põhimõtteid, tõsta õpetaja kutsealast kompetentsust murdealiste õpilastega suhtlemisel nii õpetajate põhi- kui ka täiendkoolituses, hoidmaks ära õpilaste hindegas karistamise juhtumeid.
- Lasteaia-, klassi- ja aineõpetajate ettevalmistuses tõsta kutsealast kompetentsust tööks erivajadustega laste ja õpilastega.
- Õpetajakoolitusega seotud koolipraktika peab olema pikem, selgemalt eesmärgistatud, algama õpingute varasemates etappides ning olema paralleelne bakalaureuseõppega. Õpetajate ettevalmistamisel on olulisim *õppima õpetamise* tähtsustamine ning õpetaja enesekehtestamise oskuse omandamine.
- Täiendkoolituse planeerimisel ja läbiviimisel õppeasutuses kujundada süsteem, arvestada kogu personali täiendkoolituse vajadusi ja toetada õppeasutuse eesmärkide täitmist.
- Tõhustada sisekontrolli nii kooli juhtkonna kui ka kooli pidaja poolt kooli õiguspärase tegevuse tagamisel ja ressursside otstarbekal kasutamisel.
- Kasutada tulemuslikkuse saavutamisel enam õppeasutusepoolset enesehindamist ja hindamistulemusi.

Õpetajate/õppeasutuste juhid peavad täitma õigusakte täismahus, sest nii kujuneb õpilastes mõtteviis, et õigusaktides sätestatud õiguste ja kohustuste järgimine on igale kodanikule enesestmõistetav. Samas on oluline, et noor tajuks õpetajate/õppeasutuste juhtide aktiivset hoiakut ja tegevust täiendus-/parandusettepanekute esitamise näol õigusliku regulatsiooni parendamiseks.

LISAD

Koolieelsete lasteasutuste kompleksne järelevalve

Maakond	Kokku		Lasteaed		Lasteaed-alkkool	
	Arv	%	Arv	Nimi	Arv	Nimi
HARJU	26	25	23	Vasalemma, Rummu, Kehra, Saue Midrimaa, Aegviidu, Saku Päikesekild, Saku Terake, Loksa, Aruküla Waldorf, Aruküla Rukkilill, Raasiku, Haiba Riisikas, Tallinna Karikakar, -Haraka, -Läänemere, -Vesiroos, -Kraavikröll,- Ojake,-Järveotsa,-Pirita,-Männiku,-Männi, Kadrioru	3	Kurtna, Kajamaa, Tallinna Kristiine
HIIU	0	0	0		0	
IDA-VIRU	10	10	10	Kohtla-Järve Karuke, - Tuvike, -Väikemees, -Kakuke,-Muinasjutt, Sillamäe Pääsupesa, Narva Pingviin, Kohtla-Nõmme Liblikas, Vaivara, Narva-Jõesuu Karikakar	0	
JÕGEVA	6	6	4	Siimusti, Jõgeva Karikakar, Kamari, Voore,	2	Kuremaa, Aidu
JÄRVA	5	5	5	Türi-Alliku, Roosna-Alliku, Jäneda, Lokuta, Imavere	0	
LÄÄNEMAA	2	2	2	Haapsalu Tareke, Lihula	0	
LÄÄNE-VIRU	7	7	6	Vergi, Saksi Naksitrall, Roela, Kadrina Sipsik, Tamsalu, Pajusti Tõrutõnn	1	Hulja
PÕLVA	4	4	4	Saverna, Põlva Lepatriinu, Põlva Mesimumm, Ahja	0	
PÄRNU	8	8	6	Sindi, Pärnu Tammsaare, Tori, Tali, Pärnu Kastani, Surju	2	Tahkuranna, Libatse
RAPLA	5	5	2	Rapla Naksitrallid, Kaja Sepp eralasteaed,	3	Sipa, Laukna, Ingliste
SAARE	5	5	5	Sandla, Aste, Kõige Suurem Sõber, Salme, Kärla	0	
TARTU	7	7	7	Puhja Pääsusilm, Tartu Hellik, Ülenurme, Tartu Mesipuu, Alatskivi, Kallaste, Uula	0	
VALGA	6	6	4	Helme, Hummulu Sipsik, Puka, Tsirguliina,	2	Aakre, Laatre
VILJANDI	7	7	4	Karksi-Nuia, Kõpu, Viljandi Kröll, Kõidama Traksik,	3	Puiatu, Ramsi, Suislepa
VÕRU	4	4	4	Sõmerpalu, Vana-Vastseliina, Vastseliina, Võru Päkapiik	0	
KOKKU	102	100	86		16	

Üldhariduskoolide kompleksne järelevalve

Maakond	Kokku		Gümnaasium		Põhikool		Algkool		Lasteaed - algkool	
	Arv	%	Arv	Nimi	Arv	Nimi	Arv	Nimi	Arv	Nimi
HARJU	34	27	20	Kunstigümn., Pirita Majandusgümn., Kadrioru Saksa Gümn., Tallinna Ühisg., Nõmme, Kehra Kkl, Saue, Öismäe Humanitaarg., Tehnikagümn., Sõle, Pääsküla, Liivalaia, Väike-Öismäe, Saku, 32.KK, 53.KK, Mustamäe Realgümn., Vene, Juhkentali, Läänemere	11	Vasalemma, Aruküla, Raasiku, Aruküla Vaba Waldorfskool, Kivimäe, Kemu, Ämari, Ruila, Aegviidu, Merivälja, Pikavere	0		3	Kurtna, Kajamaa, Tallinna Kristiine
HIIU	2	2	0		2	Palade, Suuremõisa	0		0	
IDA-VIRU	8	6	4	Narva Soldino, Kohtla-Järve Ühisgümn., Kohtla-Järve Vene, Jõhvi Vene	4	Kohtla, Oru, Kohtla-Järve Vahtra, Narva Abikool	0		0	
JÕGEVA	5	4	0		0		3	Pisisaare, Kamari, Luua	2	Kuremaa, Aidu
JÄRVA	7	5	2	Türi Majandusgümn., Paide Ühisgümn.	5	Türi Toimetulekukool, Roosna-Alliku, Jäneda, Ambla, Imavere	0		0	
LÄÄNE	5	4	1	Lihula	2	Palivere, Nõva	2	Uuemõisa, Haapsalu Linna	0	
LÄÄNE-VIRU	6	5	2	Haljala, Rakvere Õhtukeskkool	4	Rakvere Era, Simuna, Aaspere, Uhtna	0		1	Hulja
PÕLVA	4	3	0		3	Tilsi, Kauksi, Leevi	1	Naha	0	
PÄRNU	12	9	4	Sindi, Raeküla, Niidupargi, Pärnu Ühisgümn.	6	Kihnu, Surju, Uulu, Tali, Tori, Viira	0		2	Tahkuranna, Libatse
RAPLA	7	5	2	Kohila, Järvakandi	2	Käru, Hagudi	0		3	Sipa, Laukna, Inglise
SAARE	8	6	1	Kuressaare	5	Kaali, Kaama, Aste, Salme, Kärla	2	Pihla, Randvere	0	
TARTU	8	6	5	Alatskivi Kk.I, Annelinna, Ülenurme, Lähte, Tartu Kunstigümn.	3	Kõrveküla, Tartu Kroonuaia Kool, Kuuste.	0		0	
VALGA	7	5	3	Valga Vene, Tsirguliina, Puka	1	Riidaja	1	Pikasilla	2	Aakre, Laatre
VILJANDI	9	7	2	Suure-Jaani, Võhma	3	Olustvere, Raudna, Kõpu	1	Lilli	3	Puiatu, Ramsi, Suislepa
VÕRU	7	5	2	Vastseliina Kk, Misso	5	Lepistu, Sõmerpalu, Osula, Võru I Põhikool, Võru Järve Kool	0		0	
KOKKU	130	100	48		56		10		16	

Üksikprobleemid tähelepanekute, kaebuste, abipalvete põhjal

Probleemid valdkonniti	Tähelepanekud, kaebused, abipalved
Lõputunnistused/diplomid	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Palutakse abi haridustaseme määramisel ning kvalifikatsiooni sobivuse hindamisel antud ametikoha profiilile; ➤ juhitakse tähelepanu sellele, et haridusasutustele tehtav selgitustöö diplomite/tunnistuste dublikaatide väljastamise korra osas on puudulik. Soovitatakse haridusasutusi dublikaatide väljastamise korrast informeerida (kõrgkooli sisseastujad esitavad mittenõuetekohaselt vormistatud duplikaate). Dublikaatidega seoses on esitatud mitmed järelepärimised diplomi dublikaadi ja hinnete lehe väljastamise korra ja võimaluste kohta (nt kui õppeasutus on likvideeritud); <p>kodanik avaldab arvamust ebaõiglase nõukogudeaegsete diplomite tunnustamise süsteemi kohta ning küsib, kust saada infot diplomite tänapäevaste vastete kohta erialati;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ palutakse abi õppeasutuse/koolitusfirma dokumendi/tunnistuse väljastamise toimingu õigsuse ning lõpudokumendi seaduslikkuse hindamisel.
Õpingute jätkamine	<p>Lastevanemate ja/või õpilaste päringud õpingute jätkamiseks puudutavad enamasti erijuhtumeid, millele taotletakse lahendust erandkorras. Nendeks on</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ edasiõppimise võimalused, kui vahepeal on õpitud välismaal; ➤ eriti andekate laste õpingute jätkamine klassikursust vahele jättes; ➤ õpingute jätkamiseks täiskasvanute gümnaasiumis olles alla 17-aastane; ➤ õpingute jätkamine klassis, mille õpilaste arv on juba piinormi saavutanud.
Koolivõrgu korrastamine (ühendamised/likvideerimised)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Õppeasutuste ühendamise puhul avaldatakse rahulolematust, mis tuleneb tõenäoliselt kartusest muudatuste ees, mis on omakorda põhjustatud juhtkonna ebapiisavast selgitustööst; ➤ on esitatud järelepärimisi erinevate kooli- ja lasteasutuste liikide ühendamise võimalustest; ➤ kohalik omavalitsusorgan teavitab ministeeriumi õppeasutuse tegevuse lõpetamisest seoses õpilaste arvu olulise vähenemisega ja koolinõudluse langusega piirkonnas.
Ressursside kasutus	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Õppeasutus taotleb HM-lt teenistusliku järelevalve läbiviimist; ➤ teavitatakse õppeasutuses toimuvast ressursside ebasihipärasest ja ebaotstarbekast kasutamisest ning finantsdistipliini ja raamatupidamise hea tava rikkumisest; ➤ lapsevanem palub selgitust lasteaia toidukulu arvestamise ja maksmise korra osas; ➤ mitmes kirjas on tõstatatud ka palgaprobleem, kus kutseõppekoolide õpetajad ning logopeedid avaldavad rahulolematust madalamate palkade üle, võrreldes üldhariduskooli õpetajatega; ➤ tehakse ettepanek võtta kasutusele ühtse formaadiga lõputunnistused, mis võimaldaksid ka koolidel käsitsi tööd vähendada (hindeid printida, praegu võimatu);

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ palutakse hinnata õpilaste sõidusoodustuste arvestamise ja väljamaksmise korra vastavust kehtiva seadusandlusega.
Õpilaste/üliõpilaste õigused	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Õpilane soovib informatsiooni õpilaste vastuvõtu korra kohta õppeasutusse, palub hinnata õppeasutuse tegevuse õigsust kooli vastuvõtul ning apelleerib õigusele omandada huvidele ja võimekusele vastav elukutse; ➤ õpetaja juhib tähelepanu õpilaste õigustele varakult teada riigieksami vormi (kirjand/osaoskuseksam)
Täiendkoolitus	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Karistust kandev vang tunneb huvi enesetäiendamise võimaluste kohta metallitöölal rakenduskõrghariduse tasemel; ➤ teavitatakse koolitusfirmast, kelle poolt korraldatud koolituse sisu ja õppematerjalid on vastuolus riikliku õppekavaga.
Koolivägivald/turvalisus koolis	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lapsevanem teatab õpilase väärkohtlemisest koolis ja palub abi, mis tagaks lapsele turvalise, ilma vaimse ja füüsilise vägivaldaga (klassikaaslaste poolt) koolikohustuse täitmise võimaluse; ➤ lapsevanem palub abi koolis toimuvate koolivägivalda probleemide lahendamiseks (koolijuhtkond/õpetajad ei reageeri probleemile, õpetaja psüühiline vägivald, kaasõpilaste füüsiline vägivald, tulemuseks õpilase tervisehäired); ➤ direktorit süüdistatakse naisüliõpilaste ahistamises; ➤ lastevanemad kaebavad õpetaja ebapedagoogilise käitumise üle ning eetikareeglite eksimise vastu (samuti vihje sellele, et kooli direktor ei suuda tagada meeldivat koostööd kõikide lastevanematega).
Tervishoiu eeskirjade vastu eksimine/turvalisus	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kooli töötaja kaebus kooli direktori juhtimisel toimuva õpilaste ebakvaliteetse toitlustamise kohta; ➤ lapsevanema pöördumine kooli selle ümbruskonna turvalisuse küsimuses
Järelevalve	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Maavalitsuse ettepanek jagada tasuta riigieksamite tulemuste analüüsiraamatuid maavalitsustele (abimaterjal gümnaasiumide inspekteerimisel); ➤ juhitakse tähelepanu olukorrale õppeasutuses, kus riikliku järelevalve akt ei ole kättesaadav kollektiivile ega lapsevanematele.
Õppelaen	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Järelepärimine, kas kaugõppes õppivad üliõpilased on õppelaenuõiguslikud; ➤ kutsekooli õpilased kaebavad kooli vastutustundetu käitumise üle õppelaenuõiguslike õpilaste nimekirjade koostamisel ja edastamisel, mis takistab õppelaenuõiguslikel õpilastel õppelaenu saada.
Sisekorraeeskirjad	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Teavitatakse õppeasutusest, mille sisekorraeeskirjad ning ühiselamu sisekorraeeskirjad ei vasta kehtivale seadusandlusele.

Allikas: HM dokumendikaust; HM kodulehekülg

Teenistusliku järelevalve tulemused 2001 – 2002

JUHTIMINE	
JUHTKOND	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kutseõppeasutuse juhtimine, sh tootmistööks ja õppetööks kasutatavate ressursside planeerimine on ebarahuldav, nende kasutamisel esineb tõsiseid puudusi, kooli juhtkonna tegevus ei taga õppeasutuse ette püstitatud ülesannete täitmist, mille tõttu on takistatud pedagoogilise kollektiivi töö koolis. ➤ Kooli direktor ei ole juhindunud oma tegevuses kehtestatud õigusaktidest. ➤ Direktor ei taga oma tööga Kutseõppeasutuse seaduse paragrahvis 24 püstitatud nõudeid. ➤ Direktor ei ole täitnud kooli põhimäärusest tulenevaid ülesandeid. ➤ Teenistusliku järelevalve tulemusena selgus, et kooli juhtkonna tegevus ei taga kooli õpilas- ja õpetajaskonnale ega Haridusministeeriumile piisavat kindlustunnet kooli ette seatud eesmärkide saavutamise suhtes. ➤ Kooli direktor on eksinud üldtunnustatud eetiliste normide vastu, mis on põhjustanud õpetajate usaldamatuse direktori tegevuse vastu. ➤ Direktor ei ole taganud kooli tulemuslikku tööd ning on oma tegevusega põhjustanud kahju kooli mainele. ➤ Juhtimise korraldamatuse tõttu on kannatanud koolis õppetöö korraldus, mis võib hakata mõjutama kooli töö tulemuslikkust.
INFOVAHETUS	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Vajaliku info puudumine on seadnud ohtu kooli tegevuse eesmärkide õigeaegse ja kvaliteetse täitmise.
DOKUMENTATSIOON	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kooli kõiki tegevusi ja protseduure ei ole dokumenteeritud. ➤ Kooli dokumentatsiooni pidamine on ebakorrekne.
PERSONAL, KOOLITUS	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Koolil puudub personalipoliitika, töötulemuste mõõtmiskriteeriumid. ➤ Kooli juhtkonna poolt on täiendkoolitus planeerimata, õpetajatele ei ole loodud tingimusi ja võimalusi täiendkoolituses osalemiseks. ➤ Täiendkoolituse planeerimisel ei ole arvestatud vajadusega täita haridusministri 26.12.2002 määrusega nr 65 kinnitatud "Pedagoogide kvalifikatsiooninõuetes" kehtestatud tingimusi, täiendkoolitusraha kasutamine on juhuslik, ei ole seotud koolisestest vajaduste ja üleriigiliste prioriteetidega.
ARENGUKAVA	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kooli arengukava on kooli nõukogus kinnitamata. ➤ Kooli perspektiivid pikemaks ajaks, õppeprotsessi arendus, õpetajate kaadri uuendamise vajadus, investeringute vajadus on arengukava projektis kajastatud üldsõnaliselt.
ÕPPENÕUKOGU	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Õppenõukogu tegevuses ei ole järgitud kooli põhimäärusest tulenevaid ülesandeid: õppenõukogu arutab ja otsustab kooli õppe- ja kasvatustöö arendamisega seotud küsimusi, õppe- ja kasvatustöö eesmärgid ning nendest tulenevaid ülesandeid, analüüsib õppe- ja kasvatustööd, pedagoogide enesetäiendamist, annab hinnangu õppe- ja kasvatustöö tulemustele ning kavandab meetmeid kooli töö ja pedagoogide enesetäiendamise parendamiseks ja täiustamiseks, arutab ja otsustab õppekavade rakendamise ja õppepraktika korraldamisega seonduvaid küsimusi, arutab ja teeb ettepanekuid koolikorralduse ja sisekorra küsimustes. ➤ Õppenõukogu koosolekul on valdavalt käsitletud õppe- ja kasvatusega seonduvaid probleeme, õppe- ja kasvatustöö analüüs õppenõukogus on tagaplaanil. ➤ Õppenõukogu otsustes puuduvad meetmed otsuste täitmiseks, vastutajad ja täitmise tähtaeg, millest tulenevalt puudub ka kontroll otsuste täitmise üle. ➤ Kooli juhtkond ei ole tajunud sisehindamise olulisust õppe- ja kasvatusalaste probleemide lahendamisel ja kooli strateegiliste eesmärkide täitmisel. Otsustusi tehakse momendi vajadusi arvestades, ei lähtuta töö analüüsist ja perspektiivitundest.

<p>ÕPILASKOND</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Õpilaskond ei oma tegelikku ülevaadet oma õigustest ega kohustustest. Infovahetus on puudulik. ➤ Kehtestamata on kord kooli ja õpilaskodu sisekorraeeskirjade rikkumise eest. Erinevate karistusvahendite kasutamisel jääb arusaamatuks, mille alusel on karistused määratud, direktori käskkirjades viide alusdokumendile puudub. ➤ Kinnitamata on kutseõppeasutuse poolt õpilaste sõidukulude kompenseerimise õppeasutusesisesed eeskirjad.
<p>RAHALISED RESSURSID</p>	
<p>PALGAFOND, TÖÖLEPINGUD, AMETIJUHENDID</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Puudub direktori poolt kinnitatud palgajuhend ja preemiate ning lisatasude määramise kord. ➤ Omamata vastavaid volitusi on kooli direktor määranud töötajatele suuremaid preemiaid ja lisatasusid, kui näeb ette vastav seadusandlus. ➤ Direktor on määranud iseendale preemiat. ➤ Direktor on eksinud üldtunnustatud eetiliste normide vastu, lastes määrata iseendale lisatasu õpilaskodu töö juhendamise eest. ➤ Töölepingute sõlmimisel pole järgitud "Eesti Vabariigi töölepingu seadust". ➤ Töötajate ametijuhendid ei sisalda ametijuhendi kohustuslikke komponente ja vajavad täiustamist ning tulemuskeskseks muutmist. ➤ Kooli juristiga on sõlmitud lisaks töölepingule täiendavaid tööettevõtulepinguid, sealhulgas eraõigusliku juriidilise isiku asutamisdokumentide koostamiseks, mis ei ole riigikooli kulu, summas 40 000 krooni ja dokumentide koostamiseks, mis peaks olema juristi töökohustus, 20 500 krooni ulatuses. ➤ Asedirektoriga on sõlmitud tööettevõtuleping summas 50 000 krooni õppekava koostamise eest, õppekava koostamine peaks olema kollektiivne töö, koordineerimine aga asedirektori tööülesanne. Antud õppekavad on Haridusministeeriumis registreerimata. ➤ Kooli direktor on sõlminud iseendaga tööettevõtulepinguid või volitanud selleks asedirektorit, mis on "Korruptsioonivastase seaduse" paragrahvi 24 lõike 1 rikkumine. Sama paragrahvi lõike 4 järgi on sellised tehingud tühised. ➤ Puhkusetasude arvestamisel on lähtunud 6 kuu keskmisest töötasust ja tööettevõtulepingutest. Seega ei lähtuta Vabariigi Valitsuse 15. detsembri 1998 määrusest nr 278 "Keskmise palga ja puhkusetasu arvutamise kord" punktist 18 ega käsitleta kooli töötajat töötajana, kelle palk arvutatakse töötatud aja ja kindlaksmääratud suurusega palgamäära järgi. ➤ Puhkusetasude väljamaksmisel on rakendatud ühelt väljamakselt kaht tulumaksuvaba miinimumi, mis on vastuolus "Tulumaksuseaduse" paragrahvi 42 lõikega 1. ➤ Kooli atesteerimiskomisjon ei ole oma tegevuses lähtunud haridusministri 28.12.1998 määrusega nr 36 kinnitatud "Pedagoogide atesteerimise tingimustes ja korras" kehtestatud nõuetest, millest tulenevalt riigieelarvelisi vahendeid pedagoogide töö tasustamiseks ei kasutata vastavalt kehtivale töötasustamise korrale. ➤ Kooli rahalisi ressursse on kasutatud ebasihipäraselt ja palgafondi ebaökonomiselt.
<p>EELARVE</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Eelarve kasutamine ei ole seaduspärane. ➤ Direktor ei ole esitanud kooli nõukogule aruannet eelarve täitmise kohta, mis on soodustanud ressursside ebaefektiivset kasutamist ja nõrgendanud kontrolli ressursside kasutamise üle.
<p>LEPINGUD</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rendilepinguid on sõlmitud viis, millest kolme nimetatakse koostöölepinguteks. Sisuliselt on need aga rendilepingud. Renditulu ei kajastu asutuse tulus, ka pole renditulu kantud riigieelarvesse, mis on "Riigivara seaduse" paragrahvi 16 lõike 4 rikkumine ja Vabariigi Valitsuse 01.08.1995 määrusega nr 285 kinnitatud "Riigivara kasutusse andmise korra" punkti 83 täitmata jätmise. Rendileping on kandmata Riigivara registrisse. ➤ Kooli direktor on sõlminud lepinguid majandusosakonna juhatajaga seotud oleva firmaga ja volitanud lepingute ettevalmistamise ning vormistamise majandusosakonna juhatajale.

RIIGIHANKED	<ul style="list-style-type: none"> ➤ AS on teostanud 2001. aastal erinevaid remonttöid kogusummas 719370,18 krooni seisuga 11.09.2001. Remonttööde tellimisel ei ole arvestatud "Riigihanke seadusega", mis on seaduse paragrahvi 2 lõike 7 punkti 2 täitmata jätmise. Teenistusliku järelevalve käigus ei esitatud tööde teostamiseks sõlmitud lepinguid, kalkulatsioone ja tööde vastuvõtu dokumente, kuna nimetatud dokumente raamatupidamises ei olnud. ➤ Kivisöehankeid on teostatud 2001. aastal summas 445 200 krooni ja 2002. aastal ainult jaanuaris 116 000 krooni. Kivisütt ja toiduaineid (tarbimine üle 200 000 aastaarvestuses) on 2001. ja 2002. aastal ostetud Riigihanget välja kuulutamata, millega on eiratud "Riigihanke seadust". Teenust on ostetud osaühingutelt, mille tegevdirektor ja juhataja on kooli nõukogu esimees.
OMATULU	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Täiendõppe osakonna osa koolitusi on loetud omatuluks, väljamaksed on tehtud ilma tulused Riigikassasse kandmata. Järelevalve käigus ei antud selgitust, milliste sihtotstarbeliste summade või annetustega on tegemist, et Riigikassasse jäeti kandmata orienteeruvalt 200 000 krooni asutuse eelarveväliselt kontolt, eirates seega Rahandusministri 21.detsembri 2000 määruse nr 111 "Majandustegevusest laekuvate tulude riigieelarvesse kandmine ja kasutamine" paragrahvi 4 lõiget 4.
SULARAHAMAKSED	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Projekt on rahastatud eraisiku poolt ja makstud kooli kassasse. 2001. a on sularahas sooritatud sissেমakseid 325 000 krooni ulatuses. Sissেমaksete summa ületab "Rahapesu tõkestamise seaduse" paragrahvi 7 lõikes 3 sätestatud määra. Nimetatud seaduse sätted laienevad ka koolile. Seadusest tulenevaid toiminguid ei ole teostatud. Sularaha sissেমaksed ei ole kooskõlas AS ja kooli vahel sõlmitud koostöölepinguga. ➤ Üliõpilastelt on kogutud raha, mille kohta ei väljastatud tšekki. Nii koguti 2000. aastal 30 krooni üliõpilase kohta nn "lõhutatud asjade fondi" ja 50 krooni üliõpilase kohta televiisori ostmiseks ühiselamusse, mida pole aga siiani ostetud. Üliõpilaskodu juhataja tunnistas raha kogumist.
RIIGIVARA, RAAMATUPIDAMINE	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Infotehnoloogiliste vahendite inventuuri ei ole toimunud, põhivara inventaranimistuses puudusid hinnad, samades nimistutes loetleti põhivara ja bilansiväliselt arvestatava vara koguseid vaheldumisi. Soetatud tarkvara on raamatupidamises arvele võtmata. ➤ 2001. aasta aastaaruanne on koostatud kontode koondkäivete alusel, varasid, varusid ja arveldusi inventeerimata. Maksuametiga pole saldosisid võrreldud. ➤ Riigivararegistrisse on kantud kooli sõidukeid suuremas soetamismaksumuses. ➤ 2002. aasta 5 kuu maksustatava käibe osatähtsus ületas 250 000 krooni. Kool ei ole teinud Maksuametile avaldust käibemaksukohuslasena arvelevõtmisest, mis on "Käibemaksuseaduse" rikkumine. ➤ Majandustegevusest laekuvate tulude osas ei peeta arvestust tulude ja kulude vastavuse printsiibist lähtuvalt, mis on "Raamatupidamise seaduse" rikkumine. ➤ Õppeasutuse sõiduautode kasutamise eest isiklikul otstarbel pole tasutud erisoodustusmaksu ega sotsiaalmaksu. ➤ Direktori lähetuskulud on välja makstud ilma lähetuskäskkirja vormistamata. ➤ Õpilaste veoks kasutatakse kooli bussi, millel ei ole reisijateveo litsentsi, sõiduhinna määramise ja müüdü piletite arvestus puudub.

<p>ÕPPEKORRALDUS</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Koolis puuduvad õppekorralduseeskirjad, reguleerimata on, mitme võlaga viiakse õpilasi üle ühelt kursuselt teisele ja milline on õppevõlgnevuste likvideerimise kord. ➤ Õpilaste nimekirjast väljaarvamise kohta koostatud käskkirjades on märgitud nimekirjast kustutamise põhjus, kuid puuduvad viited alusdokumentidele – õppekorralduseeskiri, sisekorraeeskiri. ➤ Suur puudumiste arv, õppevõlgadega väljaarvamata õpilased ja õppevõlgnevustega õpilaste üleviimised järgmistele kursustele on vähendanud õpilaste õpimotivatsiooni ja mõjunud negatiivselt kooli mainele ning koolisisestele suhetele. ➤ Kooli õppeedukuse näitajad on stabiilselt madalal. Puudub õppeedukuse näitajate pideva jälgimise ja analüüsi süsteem. ➤ Tunniplaanidest ei selgunud ühe mooduli lõpetamine ja teise alustamine ning õppeainete nimetused olid erinevates moodulites sama nimetusega. ➤ Analüüsides õppetöö korraldust, selgus, et esimesel kursusel oli ületatud ette- nähtud õppemahtusid. Õppekava täitmisel on toimunud ühtede õppeainete asendamine teistega. ➤ Võrreldes eelnevate õppeaastatega, on käesoleval õppeaastal õppetöö läbiviimise korraldus paranenud, kuid olemasolev juhtimisstruktuur ei taga õppeasutuse tulemuslikku juhtimist. ➤ Kooli õppekava ei olnud 01.09.2001 viidud vastavusse "Kõrgharidusstandardiga" järgmistes osades: puudus või oli vähene õpilaste iseseisva töö osa; õpilaste iseseisvat tööd ei loetud õppekoormuse osaks; enamus õppemahust oli läbi viidud õpetajate poolt, kes ei ole kooli põhikohaga töötajad.
----------------------	--

Allikas: HMI järelevalve õiendid

Kõrgkoolide akrediteerimise tulemused

Hinnatud õppevaldkond, hindamise aeg	Hinnang õppekava struktuurile	Hinnang õppeainete sisule	Hinnang õppejõududele	Hinnang õppeprotsessile	Raportis õpetajate-koolituse mainimine	Komisjoni õppe-asutuses viibimise aeg päevades
Kõrgkool 1. Põhikooli reaalinete õpetaja, mai 1998	Hinnang positiivne	Hinnang positiivne	25% õppejõududest akadeemilise kraadiga, puuduvad kasvatusteaduse kraadiga õppejõud	Probleemiks domineeriv loengute kasutamine, kavandada on vaja iseseisvat õpet	+	?
Kõrgkool 1. Eesti keele õpetaja diplomiope, oktoober 1998	Hinnang positiivne	Sisu vanamoodne ja mahajäänud	Kvalifikatsioon mittepiisav	Ainetunnid nõrgalt struktureeritud, "absoluutse tõe" pealesurumine	+	?
Kõrgkool 2. Tantsuõpetaja ja teatrikunst, mai 1999	Eesmärgid ebaselged ja liiga ambitsioonikad	Sõltub programmijuhi suvast ja ajaotusest	Õppejõud vajavad süsteemset arendamist	Üliõpilaste kogemused nõrgemad võrreldes Tallinnaga, Ohutust ei jälgita	-	1
Kõrgkool 2. Muusika diplomiope, märts 2000	Piisavalt läbimõeldud õppurite kaasabil	Hinnang positiivne, süvendamist väärrib improvisatsiooni tehnika õpetamine	Omavad küllaldest professionaalsust	Hea	-	1
Kõrgkool 3. Matemaatika, märts 1998	Hinnang positiivne	Hinnang puudub	Ei ole teadusülikooli tasemel	Hinnang positiivne	+	2
Kõrgkool 3. Muusika, märts 2000	Hinnang positiivne, eesmärk hajuv	NA, erineb Ema õppest laia humanitaarbaasi poolest	Hinnang positiivne	Varustusprobleemid, õppekava liiga klaverikeskne	+	1
Kõrgkool 3. Kunst, detsember 96, aprill 2000	Hinnang positiivne	Hinnang puudub	Hinnang positiivne	Hinnang positiivne, varustus	+	2
Kõrgkool 3. Füüsika, märts 98	Hinnang positiivne	Lühikirjeldused täpsemaks	Hinnang positiivne, teadustöö nõrk	Hinnang positiivne, loengute osa liiga suur	+	2

Kõrgkool 3. Soome-ugri filoloogia, oktoober 1998	Hinnang positiivne	Hinnang positiivne	Hinnang positiivne, paljudel puudub teaduskraad	Hinnang positiivne, suur auditoorse töö koormus, mahakirjutamised probleemiks	+	2
Kõrgkool 3. Inglise, germaani, rootsi filoloogia, oktoober 1998	Õppekava kaasaegne, nõuded ja eesmärgid ei ole selged	Vaja tugevamat sidet teadustegevusega, rootsi keele õppe struktuur ei ole tasemel	Õppejõudude kvalifikatsioon ei ole piisav	Laborite tehniline sisustus on vananenud	+	2
Kõrgkool 3. Kasvatusteadused, detsember 1996, november 1999	Hinnang positiivne, viis valiksuunda paindlikult ühendatud	Probleemiks praktika eesmärgid ja lühidus	Hinnang positiivne, napib rahvusvahelisi publikatsioone	Hinnang positiivne	+	2
Kõrgkool 3. Bioloogia, aprill 1998	Hinnang puudub	Puudub kaasaegne molekulaar- ja rakubioloogia	Hinnang positiivne, teaduslik aktiivsus madal	Hinnang positiivne, laboratoorne praktika raskendatud sisustuse puudumise tõttu	+	2
Kõrgkool 3. Vene filoloogia, aprill 1999	Õppekava killustatud väikesemahuliste ainetega	Õppekavade arenduses ei kajastu 20. saj vene kirjanduse ümberhindamine	Madal kvalifikatsioon ja teadustöö tase	Hinnang positiivne	-	1
Kõrgkool 3. Kehakultuur, september 1998	Eri taseme õppekavade eesmärgid ei haaku	Magistriõppe teaduslikkus on nõrk	Hinnang positiivne	Hinnang positiivne	-	2
Kõrgkool 4. Inglise, germaani ja romaani filoloogia, oktoober 1998	Õppekavades kajastub eesmärkide hägusus. Ekspertid soovivad bakalaureuse õppega paralleelset õpetajakoolitust, mitte bakalaureuse õppele järgnevat	Inglise keele õppekavad sisaldavad kõiki olulisi elemente, rõhuasetused vajavad kaalumist. Saksa keele õppekavad kajastavad liialt õppejõudude teaduslikke huve. Kirjanduse aspekt liialt prevaleerib. Praktiline keeleõpe piirdub ainult kahe esimese aastaga. Rootsi keel ja taani keel on tasakaalustatumad.	Õppejõudude kvalifikatsioon on oluliseks probleemiks. Ainult kuuendik õppejõududest omab doktorikraadi. Vajalik on laiendada teadustegevust. Ülikool väidab vastu tuginedes külalisõppejõududele.	Lõputööd on piisava tasemega. Õppeprotsess realiseerub rahuldavalt, kohati hästi. Ebaühtlusi esineb ainepunktide mahu määramisel õppeülesannete täitmise eest. Vananenud laboratooriumite sisustus raskendab individuaalseid õpinguid.	+	2

Kõrgkool 4. Kunstiõpetaja, aprill 1999	Ekspertidel ei õnnestunud saada täielikku selgust õppekava sisu ja eesmärkide suhtes	Kava koosneb kahest osast, millest teoreetiline osa ei toimi kunsti õppeala raames, teine aga hõlmab maalikunsti alase õppe. Osad on piisavalt seostamata ja ilma ühtse juhtimiseta. Ka on vajalik dokumentatsioon puudulik	Hinnang puudub	Soovitati õppekavasid hinnata mitteakrediteerituks. KHN andis hinnanguks tingimisi akrediteeritud.	Eraldi analüüs	1 nädal?
Kõrgkool 4. Õpetajakoolitus (bioloogia, keemia, loodusteaduste õpetaja), november 1999	Õpetajakoolitusega hõlmata koolipraktika peaks olema pikem ja algama õpingute varasemates etappides; õppekavad on mitmekülgsed ja piisavalt koolilähedased.	Vajalik on tihedam koostöö ülddidaktika ning ainedidaktika õppejõudude vahel. Aktsendid liialt seotud probleemidega "kuidas õpetada", jättes tagaplaanile "kuidas õppida".	Enamik õppejõude omab koolipraktikat ja pidevaid seoseid koolidega. Õppekavas osalevad õppejõud on koostanud kooliõpikuid ning organiseerinud keemiaolümpiaade, mis tagab suurepärase koolielu tundmise	Hinnang puudub	Eraldi analüüs	2
Kõrgkool 4. Kasvatusteadused, detsember 1996, otsus 2000	Õppekava on hästi koostatud ning vastab seatud eesmärkidele	Kava tugineb osakonnas varem koostatud õpetajakoolituse üldistele raamnõuetele	Õppejõudude tase vastab akadeemilistele standarditele	Õppekeskkond kannatab ressursside nappuse tõttu. Üldine tööde tase, sh lõputööde oma, on täiesti vastuvõetav	?	2
Kõrgkool 4. Eesti filoloogia, oktoober 1998	Õppekava on koostatud paindlikuna ja lähtub interdistsiplinaarsuse ja interkultuursuse põhimõttest.	Hinnang puudub	Õppejõudude valdav enamik omab piisavat kvalifikatsiooni ja nende teaduslik aktiivsus on suur. Ka on vajalik pedagoogilis-metoodilise professionaalsuse arendamine	Õppekorralduse oluliseks probleemiks on sama astme aineleengute sagedane ajaline kattumine. Õpperuumid on üldiselt head. Lõpetamiskorraldus on väga hea.	-	2
Kõrgkool 4. Füüsika, märts 1998	Õppekavade üldstruktuur on hea ja põhisisu vastab maailmastandardeile.	Õppekavas on tasakaalustatud nii füüsika süvamõistmine kui ka pedagoogilised teadmised ja oskused	Koosseisu üldine kvalifikatsioon on kõrge ning teadustegevus omab suurt rolli	Laboratooriume on piisavalt, aga sisustus vananenud Õppijate nõustamine on piisaval tasemel	+	2

Kõrgkool 4. Geograafia, mai 1999	Ei toeta kolmeastmelist ülikooliharidust koos vastavate õppekavadega, olemata vastu nende praegusele sisule	Hinnang puudub	Õppejõudude üldarv ja nende tase on piisav õppe- ja teadustegevuseks	Õppekorraldus on hea, Õppeprotsess tugineb liialt traditsioonilisele loengumeetodile		2
Kõrgkool 4. Informaatika, veebruar 1999	Õppekava on rahvusvaheliste standardite tasemel ja tagab üliõpilaste mobiilsuse	Puuduseks on hiline spetsialiseerumine arvutiteadusele <i>High-tech</i> orientatsiooniga erikursusi tuleks laiendada	Õppejõudude kvalifikatsiooni tase on kõrge, kuid keskmine vanus suur	Tudengite liiga väikesed vastuvõtumäärad piiravad ka liigselt valikainete õpetamise võimalusi esmajoones professionaalsema orientatsiooniga moodsates suundades.	-	2
Kõrgkool 5. Kehakultuur, september 1998	Õppekavu võib lugeda täiesti vastavaiks Euroopa standarditele	Mõningase tasakaalustamatuse põhjustavad praktiliste spordiainet liigne maht ja mitteküllaldane sotsiaalainete osakaal	Õppejõud on kõrge kvalifikatsiooniga ning nende teadustulemuslikkus on hea	Õppekorraldus on hea. Hea mulje jätavad kõigi õppeastmete lõputööd.	-	2
Kõrgkool 5. Matemaatika, märts 1998	Õppekava on avatud tüüpi, võimaldab hulgaliselt valikuid ja vastab rahvusvahelistele nõuetele	Õppetoolide püüdlused õppekava suhtes on liialt erinevad ning vajaksid paremat kooskõlastamist teaduskonnas	Õppejõudude kvalifikatsioon on hea ja nende koguarv piisav	Õppekeskkond paljuski ei rahulda. Õppeprotsess vastab rahvusvahelistele standarditele	-	2
Kõrgkool 5. Vene filoloogia, aprill 1999	Õppekavasid iseloomustab liiga suur hulk väikesemahulisi õppeaineid	Õppekavades peaks kajastuma ka praegu Venemaal toimuv 20. sajandi vene kirjanduse ümberhindamine.	Õppejõud vajavad toimivat enesetäiendamise süsteemi	Õppekeskkond on puudulik	-	1

Kõrgkool 5. Usuõpetuse õpetaja, mai 1998	Õppekava on tugevasti orienteeritud ajamahukale vanade keelte õppimisele. Hästi on läbi mõeldud õppekava üldstruktuur ja ja mahtude jaotus ainepunktide kaudu	Põhiõppekava tuleks esmajoones laiendada eetika, kontekstuaalse teoloogia, usundliku pluralismi ja usunditevahelise dialoogi ainetega	Õppejõud on hea kvalifikatsiooniga, kuid põhikohaga töötajaid on vähe. Seni on vaid 2 professorit kuue õppetooli kohta	Õppekeskkond vajab arendamist nii infrastruktuuri kui ka õpetamisressursside osas.	-	2
Kõrgkool 5. Ajalugu, märts 2001	Õppekavade eesmärgid on hästi formuleeritud ning vastavad nõuetele	Õppekavad on võrreldavad õppekavadega samalaadsetes Euroopa ülikoolides	Enamikul õppejõududel on doktorikraad. Eksperdid on mures õppejõudude koosseisu uuendamise pärast. Parandamist vajaksid õppejõudude teadmised üliõpilaskesksetest õpetamise meetoditest.	Kirjalikke töid võiks hinnata kaks õppejõudu. Üliõpilaste õppekoormus on väga suur, nõudlikkus bakalaureuse- ja magistritööde puhul on liiga kõrge, enamik töid ei valmi seetõttu tähtaegselt	-	2
Kõrgkool 5. Filosoofia, aprill 2002	Ülesehitus vastab Euroopa ülikoolide õppekavadele.	Puuduseks on prantsuse filosoofia puudumine	Hinnang puudub	Õppeprotsess on hästi korraldatud, üliõpilaste nõustamise ja kvaliteedi hindamise süsteem töötab	-	1
Kõrgkool 6. Muusikaõpetaja, märts 2000	Õppekava vastab üldiselt nõuetele.	Vääriks süvendamist puuetega õpilaste vajaduste käsitlesega ning klassidistsipliini alase ainega	Õppejõud omavad kogemusi, on teotahtelised ning koostööaldisid	Õppeprotsessi korraldus on hea ja tugineb läbimõeldud tunniplaanidele	++	1
Kõrgkool 6, klassiõpetaja, detsember 1996	Kava üldstruktuur ja õpetatavad ained vastavad õpetajate koolitusele esitatud nõuetele	Pakutavad ained arvestavad tänase Eesti kooli valupunkte	Enamus õppejõude omab piisavat õpetamiskogemust, kuid formaalne teaduskvalifikatsioon on liiga madal	Õppejõudude õppekoormus on üldiselt kõrge, mis raskendab enesetäiendust	++	2
Kõrgkool 7, muusika õppekavad, märts 2000	Koolimuusika eriala põhiülesandeks on muusikaõpetajate ettevalmistamine üldhariduskoolidele	Õppeprotsess on traditsiooniline, tuginedes klaveril, laulul ja Orffi meetodil.	Andmed puuduvad	Õpetamine tervikuna näib mõnevõrra isoleerituna, sest Euroopa kogemusi ja praktikat tuntakse mittepiisavalt.	++	4